

SFC2021 INTERREG Programı

CCI	2021TC16IPCB005
Adı	(Interreg VI-A) IPA Bulgaristan Türkiye
Sürüm	1.0
Başlangıç Yılı	2021
Bitiş Yılı	2027
.... tarihinden itibaren	1 Ocak 2021
.....tarihine kadar geçerlidir	31 Aralık 2029
Komisyon kararı sayısı	C(2022)8612
Komisyon kararı tarihi	22 Kasım 2022
Programın kapsadığı NUTS bölgeleri	BG341 - Burgaz BG343 - Yanbolu BG422 - Hasköy TR212 - Edirne TR213 - Kırklareli
Kısım	Kısım A: SÖ Sınır Ötesi İşbirliği Programı (ETC, IPA III SÖİ, NDICI-SÖİ)

UYARI!

İş bu Interreg VI-A IPA Bulgaristan Türkiye Sınır Ötesi İşbirliği Programı belgesinin Türkçe çevirisi gayri resmi nitelikte olup, Programın potansiyel yararlanıcılarının kullanımı için hazırlanmıştır.

Başvuru Rehberi'nin İngilizce orijinalinin esas alınması gereğinden hareketle, işbu Türkçe çevirinin kişisel ve kurumsal bağlayıcılığı bulunmamaktadır.

İçindekiler

1. Ortak program stratejisi: temel kalkınma zorlukları ve politika müdahaleleri	7
1.1. Program alanı (Interreg C programları için gerekli değildir).....	7
1.2 Ortak program stratejisi	8
Ekonomik, sosyal ve bölgesel farklılıklar ile eşitsizlikleri dikkate alarak; karşılaşılan temel ortak zorlukların, ortak yatırım ihtiyaçlarının, başka finansman programları ve araçları ile tamamlayıcı sinerjilerin, geçmişten çıkarılan derslerin, program alanının tamamında veya bir kısmında bir veya daha fazla stratejinin kapsamına giren makro bölgesel stratejilerin ve deniz havzası stratejilerinin özeti.	8
1.3. Politika hedefleri, Interreg programı özel hedefleri, bunlara ilişkin öncelikler, özel hedefler ve gerektiğinde sınır ötesi iş birliği altyapısı alanında eksik bağlantıları ele alan destek alanlarının seçimine ilişkin gerekçeler	21
Tablo 1	21
2. Öncelikler.....	27
2.1. Öncelik: 1 - Çevre dostu sınır ötesi bölge.....	27
2.1.1. Özel hedef: RSO2.1. Enerji verimliliğinin teşvik edilmesi ve sera gazı emisyonlarının azaltılması	27
Referans: 17(3) maddesinin (e) bendi.....	27
2.1.1.1.İlgili eylem türleri ve bunların özel hedeflere, makro bölgesel stratejilere ve uygunsa deniz havzası stratejilerine beklenen katkısı	27
2.1.1.1b. Tek bir yararlanıcının veya sınırlı bir yararlanıcı listesinin tanımı ve hibe usulü	29
2.1.1.2. Göstergeler.....	30
Tablo 2 - Çıktı göstergeleri	30
Tablo 3 - Sonuç göstergeleri	31
2.1.1.3. Ana hedef gruplar	32
2.1.1.4. ITI (Bütünleşik Bölgesel Yatırım), CLLD (Toplumun Öncülüğünde Yerel Kalkınma) veya diğer bölgesel araçların plânlı biçimde kullanımını da kapsayacak şekilde hedef olarak belirlenen bölgelere dair açıklamalar.....	33
2.1.1.5. Finansal araçların planlı kullanımı.....	34
2.1.1.6. AB program kaynaklarının müdahale türüne göre gösterge niteliğindeki dağılımı	35
Tablo 4 - Boyut 1 - müdahale alanı	35
Tablo 5 - Boyut 2 - finansman şekli.....	36
Tablo 6 - Boyut 3 - bölgesel dağıtım mekanizması ve bölgesel odak	37
2.1.1. Özel hedef: RSO2.6. Döngüsel ve kaynakların verimli kullanıldığı bir ekonomiye geçişin teşvik edilmesi.....	38
2.1.1.1. İlgili eylem türleri ve bunların özel hedeflere, makro bölgesel stratejilere ve uygunsa deniz havzası stratejilerine beklenen katkısı	38
2.1.1.1b. Tek bir yararlanıcının veya sınırlı bir yararlanıcı listesinin tanımı ve hibe usulü	40
2.1.1.2. Göstergeler.....	41
Tablo 2 - Çıktı göstergeleri	41
Tablo 3 - Sonuç göstergeleri	42
2.1.1.3. Ana hedef gruplar	43
2.1.1.4. ITI (Bütünleşik Bölgesel Yatırım), CLLD (Toplumun Öncülüğünde KırsalYerel Kalkınma) veya diğer bölgesel araçların plânlı biçimde kullanımını da kapsayacak şekilde hedef olarak belirlenen bölgelere dair açıklamalar.....	44
2.1.1.5. Finansal araçların planlı kullanımı.....	45
2.1.1.6. AB program kaynaklarının müdahale türüne göre gösterge niteliğindeki dağılımı	46

Tablo 4 - Boyut 1 - müdahale alanı	46
Tablo 5 - Boyut 2 - finansman şekli.....	47
Tablo 6 - Boyut 3 - bölgesel dağıtım mekanizması ve bölgesel odak	48
2.1. Öncelik: 2 - Sınır ötesi bölgenin bütünleşik kalkınması.....	49
2.1.1. Özel hedef: RSO5.2. Kentsel alanlar dışındaki bölgelerde bütünleşik ve kapsayıcı sosyal, ekonomik ve çevresel yerel kalkınma, kültür, doğal miras, sürdürülebilir turizm ve güvenliğin teşvik edilmesi.....	49
2.1.1.1 İlgili eylem türleri ve bunların özel hedeflere, makro bölgesel stratejilere ve uygun olduğunda deniz havzası stratejilerine beklenen katkısı.....	49
Referans: 17(3) maddesinin (e)(i) bendi, 17(9) maddesinin (c)(ii) bendi.....	49
2.1.1.1b. Tek bir yararlanıcının veya sınırlı bir yararlanıcı listesinin tanımı ve hibe usulü	51
2.1.1.2. Göstergeler.....	52
Tablo 2 - Çıktı göstergeleri	52
Tablo 3 - Sonuç göstergeleri	53
2.1.1.3. Ana hedef gruplar	54
2.1.1.4. ITI (Bütünleşik Bölgesel Yatırım), CLLD (Toplumun Öncülüğünde Yerel Kalkınma) veya diğer bölgesel araçların plânlı biçimde kullanımını da kapsayacak şekilde hedef olarak belirlenen bölgelere dair açıklamalar.....	55
2.1.1.5. Finansal araçların planlı kullanımı.....	57
2.1.1.6. AB program kaynaklarının müdahale türüne göre gösterge niteliğindeki dağılımı	58
Tablo 4 - Boyut 1 - müdahale alanı	58
Tablo 5 - Boyut 2 - finansman şekli.....	60
Tablo 6 - Boyut 3 - bölgesel dağıtım mekanizması ve bölgesel odak	61
2.1. Öncelik: 3 - Daha güvenli sınır ötesi bölge	62
2.1.1. Özel hedef: ISO7.2. Hareketlilik ve göç yönetimi.....	62
2.1.1.1. İlgili eylem türleri ve bunların özel hedeflere, makro bölgesel stratejilere ve uygun olduğunda deniz havzası stratejilerine beklenen katkısı.....	62
Referans:	62
17(3) maddesinin (e)(i) bendi, 17(9) maddesinin (c)(ii) bendi	62
2.1.1.1b. Tek bir yararlanıcının veya sınırlı bir yararlanıcı listesinin belirlenmesi ve hibe usulü....	64
2.1.1.2. Göstergeler.....	65
Tablo 2 - Çıktı göstergeleri	65
Tablo 3 - Sonuç göstergeleri	66
2.1.1.3. Ana hedef gruplar	67
2.1.1.4. ITI (Bütünleşik Bölgesel Yatırım), CLLD (Toplumun Öncülüğünde Yerel Kalkınma) veya diğer bölgesel araçların plânlı biçimde kullanımını da kapsayacak şekilde hedef olarak belirlenen bölgelere dair açıklamalar.....	68
2.1.1.5. Finansal araçların planlı kullanımı.....	69
2.1.1.6. AB program kaynaklarının müdahale türüne göre gösterge niteliğindeki dağılımı	70
Tablo 4 - Boyut 1 - müdahale alanı	70
Tablo 5 - Boyut 2 - finansman şekli.....	71
Tablo 6 - Boyut 3 - bölgesel dağıtım mekanizması ve bölgesel odak	72
3. Finansman planı.....	73
3.1. Yıllara göre mali ödenekler	73
Tablo 7	73
3.2.Fon ve ulusal eş finansmana göre toplam mali ödenekler	74
Tablo 8	74

4. Interreg programının hazırlanmasına dâhil olan ilgili program ortaklarını sürece katmak için gerçekleştirilen eylemler ve uygulama, izleme ve değerlendirmede program ortaklarının rolü	75
5. Interreg programı kapsamında iletişim ve görünürlük yaklaşımı (amaç, hedef kitle, sosyal medyaya erişimi de kapsayan iletişim kanalları ve uygun olduğunda plânlanan bütçe ve izleme ve değerlendirme ile ilgili göstergeler).....	78
6. Küçük proje fonları kapsamındaki küçük projeler de dâhil olmak üzere küçük ölçekli projelere destek göstergesi	80
7. Uygulama hükümleri	81
7.1. Program otoriteleri	81
Tablo 9	81
7.2. Ortak sekretaryanın kurulmasına ilişkin usul	82
7.3. Yönetim makamı veya Komisyon tarafından mali düzeltmelerin uygulanması durumunda, katılımcı Üye Devletler ve uygulanabilir olduğu hallerde üçüncü veya ortak ülkeler ve Deniz Aşırı Bölgeler arasında yükümlülüklerin paylaşılması	83
8. Birim maliyetlerin, götürü tutarların, sabit oranların ve maliyetlerle bağlantılı olmayan finansmanın kullanılması.....	84
Tablo 10: Birim maliyetlerin, götürü tutarların, sabit oranların ve maliyetlerle bağlantılı olmayan finansmanın kullanılması	84
Açıklayıcı Ek 1	85
A. Ana unsurların özeti	85
B. Faaliyet türüne göre ayrıntılar	86
C. Birim maliyetlerin, götürü tutarların veya sabit oranların standart ölçeğinin hesaplanması	87
1. Birim maliyetlerin, götürü tutarların veya sabit oranların standart ölçeğini hesaplamak için kullanılan verilerin kaynağı (verileri kimin ürettiği, topladığı ve kaydettiği, verilerin nerede saklandığı, son tarihler, doğrulama, vb:)	87
2. 94(2) maddesi esasında önerilen yöntem ve hesaplamanın neden proje türüyle ilgili olduğunu belirtiniz:	88
3. Kalite veya miktarlar açısından yapılan varsayımlar başta olmak üzere, hesaplamaların nasıl yapıldığını belirtiniz. İlgili olduğu durumlarda, istatistiksel kanıtlar ve kıyaslamalar kullanılmalı ve talep edilmesi halinde Komisyon tarafından kullanılacak bir formatta sunulmalıdır:.....	89
4. Standart birim maliyet, götürü tutar veya sabit oran ölçeğinin hesaplanmasına yalnızca uygun harcamaların dâhil edilmesini nasıl sağladığınızı açıklayınız:	90
5. Hesaplama metodolojisi ve tutarları ile verilerin doğrulanması, kalitesi, toplanması ve saklanmasını sağlamaya yönelik düzenlemelerin denetim makamı veya makamları tarafından değerlendirilmesi: .	91
Açıklayıcı Ek 2	92
A. Ana unsurların özeti	92
B. Faaliyet türüne göre ayrıntılar	93
Açıklayıcı Ek 3: Zaman çizelgesi ile birlikte stratejik öneme sahip planlanan projelerin listesi – CPR'nin 22(3) maddesi.....	94
BELGELER	95

Kısaltmalar Dizini

DNSH	Önemli Zarar Vermeme
OİK	Ortak İzleme Komitesi
JEMS	Ortak Elektronik İzleme Sistemi
OÇG	Ortak Çalışma Grubu
ERDF	Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu
INECP	Entegre Ulusal Bütünleşik Enerji ve İklim Planı
OKP	11. Kalkınma Planı
UEVEP	Ulusal Enerji Verimliliği Eylem Planı
SÖİ	Sınır Ötesi İşbirliği
IRM	Düzensiz Göç Tespiti
MA	Yönetim Makamı
NA	Ulusal Otorite
BS	Bölgesel Strateji
GGG	Görev Gücü Grubu
SB	Strateji Kurulu
ÇDR	Çevresel Değerlendirme Raporu

1. Ortak program stratejisi: temel kalkınma zorlukları ve politika müdahaleleri

1.1. Program alanı (Interreg C programları için gerekli değildir)

Referans: 17(3) maddesinin (a) bendi, 17(9) maddesinin (a) bendi

Türkiye-Bulgaristan Sınır Ötesi İşbirliği (SÖİ) alanı Güneydoğu Avrupa'da yer almaktadır ve Bulgaristan tarafındaki 3 idari bölgeden, yani Burgaz, Yanbolu ve Hasköy'den ve Türkiye tarafındaki 2 ilden, yani Edirne ve Kırklareli'den oluşan 5 NUTS III bölge birimini (veya eşdeğerini) kapsamaktadır.

Bulgaristan ve Türkiye arasındaki sınır neredeyse 288 kilometre uzunluğundadır (bu sınır uzunluğu faal durumda olan Kaptan Andreevo – Kapıkule, Lesovo – Hamzabeyli ve Malko Tarnovo – Dereköy sınır kapılarını da kapsar). Toplam SÖ alanı yaklaşık 29.000 km²'yi kapsamaktadır. Bulgaristan'da bu alan ülkenin toplam yüz ölçümünün %14,99'una denk gelirken Türkiye'de ise bu oran %1,58'dir.

Bu bölgedeki yerleşim yapısı orta büyüklükteki 5 şehre göre şekillenmiştir. Bu şehirler şunlardır: sınır ötesi iş birliği alanının Bulgaristan tarafı için Burgaz, Yanbolu ve Hasköy ve Türkiye tarafı için Edirne ve Kırklareli.

Sınır ötesi işbirliği alanı kuzeybatıda Doğu Rodop Dağları ve Bulgaristan'daki Sakar dağının alt etekleri ile çevrilidir. Güneybatıda ise Türkiye'de Ege Denizi ile sınırı vardır. Kuzeydoğusunda ise Bulgaristan'daki Balkan sıradağları varken doğusunda Karadeniz sahili ve güneydoğusunda Yıldız/Istranca dağları yer almaktadır.

Sınır ötesi işbirliği alanındaki su rezervlerini ise hem yer üstü hem de yer altı suları oluşturmaktadır. Meriç Nehri ve Tunca Nehri bölgedeki en büyük nehirlerdir. Istranca/Yıldız dağları ise, beş nehir buradan doğduğu için, sınır ötesi iş birliği alanının tamamında su kaynakları açısından en zengin kaynaklara sahip bölgedir. Yer üstü suları hem Bulgaristan hem de Türkiye'de bulunan birkaç büyük gölü de kapsamaktadır.

İklim ise karasal geçiş iklimi ile karasal Akdeniz iklimi arasında farklılık göstermektedir. Sınır bölgesinin zengin kültürel ve doğal mirasın yanı sıra iklim değişikliği açısından üst düzey çevresel hassasiyete sahip olduğu değerlendirilmektedir.

1.2 Ortak program stratejisi

Ekonomik, sosyal ve bölgesel farklılıklar ile eşitsizlikleri dikkate alarak; karşılaşılan temel ortak zorlukların, ortak yatırım ihtiyaçlarının, başka finansman programları ve araçları ile tamamlayıcı sinerjilerin, geçmişten çıkarılan derslerin, program alanının tamamında veya bir kısmında bir veya daha fazla stratejinin kapsamına giren makro bölgesel stratejilerin ve deniz havzası stratejilerinin özeti.

Referans: 17(3) maddesinin (b) bendi, 17(9) maddesinin (b) bendi

1. EKONOMİK, SOSYAL VE BÖLGESEL FARKLILIKLAR

AB'nin dış sınırlarında çok yönlü faktörler bir araya gelmekte ve sınır ötesi iş birliğine ilişkin özel bağlamı bu faktörler şekillendirmektedir. AB'nin dış sınırlarında, tüm politika alanlarında ve kurumsal bağlamlarda gözlemlenebilecek kendine has özellikleri olan sınırları birbirinden ayıran çizgileri görmezden gelmek imkânsızdır. Bu tür faktörlerden birisi de her iki ülkenin de sahip olduğu, çeşitlilik arz eden tarih ve kültürdür. Fakat bu çeşitlilik, bölgede kalıcı refahın teşvik edilmesi amacıyla kapsayıcı SÖİ toplumlarının oluşturulması ile çok kültürlü ve çok sektörlü SÖİ politikalarının benimsenmesi çabalarına çoğu zaman engel teşkil etmektedir. Bir diğer faktör ise ortak ve bütünleşik eylem ve çözüm girişimlerini sık sık tehlikeye düşürebilecek, her iki ülkedeki birbirinden farklı kurumsal yönetim yapılarıdır. Tüm bunlar, Interreg programlarında farklı stratejik odak ve uygulama yaklaşımlarını belirleyen ön koşullardan sadece birkaçıdır. AB iç sınırlarında uygulanan birçok program ile küresel sınamalara çözüm bulma çabalarını desteklerken, SÖİ-IPA bölgeleri hala sosyo-ekonomik kalkınmayı yakalama ihtiyacı ile karşı karşıyadır. Bu nedenle, 2021-2027 dönemi için SÖİ bölgesinin karşılaştığı temel ortak sınama; büyümeyi teşvik eden ekonomik performanstan yararlanarak kalkınmanın teknolojik boyutuna daha fazla önem vermek ve de kamu yararına olan hizmetlere erişimde gelir eşitsizliğini azaltmaktır. Özellikle bu ikinci sınama zayıf bir sınır ötesi kurumsal bağlam sergilemektedir. Bununla birlikte, karbonsuz uygulamalara henüz geçilmemiş olması da SÖ alanının bölgesel uyum açısından AB hedefleri (2030 Bölgesel Gündemi; Yeşil Mutabakat) ile uyumlu hale gelmesi beklentisi daha da zayıflamaktadır. Genel anlamda sınırın her iki kesiminde birbirine zıt bazı ekonomik eğilimler gözlemlenmiştir. Bu durum ileride iş birliğine dayalı sınır ötesi ekonomik ilişkilerin kurulmasına katkıda bulunabilecek bilgi ve iyi uygulama paylaşımları için elverişli ön koşulları ortaya çıkarmaktadır.

Karşılaşılan sınamalar ve kalkınma için itici güçler perspektifinden bakıldığında, gerçekleştirilen Bölgesel Analiz, ana bulguların aşağıdaki politika alanlarında yapılandırılmasına olanak tanır:

1.1. Birbirine zıt demografik eğilimler

Bulgaristan'ın program alanına giren kısmında yaşayan nüfus ülkenin toplam nüfusunun %10,84'ünü ve SÖİ bölgesinde yaşayan nüfusun %49,51'ini oluşturmaktadır (Eurostat, 2020). Türk tarafında yaşayan nüfus ise, ülkenin toplam nüfusunun %0,92'sini ve SÖİ bölgesinin toplam nüfusunun %50,65'ini oluşturmaktadır (TÜİK, 2020). Program alanının Türkiye tarafında nüfus yoğunluğu daha fazla (kilometrekareye düşen kişi sayısı 63) iken Bulgaristan sınır bölgesi daha seyrek nüfusa (kilometrekareye düşen kişi sayısı 43) sahiptir. Her iki bölge arasındaki belirgin demografik farklılıklar doğal nüfus değişiklikleri ve net göç eğilimlerinde gözlemlenmektedir. 2020'ye yönelik iki alt göstergede Bulgaristan'ın değerleri, net göçü pozitif olan Burgaz bölgesi hariç negatifken, Türkiye'nin tüm verileri pozitifdir. Sınır bölgesinin Bulgaristan kısmında 65 yaş ve üzeri nüfusun oranı ekonomik büyüme lehine değildir. 15-65 yaş grubu yine Türkiye topraklarında daha iyi temsil edilirken, '15 yaş altı grup' her iki bölgede de aynı oranlara sahiptir.

1.2 Yoksulluk ve gelir eşitsizlikleri

Yoksulluk değerlendirme perspektifini Eurostat verileri ortaya koymaktadır. Bu verilere göre SÖİ bölgesi yoksulluk riski ve sosyal dışlanma açısından en yüksek oranlara sahip bölgeler kategorisi içerisinde. 2020 yılında toplam nüfusun neredeyse üçte birinin (Bulgaristan için %33,6; Türkiye için %34,1) yoksulluk riski ile karşı karşıya olduğu değerlendirilmiştir. 'Aktif çalışma durumuna göre yoksulluk ve sosyal dışlanma riski' göstergesi ülke içindeki farklılıkları ortaya koymakta ve gelir dağılımı açısından şu üç ana grup arasında eşitsizlikler olduğunu göstermektedir: çalışanlar (Bulgaristan

için %15,3; Türkiye için %27,9), işsizler (Bulgaristan için %51,5; Türkiye için %47,2), emekliler (Bulgaristan için %48,8; Türkiye için %18,4). 2020 yılında Bulgaristan, AB-27'de yoksulluk riski altında olan emeklilerin en yüksek ikinci oranına sahipken, Türkiye'ye ilişkin karşılıklı veriler ülkeyi AB-27 ortalamasının (%19,2) altında daha iyi bir konuma yerleştirmektedir. Gelir eşitsizlikleri açısından, 2020 Eurostat verileri ("gelirin beşte birlik paylaşılma oranı" ile ölçülmektedir), özellikle de gelir eşitsizliğinin arttığı Bulgaristan olmak üzere her iki ülkenin de AB ortalamasını yakalamak için uzun bir yolu olduğunu göstermektedir: Bulgaristan- 8.01, Türkiye- 9.20, EU - 27 - 5.24.

1.3 Eğitim ve iş gücü piyasası arasındaki bağlantının zayıf olması

SÖ bölgesinin tamamında ilk ve orta derece okul mezunlarının oranı ilgili ülkedeki ülke ortalamasının az da olsa üzerindedir veya bu ortalamaya çok yakındır. Buna rağmen eğitim ve öğretim sistemini terk eden kişilerin oranı endişe verici oranlara ulaşmıştır. Ülke düzeyinde "eğitim ve öğretim sisteminden erken ayrılanların oranı" (18-24 yaş arası nüfusun içinde % olarak) (Eurostat göstergesi) iki ülke arasında önemli farklılıklar olduğunu göstermektedir: Bulgaristan- %12,8, Türkiye - %26,7 ve AB- 27 - %9,9 Türkiye ve Bulgaristan ET 2020'de (Eğitim ve Öğretim Alanında Avrupa İşbirliği Strateji Çerçevesi) eğitim ve öğretim sisteminden erken ayrılanların oranı kapsamında belirlenen %10 kriterini karşılamamaktadır. Genel olarak, Bulgaristan ve Türkiye yetişkin eğitiminde düşük performans göstermektedir. Eurostat tarafından sürdürülen 2020 yılı 'yetişkinlerin öğrenime katılımı' göstergesi, Bulgaristan (%1,6) ve Türkiye'yi (%5,8) Avrupa sıralaması ortalamasının (EC27: %9,2) altına yerleştirmektedir.)

Eğitimden işe geçiş, Ne İstihdamda Ne de Eğitim ve Öğretimde Olan Gençler) aracılığıyla iyi bir şekilde görülmektedir. Ne İstihdamda Ne Eğitimde Olan Gençler'e ilişkin 2020 ulusal verileri, eğitimden işe geçişin zayıf olduğunu ortaya koymakta ve yüksek orandaki genç işsizliği ile acilen mücadele edilmesi gerektiğini gösteren endişe verici oranlar sergilemektedir: Bulgaristan - %19,2, Türkiye - %33,6 (Avrupa'daki en yüksek oran), AB-27 - %15,0.

Bölge düzeyinde, program alanının Bulgaristan kısmındaki istihdam oranı ulusal ortalamaya yakındır. COVID-19 krizinden önce istihdam oranında bir artış gözlemlenmiş, ardından 2020 yılında Haskovo bölgesinde %67,6'ya, Burgaz bölgesinde %67,9'a ve Yanbolu bölgesinde %68,3'e düşmüştür. TR 21'in (Tekirdağ, Edirne, Kırklareli illeri) istihdam oranı 2014 yılından bu yana nispeten sabit bir değerde seyretmektedir (%55-60). Bununla birlikte, 2019 ve 2020'de hafif bir düşüşe işaret etmekte, 2018'de %61,4 iken 2020'de %57,2'ye düşmektedir.

SÖ alanının tamamında en çok istihdamı hizmet sektörü sağlarken, hizmet sektörünü sanayi sektörü takip etmektedir.

1.4 Sağlık hizmetlerine erişimdeki eşitsizlikler

SÖİ sınır bölgesinde sağlık alanında yaşanan zorluklar çoğunlukla (1) özellikle de sınırın Bulgaristan tarafında (SÖİ'nin Bulgaristan tarafı) daha sık yaşanmakla beraber sağlık hizmetlerinin kentsel ve kırsal alanlarda eşit olmayan biçimde sunulması, (2) sağlık hizmetlerinin kalitesi, (3) ve sağlık çalışanlarının sayısındaki yetersizlik (SÖİ'nin Bulgaristan tarafında daha fazla) ile ilgilidir. Sağlık hizmetlerinin kapsamı da sınırın her iki tarafında önemli ölçüde birbirinden farklıdır. Türk tarafındaki sağlık altyapısının komşu bölgeye göre kapasitesi daha geniştir. Bu durum en iyi "kişi başına düşen yatak" sayısından anlaşılmaktadır. Bulgaristan tarafına ait veriler ulusal ortalamasının altındayken, Türkiye tarafındaki sağlık sistemi için tam tersi bir durum söz konusudur. Sağlık çalışanlarının temininde ise taban tabana zıt veriler ortaya çıkmaktadır. Daha fazla yatağın daha fazla sağlık personeli gerektirdiği algısının aksine, sınır bölgesinin Türkiye tarafında 'doktor başına düşen kişi' oranı ülke ortalamasının altında iken, Bulgaristan tarafında ülke ortalamasının üzerinde sağlık çalışanı bulunmaktadır. Sistem içinde e-Sağlık çözümlerine güvenilmesi, sistemde verimlilik kazanımları için önemli bir potansiyel taşımaktadır. Bulgaristan, 2019 ESPON e-sağlık hedefli analizine göre bu konuda geride kalmaktadır[8]. Genel olarak, Türkiye'de e-sağlık yavaş bir gelişim seyri izlemekteyken Bulgaristan, Ulusal Elektronik Sağlık Kayıtları (EHR) Sistemini uygulamaya koymuş olmasına rağmen hala e-sağlık hizmetine sahip değildir.

1.5 Rekabet edebilirlik ve iş ortamı konusunda iki ülke arasındaki farklılıklar

Küresel Rekabetçilik Endeksinin (GCI) 2018-2019 baskısında (2020'de GCI sıralamalarına ara verilmiştir), Bulgaristan analiz edilen 141 ülke arasında 49. sırada yer alarak bir önceki baskıdaki 51. sıradan yukarı ilerlerken, Türkiye iki baskıda da küresel olarak 72. sırada yer almaktadır. Her iki ülkedeki kurumsal ortam belirgin bir ikili yapıya benzemektedir. Bir uça birkaç büyük, modern sermayeye dayalı, kaynak temelli, ithalata bağımlı ve montaj odaklı işletmeler bulunurken, diğer uça çok basit ve geleneksel teknolojileri kullanan ve sınırlı bir yerel pazara hizmet eden küçük ve mikro işletmeler bulunmaktadır. Sınırın her iki tarafındaki işletmelerin sayısı her yıl artmakta ve ciroları da yükselmektedir, ancak bu ikincisine ilişkin artış verileri sadece Bulgaristan'ın sınır bölgeleri için mevcuttur. Mikro işletmeler tüm işletmelerin %96'sını oluşturmaktadır. SÖİ bölgesinde sektörel uzmanlaşma hizmet sektöründe (toptan ve perakende ticaret) yoğunlaşmakta, bunu inşaat ve imalat sektörleri izlemektedir. Ayrıca, üç önemli nehrin (Meriç/Maritsa, Tundzha/Tunca ve Arda) kesiştiği noktada yer alması nedeniyle Edirne ilinde yoğun bir tarımsal sanayileşme gerçekleşmekte ve bu da bölgenin verimli topraklardan faydalanmasını sağlamaktadır. Doğudan gelen enerji tedarikçileri ile batıdaki enerji tüketicileri arasında köprü oluşturan enerji koridorlarının stratejik kesişimi nedeniyle, SÖİ bölgesinde boru hattı taşımacılığının da oldukça gelişmiş olduğu unutulmamalıdır.

İş ortamı açısından Türkiye, 2020 Dünya Bankası 'Doing Business' sıralamasında 190 ülke arasında 33. sırada yer alırken, Bulgaristan 61. sırada yer almaktadır.

1.6 Dijital ve yenilikçilik alanlarındaki başarılar açısından iki ülke arasındaki farklılıklar

DESI endeksi oluşturulduğundan bu yana Bulgaristan, neredeyse bu endeksin her baskısında endeksin tüm göstergelerinde - insan sermayesi (internet kullanıcı becerileri ve ileri dijital beceriler), bağlanabilirlik, dijital teknolojilerin entegrasyonu ve dijital kamu hizmetleri - son sırada yer almıştır. Türkiye Bilişim Sanayicileri Derneği (TÜBİSAD) tarafından hazırlanan Türkiye'nin Dijitalleşme Endeksi Raporu'na göre, Türkiye'nin dijitalleşme notu 2019 yılında 5 üzerinden 2,94 iken 2020 yılında 3,06'ya yükselmiştir. Türkiye, endeksin tüm bileşenlerinde geçen yıla göre iyileşme göstermesine rağmen, dijitalleşmede uluslararası kıyaslamada "ortalama" kategorisinde yer almıştır.

2021 Avrupa Yenilikçilik Skor Tahtası, Bulgaristan ve Türkiye'yi yükselen yenilikçiler olarak değerlendirmektedir. Bilim, teknoloji ve yenilikçilik (BTY), yüksek katma değerli ürün ve hizmetlere geçiş için gerekli araçları sağlar. SÖİ alanında BTY kapsamındaki sonuçlar orta düzeydedir. Araştırma ve geliştirme (AR-GE) çalışmalarına yeterli finansman ayrılmaması yenilikçilik potansiyelini sınırlandırmakta, ayrıca teknolojilerin yaygınlaştırılması politikaların ilgisine yeterince mazhar olmamaktadır. Gelecekte iş dünyası ve akademi arasında daha yapılandırılmış bir bağlantı kurulması ileri teknoloji araştırmalarının yayılmasına yardımcı olacak, ayrıca bireysel yenilikçilik üzerinde durulması da yeni yaratıcı sektörlerin güçlenmesini destekleyecektir.

Dijital dönüşüm politikalarının uygulanabilmesi için en önemli ön koşullardan biri internet bağlantısı ve kullanımıdır. Her iki ülke de internet kullanımı ve evde internete erişimi olan hanelerin oranı konusunda neredeyse eşit puan alırken, Türkiye Bulgaristan'dan biraz daha iyi bir performans sergilemektedir. Her iki ülkede de geniş bant mobil ağa erişim genişlemektedir. GSMA'nın 2019 yılı Mobil İnternet Bağlantısı Durum Raporunda Bulgaristan ve Türkiye ileri ülkeler olarak sınıflandırılmışlardır.

1.7 Yıl boyunca devam eden turizm faaliyetleri açısından altyapının yetersiz kalması

SÖİ alanındaki doğal ve kültürel varlıkların çeşitliliği, turistlere hedef odaklı seçenekler tanımlanması için önemli ön koşullardan birisidir, fakat bölge turizmi üstesinden gelinemez zayıflıkların farkındadır: bunlar, bir bütün olarak az gelişmiş turizm ürünleri, az gelişmiş turizm şirketleri ağları, turizm hizmetleri alanında yetersiz kalifiye personel, doğal ve kültürel-tarihi miras alanlarının yetersiz durumu ve bunlara sınırlı erişim, sınır ötesi rekabet gücü olan ve yıl boyunca devam eden turistik ürünlerin eksikliği şeklindedir.

Bulgaristan'ın Karadeniz kıyısındaki yoğun turizm gelişiminin yanı sıra, program bölgesinde başka rekabetçi turizm ürünleri bulunmamakta ve yıl boyunca devam edebilecek turizm potansiyelleri ve fırsatları kullanılmamakta ve yeterince değerlendirilmemektedir. Burgaz bölgesi, Bulgaristan'daki tüm yatak sayısı, konaklama geceleri ve turizm gelirlerinin yaklaşık %40'ına katkıda bulunmaktadır. Yanbolu ve Hasköy bölgelerinin katkısı ise %1'in altındadır[10]. Kültürel, tarihi ve doğal potansiyellerine rağmen

Edirne ve Kırklareli, Türkiye'de turistlerin ilgisini çeken popüler bölgeler değildir. Her iki il de tüm temel turizm göstergelerinde ulusal ortalamanın altında performans göstermektedir.

Sınır bölgesi çok zengin bir kültüre ve tarihe sahiptir. Antik dönemde Traklar tarafından iskân edilen bölge, Trak kutsal alanlarının, sunakların, dolmenlerin ve diğer arkeolojik kalıntıların yoğunluğuyla ünlüdür. Mineralli su kaynakları, iklim terapisi ve hamam ve doğal sularla tedavilerin (Pomorie, Burgaz, Hasköy) bir arada kullanılmasına imkân vermekte olup, uygun tanıtımın ardından çok sayıda yabancı turisti çekebilecektir. Istranca/Yıldız Milli Parkı, İğneada Longoz Ormanları Milli Parkı ve Gala Gölü Milli Parkı doğal güzellikleri, megalitik yapıları, kendine has kültürel mirası, bataklıkları, batakları, gölleri ve kıyı kumullarının varlığı henüz bölgesel turizm potansiyelinin değerlendirilmesine katkıda bulunmamaktadır. Tüm bunlar bütünleşik turistik ürünlerin gelişmesinin anahtar ön koşullarındandır, fakat şu ana kadar münferit turizm projelerine Interreg'den büyük çaplı destek verilmesine rağmen turizmle ilgili sürdürülebilir, bütünleşik ve sınır ötesine geçen bir etkiye (örneğin SÖİ içerisindeki farklı alanların ziyaret edilmesini de kapsayan yılın tamamında sunulabilecek SÖİ turistik ürünleri) henüz ulaşamamıştır.

1.8 Doğal tehlikeler ve biyolojik çeşitlilik kaybıyla ilgili yüksek riskler

Çevre üzerinde olumsuz ayak izi bırakan yoğun sınai üretim nedeniyle, SÖİ bölgesi doğal tehlikeler ve biyolojik çeşitlilik kaybı açısından yüksek risk altındadır. Hidrojen sülfür işleme, atmosfere ve suya zararlı emisyonların azaltılması ve çevre dostu atık yönetimi konularında ileri teknolojik çözümler uygulanmasına rağmen, çevreyi en fazla kirleten kuruluş Balkan yarımadasının en büyük petrol rafinerisi olan Lukoil Neftohim Burgas AD olmaya devam etmektedir. SÖİ bölgesi, doğudan gelen enerji tedarikçileri ile batıdaki enerji tüketicileri arasında köprü oluşturan enerji koridorlarının stratejik bir kesişme noktası olarak işlev görmektedir; bu nedenle büyük çevresel tehlikeler taşımaktadır. Tüm bunların ötesinde, bölgede üretilen atık suyun büyük bir kısmı doğrudan nehirlere akmakta ve önemli çevresel sorunlara yol açmaktadır. İnsan sağlığı, çevre, biyolojik çeşitlilik ve ekonomik büyümeyi olumsuz etkilemesi beklenen diğer önemli faktörler arasında (1) sık sık yaşanan taşkınlar, (2) sert konvektif fırtına (3) ciddi kuraklık, (4) toprak kayması, (5) yetersiz ağaçlandırmadan dolayı artan orman yangınları, ormanların kenarındaki kuru otların kendi kendine tutuşması, kontrolsüz şekilde hane atıklarının yakılması, (6) deprem tehlikesinin nispeten yüksek olması bulunmaktadır.

Kuş göç yolları - Via Pontica ve Via Aristotelis gibi göçmen kuşların göç yolları da dâhil olmak üzere, SÖİ bölgesindeki neredeyse tüm doğal ekosistemlerin bütünlüğü, kısmen devam eden iklim değişiklikleri kısmen de antropojenik baskılar nedeniyle tehdit altında bulunmakta, bu durum habitat bozulmasına ve artan orman yangını tehdidine neden olmaktadır. Hâlihazırda uygulanan yönetim stratejileri, biyolojik çeşitliliğin etkin bir şekilde korunmasını sağlamamaktadır. SÖİ bölgesindeki ekolojik altyapı genel olarak az gelişmiş olarak değerlendirildiğinden, çeşitli çevresel zorluklarla başa çıkmak için ekosistem temelli uygulamaların olmaması, iklim değişikliği sorunlarının ele alınmasına yönelik çabaları zayıflatmaktadır.

1.9 Yeşil dönüşüm için hazırlıkların sınırlı kalması

Türkiye ve Bulgaristan ekonomileri enerjiyi yoğun kullanmaktadır. Türkiye'nin 2017-2023 yılları arasında uygulanacak olan Ulusal Enerji Verimliliği Eylem Planı (UEVEP) enerji verimliliğini öncelik alanı olarak belirlemiştir. Türkiye farklı kaynaklara yaptığı yatırımları artırarak enerji kaynaklarını çeşitlendirmektedir. On yıl içinde, 2010 yılında 17,3 GW olan kurulu yenilenebilir enerji kapasitesi, 2020 yılı sonunda neredeyse üç katına çıkarak 49,6 GW'a ulaşmıştır[11]. Türkiye, 2017 yılında özellikle güneş, rüzgâr, jeotermal ve hidroelektrik alanlarında kurulu güç bakımından dünyanın en iyi performans gösteren ülkeleri arasında yer almaktadır. Türkiye, kurulu yenilenebilir enerji gücü bakımından Avrupa'da 5, dünyada ise 12. sırada yer almaktadır. Yenilenebilir enerji kaynaklarının elektrik üretimi kurulu kapasitesi içindeki payı %52'yi aşmıştır. 2020 yılında yenilenebilir elektrik üretimi sayesinde yaklaşık 73 milyon ton emisyon önlenmiştir. Türkiye'nin hedefi, önümüzdeki on yıl boyunca her yıl 1 GW güneş ve 1 GW rüzgar enerjisi üretimini Türk enerji sistemine eklemektir. Elektrik Enerjisi Piyasası ve Arz Güvenliği Stratejisi, 2023 yılına kadar %30'luk bir hedef belirlemiştir. Bu hedef, 2019'da yaklaşık %44 oranında aşılmıştır. Ancak sektör hala gelişme aşamasındadır ve yenilenebilir enerji kaynaklarının payı, hidroelektrik üretimine ve kömür ve gaz kullanımına bağlı olarak dalgalanmaktadır.

Bulgaristan, büyük bir farkla AB'nin en enerji ve sera gazı emisyonu yoğun ekonomisi olmaya devam etmektedir. Bulgaristan 2020 Ülke Raporu, 2017 yılında ülkenin AB ortalamasına göre birim GSYH başına 3,8 kat daha fazla enerjiye ihtiyaç duyduğunu ve 4,4 kat daha fazla karbon emisyonu ürettiğini belirtmektedir. Bununla birlikte, ülke sera gazı emisyonları ve yenilenebilir enerji hedeflerine ulaşma yolunda ilerlemektedir. Öte yandan, enerji tüketiminin ve buna bağlı olarak sera gazı emisyonlarının azaltılması, hava kalitesinin iyileştirilmesine de katkıda bulunmaktadır.

Kaynak verimliliği açısından, Türkiye'nin özel atık yığınları için ek ekonomik araçlar geliştirmesi gerekmektedir. Belediye atıklarının geri dönüşüm oranı 2018'de %0,3 ile Avrupa'daki en düşük orandır. Ülkenin, uygun olmayan depolama alanlarını kapatma çabalarını iki katına çıkarması ve atık azaltma, ayrıştırma ve geri dönüşüme yatırım yapması gerekmektedir. Sıfır Atık Projesi, atık üretimini azaltmayı, kaynağında ayrıştırmayı, geri dönüşümü ve kaynak tasarrufu sağlamayı amaçlayan bu tür bir çevre girişimidir. Sıfır Atık Projesi'nin 2023 yılına kadar Türkiye genelinde yaygınlaştırılması ve geri kazanım oranının %35'e çıkarılması hedeflenmektedir. 2020 yılında %22,4 olan geri dönüşüm oranının 2023 yılına kadar %35'e çıkarılması öngörülmektedir. Yeni döngüsel ekonomi yaklaşımı ile 2020 yılı itibariyle çimento, kireç, seramik, tuğla ve demir çelik sektörlerinde 3,3 Mton alternatif hammadde ve 1,22 Mton katkı yakıtı tasarrufu sağlanmıştır."

Bulgaristan'da yeşil dönüşümü teşvik etmek için politika eylemlerinin hayata geçirilmiş olmasına rağmen, ülke döngüsel ekonominin tüm bileşenlerinde AB'nin gerisinde kalmaktadır. Türkiye'nin kaynak verimliliği ölçeği de AB üyesi 28 ülkenin oldukça gerisindedir. Her iki ülkede de döngüsel ekonomi stratejisi bulunmamaktadır. Bu sebeple, iki ülkenin de döngüsel ekonomi esaslarını ve ilgili üretim uygulamalarını daha aktif biçimde desteklemek ve teşvik etmekle ilgili zorlukların üstesinden gelme konusunda acilen harekete geçmesi gerekmektedir.

1.10 Göçle ilgili sınır ötesi gerginliklerin devam etmesi

2015 yılında Türkiye ve AB'ye yönelik büyük ölçekli göç dalgası yaşandığında Bulgaristan ve Türkiye'deki sınır makamlarını daha önce hiç karşılaşmadıkları, sorunun çözümü için koordineli bir yaklaşım benimsemelerini gerektiren bir durumla karşı karşıya kalmıştır. Ancak iki sınır makamı da bu şekilde hareket etmeye hazırlıklı değildi.

Bu göçmen krizi, Bulgar ve Türk kolluk makamlarının göçmen akımlarını işbirlikçi ve insancıl bir şekilde yönetirken aynı zamanda ülke içi istikrarı ve ulusal güvenliği korumak için operasyonel düzeyde işbirliği yapma kapasitelerinin güçlendirilmesinin gerektiği yönetsel ve operasyonel öneme sahip birçok alanı göz önüne sermiştir.

Bulgaristan'daki sığınmacıların sayısı ve Türkiye'deki uluslararası koruma başvurularının sayısı 2017 yılından sonra iki kattan daha fazla azalmasına rağmen, her iki ülkedeki düzensiz göçmenlerin sayısı her yıl artmaktadır. Bu durum ECRE'nin 2020 ülke raporlarında da vurgulanmıştır. Ayrıca Orta Doğu ve Güney Asya'da devam eden sosyal ve siyasi istikrarsızlık da düşünüldüğünde, SÖİ alanındaki düzensiz göçün güvenlik endişelerini ve insani endişeleri gündeme getirmeye devam etmesi beklenmektedir. Bu durum, transit bölgelerde (Türkiye ve Bulgaristan gibi) göç yönetiminde bir daha göç krizine yol açabilecek herhangi bir yetersizliğin meydana gelmesini önlemek için yeterli düzeyde bir müdahaleyi gerektirmektedir.

Göçlere ilişkin sorular Avrupa'da ve AB ile Türkiye arasındaki sınırda önemli bir endişe konusu olmaya devam edeceğinden ekonomik ve diğer göçmenlerin, mültecilerin ve sığınmacıların karışık göç akımlarının karmaşık doğası yeni sınamalar ortaya çıkaracaktır.

Dahası, böylesine karmaşık bir mesele, sınırın her iki tarafındaki münferit makamlar tarafından tek başına ele alınamaz. Aksine, mevcut plansız tepkileri ikame edecek sınır ötesi işbirliğine dayalı ve kalıcı çözümlerin stratejik, kapsamlı ve çok taraflı bir yaklaşım ve kalıcı çözümler gerekmektedir.

2. İTİCİ GÜÇLER

2.1 Makro ekonomik arka planın elverişli olması

COVID-19 salgını tüm ülkelerde yaşamları altüst ederken 2020'de küresel ekonomik büyümeyi neredeyse bir asırdır görülmemiş bir biçimde olumsuz etkiledi. Ancak tahminler, salgının 2020'de

küresel ekonomik büyümeyi yıllık bazda % -3,2'ye düşürdüğünü ve 2021 için %5,9'luk bir toparlanma öngörüldüğünü göstermektedir. Bu nedenle, bu bölümde her iki ülkenin de COVID-19'a kadar sergilediği makroekonomik istikrar ve büyüme potansiyeli üzerinde durulmaktadır. Bulgaristan'a ilişkin olarak, ülkenin büyüme oranı 2016'dan bu yana %3 civarında seyretmektedir; büyümesinin arkasındaki ana faktör olan toplam faktör verimliliği ve bunun yanı sıra artan ihracat pazar payı, üretilen çıktı birimi başına artan işgücü maliyeti ve küresel değer zincirlerine devam eden entegrasyon Bulgaristan'ın rekabetçi konumunun temelini oluşturmaktadır. Güçlü iç talep ve yatırımların etkisiyle Türkiye'nin GSYH'si COVID-19 krizinden önceki son 5 yılda ortalama %4,4 oranında artmıştır.

SÖİ düzeyinde, bölgesel GSYH'de bazı farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Nominal değerlerle, Türkiye'nin SÖİ illerinin her birinin 2018 yılı ekonomik çıktısı, Bulgaristan'ın herhangi bir idari bölgesininkinden çok daha yüksektir. Örneğin Kırklareli'nin GSYİH'si (3.361 milyon avro) Yanbolu ilçesinin GSYİH'sinden (593 milyon avro) 6 kat daha yüksektir. SÖİ bölgesinin Bulgaristan kısmındaki en büyük ekonomik çıktı, GSYİH'si Edirne (3.096 milyon avro) ve Kırklareli'ninkinden (3.361 milyon avro) daha az olan Burgaz bölgesinde (2.644 milyon avro) üretilmektedir.

Gayri Safi Katma Değer (GSKD) ekonomik çıktı için bir diğer önemli göstergedir. KOBİ'ler 2019 yılında Türkiye'nin 'finansal olmayan iş ekonomisine' önemli bir katkı sağlamıştır. Toplam istihdamda önemli bir paya (%73,5) sahip olan KOBİ'ler, Türkiye'deki her dört işten neredeyse üçünü sağlayarak %65 olan AB KOBİ ortalama istihdam payını büyük bir farkla aşmıştır. Ancak, %52,6'lık katma değer payları, %53'lük AB KOBİ ortalama payından biraz daha düşüktür. Bulgaristan'da KOBİ'ler ülkedeki toplam katma değer üçte ikisini ve toplam istihdamın dörtte üçünü oluşturarak %56,4 ve %66,6 olan AB ortalamalarını oldukça aşmaktadır. İstihdam edilen kişi başına katma değer olarak hesaplanan yıllık KOBİ verimliliği yaklaşık 12.800 avrodur. Bunun aksine karşılık, AB ortalaması 44.600 avro ile 3 kat daha yüksektir. Ortalama olarak, bir Türk KOBİ'si tarafından istihdam edilen her bir kişi, AB ortalamasının yaklaşık dörtte biri kadar, sadece yaklaşık 10.000 avro gelir elde etmiştir.

SÖİ düzeyinde, KOBİ'lerin çoğu, GSKD payı bölgesel uzmanlaşmayı şekillendiren hizmet sektöründe faaliyet göstermekte, bunu sadece Edirne ve Yanbolu'da SÖİ ortalamasının üzerinde oranlara sahip olan sanayi ve tarım sektörleri izlemektedir. GSKD açısından, sanayi Kırklareli ilinde daha aktif bir şekilde mevcutken, Burgaz ve Hasköy'de hizmet sektörü önemli ölçüde baskındır.

Bulgaristan ve Türkiye arasındaki olumlu ticari alışveriş uygulamalarının, büyümeyi teşvik eden ikili ekonomik ilişkiler için anahtar bir gösterge olduğu da vurgulanmalıdır. Veriler son yıllarda istikrarlı bir artış eğilimi göstermektedir.

2.2 Uluslararası turizm ağlarına bütünleşme potansiyeli

Avrupa Bisiklet Yolu Ağı (EuroVelo) üzerindeki 13 numaralı Demir Perde Rotası adındaki Avrupa bisiklet rotası SÖİ alanından geçmektedir. Bu rota Finlandiya'nın kuzeyinden başlayarak Baltık Denizi kıyıları, Almanya, Çekya, Slovakya ve Romanya'dan geçtikten sonra Bulgaristan'da küçük bir Karadeniz kasabası olan Rezovo'da bitiş noktasına ulaşmakta, 20 ülkeyi ziyaret etme imkânını tanımaktadır. 9.950 kilometreden fazla bir mesafe kat eden bu rotayı takip etmek canlı bir tarih dersi gibidir, bunun yanı sıra bu rota "Perde"nin çöküşünden sonra oluşan barış ve uzlaşma ortamının hatırlatıcısıdır. SÖİ bölgesinden geçen bir diğer bisiklet ve yürüyüş parkuru Sultanlar Yolu'dur (Bulgaristan'da Tsarigradski Put ve Sırbistan'da Carski Drum / Carigradski Put olarak bilinir). Toplam 8 ülkeden geçen Sultanlar Yolu, Viyana'dan başlayıp İstanbul'da son bulmaktadır.

2.3 Bölgesel ulaşım bağlantılarının ve çok araçlı ulaşım potansiyelinin iyi olması

SÖİ alanında ulaşım bağlantıları çok iyidir fakat henüz çok araçlı ulaşım potansiyelinden yeterince yararlanılamamaktadır. SÖİ alanı içerisinde geçen TEN-T ağı koridorlarından birisi, üçüncü ülkelere kadar uzanan Doğu/Doğu Akdeniz koridorudur. Türkiye'de ulaştırma alanında planlanan büyük ölçekli kamu yatırımları, hızlı tren demiryolları ve otoyollara odaklanmaktadır. Halkalı - Kapıkule demiryolu İstanbul, Tekirdağ, Kırklareli ve Edirne'den geçerek Avrupa'yı Asya'ya bağlayacaktır. SÖİ bölgesinin hava ulaşımına, kapsamlı TEN-T ağına dâhil olan tek uluslararası sivil havalimanı olan Burgaz Havalimanı hizmet vermektedir. Burgaz Limanı, Bulgaristan'da ana TEN-T ağına dâhil olan tek limandır.

Bölgede üç sınır kapısı faaliyet göstermektedir: (1) Kapitan Andreevo-Kapıkule, (2) Lesovo-Hamzabeyli ve (3) Malko Tarnovo-Dereköy. Kapitan Andreevo-Kapıkule Sınır Kapısı, üzerinden geçen yolcu sayısı ve yük miktarı bakımından dünyanın en büyük ve en işlek limanları arasında yer almaktadır. Türkiye/Ortadoğu ve Avrupa arasındaki ticaretin büyük bir kısmı bu sınır kapısı üzerinden geçmektedir. Lesovo-Hamzabeyli Sınır Kapısı Kapitan Andreevo-Kapıkule'yi desteklerken, Malko Tarnovo-Dereköy Sınır Kapısı esas olarak turizm amaçlı kullanılmaktadır.

3. ORTAK YATIRIM İHTİYAÇLARI

- Gelir uçurumunu, nispeten yüksek yoksulluk riskini, toplum temelli hizmetler ve bütünleşik istihdam yoluyla sosyal kapsamayı, ev ortamında sağlık ve sosyal mobil desteği, insanlar ve işletmeler için genel hizmetlere erişimin ve kalitenin iyileştirilmesini ele alan çok boyutlu bütünleşik bölgesel tedbirler için yatırımlar;
- %78'lik 2030 istihdam hedefine doğru sürdürülebilir bir yol inşa etmek için gümüş ekonomisi tedbirleri de dâhil olmak üzere cazip iş olanakları ve kapsamlı dijital beceri kazandırma programlarının uygulanmasına yönelik yatırımlar;
- Eğitim ve öğretimin iş gücü piyasası ihtiyaçlarına göre uyarlanması da dâhil olmak üzere eğitim ve öğretimin kalitesinin, işgücü piyasasına uygunluğunun ve kapsayıcılığının artırılmasına yönelik yatırımlar,
- Yenilenebilir enerji teknolojisi araştırma ve yeniliği, pilot projelerin uygulanması ve en iyi uygulamaların yaygınlaştırılması da dâhil olmak üzere yeşil dönüşümün önünü açmayı amaçlayan Üretken Yatırımlar;
- SÖİ'nin çevresel ve sosyal sorunlarının aciliyetine uygun çözümler üretmek için Ar-Ge'den yararlanacak 'amaca uygun teknoloji' (tech-with-a-purpose) yaklaşımının yaygınlaştırılmasına yönelik yatırımlar;
- Göç yönetimi alanında kolluk makamları arasındaki kurumsal işbirliği düzeyinin güçlendirilmesine yönelik yatırımlar.
- SÖİ'nin uluslararası turizm ağına entegrasyon potansiyelinin değerlendirilmesine ve yoğun olmayan sezonda cazip hizmetler sunarak tüm yıl boyunca turizm ürünlerinin geliştirilmesine yönelik yatırımlar

4. DİĞER FİNANSMAN PROGRAMLARI VE ARAÇLARI İLE TAMAMLAYICILIK VE SİNERJİ

Bulgaristan ve Türkiye arasındaki program diğer finansman araçlarını tamamlayıcı niteliktedir. Genel olarak Vatandaşlar, Eşitlik, Haklar ve Değerler, Erasmus+, ESF+, Ufuk Avrupa, Gümrükler, Dijital Avrupa ve Adalet gibi AB Programları ile tamamlayıcılık aranacaktır. Örtüşen destek alanlarında diğer AB faaliyetleriyle birlikte desteğin etkisini en üst düzeye çıkarmak için Yönetim Makamı ve Türkiye'deki AB Delegasyonu arasındaki yakın koordinasyon sürdürülecektir. Bu tamamlayıcılığın sinerjisi ve kümülatif etkisi, programın önceliklerine göre aşağıdaki gibi özetlenebilir:

ÖNCELİK 1 ÇEVRE DOSTU SINIR ÖTESİ İŞBİRLİĞİ BÖLGESİ (enerji verimliliği, döngüsel ekonomi)

2021-2027 yıllarını kapsayan Bölgesel Kalkınma Programında yer alan Öncelik 3: Adilenerjiye geçiş kapsamında öngörülen faaliyetler; özellikle ekonomide kaynak verimliliğinin artırılmasını amaçlayan yenilikçi ürünler, süreçler ve iş modellerinin geliştirilmesi ve uygulanması üzerinde durmakta, ayrıca ekonomideki yüksek karbon yoğunluğunu ele alan, KOBİ'lere verimli yatırımlar yapılmasını, enerji depolama teknolojilerini de kapsayacak şekilde temiz ve uygun fiyatlı enerji teknolojilerinin, sistemlerinin ve altyapıların uygulanmasını, yenilenebilir enerji ile akıllı ve sürdürülebilir yerel hareketliliğe yatırımlar yapılmasını ve atıkların oluşmasının önlenmesi, azaltılması, kaynak verimliliği, yeniden kullanım, tamir ve geri dönüşüm yoluyla döngüsel ekonomiyi iyileştirmeyi amaçlayan yeniliklerin desteklenmesi ve hayata geçirilmesine odaklanmaktadır. Benzer şekilde ***Öncelik 1: Bütünleşik kentsel kalkınma*** ve ***Öncelik 2: Bütünleşik bölgesel kalkınma*** kapsamında da döngüsel ekonomiye geçişi destekleyen tedbirler önerilmektedir.

Bu konulara kısmen odaklanan bir başka program ise **2021-2027 yılı Çevre Programı'dır**. Desteklenen faaliyetler ile sürdürülebilir su yönetimi, kaynakların etkin kullanıldığı döngüsel ekonomiye geçiş, kentsel atık üretiminin engellenmesi, atıkların tekrar kullanım için hazırlandığı merkezlerin yapımı, atık geri dönüşümü, atık toplama ve geri dönüştürme sistemlerinin ayrıştırılması, atık suyun toplanması, bertaraf edilmesi ve arıtılmasına ilişkin altyapı tedbirlerinin alınmasını ve evsel ısıtma ve ulaşımdan kaynaklanan hava kirliliğinin azaltılmasını amaçlamaktadır.

Bilgi paylaşımı, tasarım yöntemleri, yenilik laboratuvarları ve pilot çalışmaları ve yeni fikirlerin test edilip hayata geçirilmesine yönelik tedbirler de programın öngördüğü müdahaleleri döngüsel ekonomiye doğru yönlendirerek bu yönde şekillendirecektir. Bu tedbirler ayrıca iklim üzerinde nötr etkiye sahip ürünler ve döngüsel ekonomi ürünleri için pazarların gelişmesini de teşvik edecektir. Bu durum 2021-2027 dönemini kapsayan **Yenilik ve Rekabet Edebilirlik Programı**'nda da net biçimde ön plana çıkarılmıştır. Bu konuyla ilgili tamamlayıcı çalışmaları açıklayan bir başka belge ise **yeşil mutabakat hedeflerine ulaşılmasına katkıda bulunacak tedbirlerin uygulanması yoluyla düşük karbon ekonomisinin gelişmesini desteklemeye yönelik Bulgaristan Ulusal Toparlanma ve Dayanıklılık Planı'dır**.

Sınır ötesi paylaşımı daha da artıracak ve ortak faaliyetlerde bulunulmasına zemin hazırlayacak bir araç niteliğindeki yeni Interreg IPA III SÖİ programı, sınırın her iki tarafındaki ilgili yerel işletmeler arasında beceri, iyi uygulama ve bilgi paylaşımı için eşsiz fırsatlarla birlikte, sera gazı emisyonlarını azaltmaya ve mikro, orta ve küçük işletmeler için döngüsel ekonomiye dayalı iş modelleri/ çözümleri geliştirmeye yönelik yatırımlar yoluyla tedbirleri tamamlayacaktır.

ÖNCELİK 2 SINIR ÖTESİ İŞBİRLİĞİ BÖLGESİNİN BÜTÜNLEŞİK KALKINMASI (etkili bütünleşik bölgesel kalkınma)

Belirli bir yer bazında etkili bütünleşik bölgesel kalkınma için kapsamlı ekonomik teşviklerin hayata geçirilmesi gerekmektedir. Ekonomik faaliyetler, sağlık hizmetleri, eğitim, sosyal faaliyetler, kültür, spor ve turizm faaliyetleri ve kültür mirasının teşvik edilmesi, ikamet amaçlı kullanılan ve kamu binası olarak hizmet veren binaların yenilenmesi, sürdürülebilir kentsel hareketlilik, karayolu altyapısı ve fonksiyonel yol bağlantılarının güvenliği ve geliştirilmesi ve yeşil yatırımları da içerecek şekilde nitelikli ve güvenli çevre konularında önerilen eylemler kapsamında da **2021-2027 Bölgesel Kalkınma Programı** ile net bir bağlantı göze çarpmaktadır. **Kültürel mirasın ve kültürel hizmetlerin geliştirilmesi ve desteklenmesi alanında Bulgaristan Ulusal Toparlanma ve Dayanıklılık Planı** ile de tamamlayıcılık tespit edilmiştir.

Benzer şekilde, Türkiye'nin On Birinci Kalkınma Planı, 668. madde kapsamında Planın temel amacı olarak vurgulanan kültürel özelliklerin korunması ve teşvik edilmesinin yanı sıra istihdam, yenilikçilik kapasiteleri ve bölgeler arası işbirliği fırsatlarına vurgu yaparak bölgeler arasındaki farklılıkları azaltmayı amaçlayan bütünleşik bölgesel kalkınma ile uyumlu bir dizi politika üzerinde durulmaktadır.

Yeni Interreg IPA III Programı, özel bölgesel stratejiye dayalı olarak bölgesel ihtiyaçlara çözüm aramak üzere hem Bulgaristan hem de Türkiye'den ortakları dâhil ederek sektörler arası yatırımları sınır ötesine genişletmek suretiyle bölgesel yaklaşıma ilave bir boyut kazandıracaktır.

ÖNCELİK 3 DAHA GÜVENLİ SINIR ÖTESİ İŞBİRLİĞİ BÖLGESİ (göç)

Düzensiz göç ve göçmenlerle ilgili insani zorluklarla mücadelede diğer makamlarla ortak çaba, işbirliği ve koordinasyonu sürdüren Interreg programı, göç yönetimini bölgesel ve AB çapında bir başarı haline getirmek için Entegre Sınır Yönetimi Fonu (IBMF), İltica, Göç ve Entegrasyon Fonu (AMIF) ve yeni İç Güvenlik Fonu (ISF) ile tamamlayıcılık arayışında olacaktır. Sınır Yönetimi ve Vize Politikası Aracı (BMVI) kapsamında planlanan faaliyetler ve Batı Balkanlar'da göç akışlarını ve sınır yönetimini yönetmek için müdahale kapasitesini güçlendirmeye yönelik IPA III Bireysel tedbirleri ile de tamamlayıcılık ve sinerji aranmaktadır. Stratejik proje, program hazırlama aşamasında yeterince olgunlaşmadığından, projenin parametreleri hazır olduğunda, Interreg VI-A IPA Bulgaristan-Türkiye, BMVI ve IPA III'ün yönetim organları arasında net tamamlayıcılıklar oluşturmak ve mükerrerlik olmamasını sağlamak amacıyla bir protokol imzalanacaktır. Bununla birlikte, programın sınır ötesi bölgedeki kolluk makamlarının düzensiz göçten kaynaklanan belirli güvenlik ve insani zorluklarla işbirliği ve dayanışma temelli bir şekilde mücadele etmelerine destek olmaya odaklanacağı belirtilmelidir. Göçmenlerle ilgilenirken yaklaşımlarda, standartlarda ve davranış kurallarında sinerjilerin

ortaya çıkması beklenmektedir. Dolayısıyla yeni program, bir aday ülke olarak AB ile Türkiye arasındaki sınırın güçlendirilmesine katma değer sağlayacaktır. Ayrıca, Komisyon'un "AB Genişleme Politikasına İlişkin 2021 Bilgilendirmesi"nde Türkiye'nin hem ticaret hem de yatırım bağlantıları açısından AB pazarına iyi entegre olduğu değerlendirilmektedir. Ülke, göç, terörle mücadele, ekonomi, ticaret, enerji ve ulaştırma gibi temel ortak çıkar alanlarında AB için kilit bir ortaktır. Program, Türkiye'nin ilerleme kaydettiği tüm belirli alanlarda işbirliği için fırsatlar yaratmakta ve bu nedenle Türkiye ile AB arasındaki genişleme diyaloguna önemli katkı sağlamaktadır.

Program, 10 Aralık 2021 tarihli ve C(2021) 8914 nihai sayılı Komisyon Uygulama Kararı ile kabul edilen Katılım Öncesi Yardım Aracı (IPA III) stratejik programlama çerçevesi ile uyumludur. Ayrıca program, "Sınır bölgelerinin ekonomik, sosyal ve bölgesel kalkınması, ulusal yerel/bölgesel makamlar, dernekler, sivil toplum kuruluşları ve komşu bölgelerdeki işletmeler arasında işbirliğinin teşvik edilmesi" stratejik hedefi programın stratejik ve tematik kapsamıyla tamamen örtüşen IPA III yardımı ile güçlü bir sinerji oluşturmaktadır. Daha spesifik olarak, her iki araç da "Daha Çevreci ve Gelişmiş kaynak verimliliği" (IPA III kapsamında TP2 ve SÖİ programı kapsamında PO2), "İyileştirilmiş iş ortamı ve rekabetçilik" (IPA III kapsamında TP5 ve TP8 ve SÖİ programı kapsamında PO5) ve "Yerel ve bölgesel makamların yerel zorluklarla mücadele kapasitesinin artırılması" (IPA III kapsamında TP7 ve SÖİ programı kapsamında ISO 2) gibi AB tematik kümelerine önemli ölçüde katkıda bulunmaktadır Buna ek olarak, SÖİ programı:

- Türkiye ve AB'deki sivil toplumlar arasında sivil toplum diyalogu ve kültürler arası değişim (Eylem #2 - Sivil Toplum) konulu IPA III Programlama Çerçevesini, öncelik 2 kapsamında sınır ötesi ağ kurmak için çeşitli fırsatlar sunarak tamamlamaktadır;
- Öncelik 1 ve 2 kapsamında döngüsel üretim süreçlerinde ağ oluşturma ve yeni döngüsel ortak iş modellerinin geliştirilmesi için fırsatlar sağlayarak IPA III döngüsellik uygulamalarını (Eylem #4 Çevre ve İklim Değişikliği) tamamlamaktadır.
- Öncelik 2 kapsamında kirliliğin azaltılması, temiz hava, su ve gıda sağlanması ve iklim değişikliğinin azaltılması ve iklim değişikliğine uyum sağlanmasına yönelik ortak eylemler için fırsatlar sunarak afet direncine yönelik IPA III desteğini (Eylem #4 Çevre ve İklim Değişikliği) tamamlamaktadır.
- IPA III'ün yeşil ekonomiye geçiş ve dijital dönüşüm (Eylem #7 Akıllı ve Sürdürülebilir Ekonomik Dönüşüm) desteğini, öncelik 2 kapsamında dijital ve enerji dönüşümüne yönelik tedbirler yoluyla SÖİ ekonomisinin dönüşümü için geniş kapsamlı fırsatlar sunarak tamamlamaktadır.
- Türkiye'nin Düzensiz Göçle Mücadele Eylem Planının etkin bir şekilde uygulanmasına ve düzenli göçün teşvik edilmesine yönelik IPA III desteğine (AoS#2 - Türkiye'nin Etkin Göç Yönetimi Çabalarının Desteklenmesi) yönelik tespit edilen yasadışı iç göç alanında operasyonel işbirliği için kurumsal koordinasyonun geliştirilmesini amaçlayan stratejik öneme sahip ortak bir projeyi finanse ederek tamamlamaktadır.

5. GEÇMİŞ DENEYİMLERDEN ÇIKARILAN DERSLER

2014-2020 döneminde AB Tüzükleri tarafından zorunlu kılınan tematik yoğunlaşmaya rağmen, INTERREG-IPA SÖİ Programının 2014-2020 kapsamında tanımlanan müdahale alanları oldukça farklı alanlarda ve herhangi bir karşılıklı bağımlılık olmaksızın kalmıştır. Sınırlı (hatta 2014-2020 döneminde azalmış) mali kaynaklarına rağmen, programa olan ilgi her iki dönemde de yüksek kalmıştır. 2007-2013 döneminde - 3 açık çağrı kapsamında 374 proje sunulmuş ve 143 sözleşme imzalanmıştır. 2014-2020 döneminde ise - 2 açık çağrı kapsamında (3. çağrı stratejik proje teklifi için kısıtlı bir çağrıdır) 325 proje sunulmuş ve 101 sözleşme imzalanmıştır. Bu durum, tekliflerin %60'ından fazlasının finanse edilmediğini ve açık çağrılara dayalı dağınık sektörel yatırımların ciddi rekabete ve potansiyel yararlanıcıların yüksek beklentilerine ve bazıları bölgenin gerçek ihtiyaçlarıyla doğrudan bağlantılı olmayan noktasal müdahalelere yol açtığını göstermektedir. Bazı yararlanıcıların proje uygulamasındaki düşük yetkinliği ve kamu ile sivil toplum sektörleri arasındaki düşük ortaklık düzeyi, proje sonuçlarından yeterince faydalanılamamasına neden olmuştur. Buna ek olarak, proje fikirlerinin üretilmesinde tükenme gözlemlenmiştir - örneğin, halihazırda finanse edilmiş benzer hedeflere sahip proje sayısında artış ve tüm çağrılarda başvuru sahiplerinin çoğunun tek ve aynı kurum/kuruluşlar olması. Yeni Program yararlanıcılarının proje hazırlama ve uygulama kapasitelerini geliştirmek amacıyla, proje ortaklarının belirlenmesi için eğitimler ve Ortaklık forumları düzenleyecektir.

2007-2013 Programının Etki Değerlendirmesi ve 2014-2020 Programının Ara Dönem değerlendirmesi, müdahale alanlarının çeşitliliğine uygun olarak, çok sayıda ve çeşitli çıktılarının sağlandığını göstermiştir. Mali açıdan bakıldığında, mevcut, talep edilen ve sözleşmeye bağlanan fonlar arasında ciddi bir uçurum olduğu gözlemlenmiştir - ortalama olarak, başvuru toplam bütçe mevcut bütçeden %435 daha fazla olurken, talep edilen toplam fonun %31'i sözleşmeye bağlanmıştır. Çoğu zaman, bu tür mali orantısızlık durumu, verimlilik ve sürdürülebilirlik açısından program etkilerini zayıflatmaktadır. Bu nedenle programın toplumlar için fayda sağlaması, bölge için etkilerini ve özellikle işbirliği yoluyla elde edilen katma değerini güçlendirmesizdir olmaktadır. Gözle görülür bir etkinin elde edilebilmesi için, gelecekteki programların uygulanmasında yeni ve daha sonuç odaklı bir yaklaşımın benimsenmesi tavsiye edilmektedir. Daha iyi bir program odağının, ihtiyaçlar ve kaynaklar arasındaki bağlantıları güçlendirmesi (en çok talep edilen müdahale alanlarına daha fazla fonun yönlendirilmesi yoluyla) ve böylece bölge üzerinde orantılı ve sürdürülebilir (geçici değil) etkiler yaratması beklenmektedir.

6. MAKRO BÖLGESEL STRATEJİLER VE DENİZ HAVZASI STRATEJİLERİ

Bulgaristan-Türkiye program alanının Karadeniz sahil bölgelerini (Burgaz ve Kırklareli) kapsadığı düşünülecek olursa program kaynakları ile Ortak Denizcilik Gündemi ve Karadeniz Stratejik Araştırma ve Yenilikçilik Gündemi (SRIA) arasında güçlü bir bağ (korelasyon) kurulması ihtiyacı oluşmuştur.

Ortak Denizcilik Gündemi, bölgenin ve özellikle kıyı bölgelerinin sürdürülebilir ekonomik kalkınmasına katkıda bulunan "mavi ekonomi" ile ilgili alanlara odaklanmaktadır (denizcilik işleri, balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliği, araştırma ve yenilik , bağlantısallık, çevrenin korunması, turizm, eğitim, yenilenebilir enerji, okyanus enerjisi ve açık deniz yenilenebilir enerjisi dahil ve gaz hidratları ve denizcilik ekonomisi için gerekli becerilerin geliştirilmesi).

Karadeniz SRIA Girişimi, üzerinde yeni bir dizi araştırma ve yenilik eyleminin geliştirilebileceği dört ana sütun belirlemiştir: Temel Karadeniz araştırma zorluklarının ele alınması - Karadeniz Bilgi Köprüsü; Karadeniz Mavi Büyümesini destekleyen ürünler, çözümler ve kümeler geliştirilmesi - Karadeniz Mavi Ekonomisi; Kritik destek sistemlerinin ve yenilikçi Altyapıların oluşturulması - Temel Ortak Altyapı ve Politika Etkinleştiricileri; Eğitim ve kapasite geliştirme - Güçlendirilmiş Vatandaşlar ve Gelişmiş Mavi İş Gücü.

Mavi Büyüme

Mavi büyüme stratejisi denizlerde ve denizcilik sektöründe bir bütün olarak sürdürülebilir büyümeyi destekler. Stratejinin amacı farklı politika alanları arasında iş birliğini artırarak denize kıyısı olan AB üye devletleri ile AB aday ve potansiyel aday ülkeler arasında iş birliğini artırmak amacıyla denizcilik ile ilgili konularda daha tutarlı bir yaklaşım geliştirmektir. Strateji üç bileşenden oluşmaktadır: 1. Sürdürülebilir istihdam ve büyüme açısından potansiyeli yüksek olan sektörlerin geliştirilmesi; 2. Denizle ilgili bilgiye erişimi artırarak, deniz aktivitelerinde verimli ve sürdürülebilir bir yönetim sağlamak için bölgesel planlama yaparak ve yetkililere denizde ne olduğuna dair daha iyi bir tablo ortaya koymak için bütünleşik deniz gözetimine önem vererek mavi ekonomide bilgi, yasal kesinlik ve güvenliğin sağlanması; 3. Deniz ve denizle ilgili AB finansmanlı proje ve girişimlerin desteği ile ülkeler arasında bölgesel iş birliğini geliştirmek amacıyla ihtiyaca odaklı tedbirler alınması.

Karadeniz'in Kirliliğe Karşı Korunması Sözleşmesi

Karadeniz'in Kirliliğe Karşı Korunması Sözleşmesi Karadeniz'e kıyısı olan tüm ülkeler tarafından 1994'te onaylanmıştır. Temel amacı, âkit tarafların deniz çevresini korumak ve muhafaza etmek için Karadeniz'de kirliliği önleme, azaltma ve kontrol etme genel yükümlülüğünü ortaya koymak ve bu yükümlülüğün yerine getirilmesi için işbirliği ve uyumlu eylem için yasal bir çerçeve sağlamaktır.

AB'nin Deniz Güvenliği Stratejisi, Gözden Geçirilmiş Eylem Planı 2018

2014 yılı haziran ayında kabul edilen Avrupa Birliği Deniz Güvenliği Stratejisi (ABDGS) AB'de insanları, faaliyetleri veya altyapıları etkileyebilecek küresel deniz alanındaki her türlü zorluk ile baş etmeyi amaçlayan bir stratejidir. ABDGS uygulanmasını ileriye taşımak üzere tasarlanmış bir Eylem Planı ile tamamlanmaktadır. 2018'de gözden geçirilmiş ABDGS eylem planında ilk kez tamamen bölgelere ve deniz havzalarına ayrılmış bir bölüm ve Karadeniz'e ayrılmış dört eylem yer almaktadır: 1) bölgesel işbirliği girişimlerinin desteklenmesi (B.3.1); 2) Mavi Büyüme Aracı tarafından teşvik edilen

birlikteliğin desteklenmesi (B.3.2); 3) Karadeniz havzasında suçla mücadele için yapılan çalışmaların desteklenmesi (B.3.3); ve 4) bölgede çok paydaşlı diyalogun teşvik edilmesine yönelik çabalar (B.3.4).

7. PROGRAM STRATEJİSİ: temel kalkınma zorlukları ve politika müdahaleleri

Programın politika ve stratejik çerçevesi üç yıl süren bir hazırlık sürecinin sonucunda ortaya çıkmıştır. İlk olarak 2019 yılında, sınır ötesi bölgesel ihtiyaçlar ve potansiyeller üzerine paralel bir çalışma ile tamamlanan, sınırın her iki tarafındaki bölgesel istişarelerle başladı - her ikisi de aşağıdan yukarıya veri ve eğilimler elde edilmesini sağladı. Bölgesel paydaşlarla yapılan toplantılar sırasında bazı bilinen bölgesel zorlukların hâlâ çözülemediği teyit edilmiştir (çeşitli iş olanaklarının eksikliği, zayıf istihdam edilebilirlik becerileri, yüksek yoksulluk riski ve sosyal dışlanma, düşük gelir, SÖİ bölgesinde dengesiz ekonomik ve yıl boyunca turizm gelişimi gibi). Aynı zamanda, bir dizi zıt demografik, sağlık ve ekonomik eğilim vurgulanmıştır - Bulgaristan tarafında negatif, Türkiye tarafında pozitif net göç; Türkiye tarafındaki sağlık altyapısı komşu bölgeden daha büyük kapasiteye sahiptir; Türkiye beceriler ve inovasyon konusunda daha iyi, finansmana erişim ve uluslararasılaştırma konusunda daha kötü performans gösterirken, Bulgaristan aynı politika alanlarında tamamen zıt yönleri izlemektedir. Bu nedenle katılımcılar, program otoritelerine keskin sektörel farklılıkların üstesinden gelmek ve bölgesel uyumu güçlendirmek için yeni program yaklaşımları aramalarını önermiştir. KOBİ'lere program kaynaklarına eşit erişim sağlama ve işletmeleri kendi özel ihtiyaçlarına hitap eden değişim destekçileri olarak algılama ihtiyacı oy birliğiyle doğrulanmıştır. Bu aynı zamanda programı en çok ihtiyacı olanlara yönelik olarak yenilemenin bir yolu olarak görülmüştür. Bazı sektörlerde, özellikle de enerji sektöründe sınır ötesi katma değer zincirleri oluşturma beklentileri, SÖİ bölgesinin doğudaki enerji tedarikçileri ile batıdaki enerji tüketicileri arasında köprü kuran enerji koridorlarının stratejik bir kesişme noktası olarak oynadığı rol göz önünde bulundurularak olumlu değerlendirilmiştir. Bu nedenle, istişarelere katılanlar enerji ve çevre alanlarında daha fazla sınır ötesi eşgüdümlü eylemlere ihtiyaç duyulduğunu ifade etmişlerdir. Program alanının merkezinde yer alan göç meselesinin çözümü ilgili kamu makamlarına bırakılmıştır. Türkiye'den AB'ye düzensiz göç, her ne kadar rakamlar 2016 AB-Türkiye Mutabakatı öncesinde kaydedilen rakamların önemli ölçüde altında kalmaya devam etse de, 2019'da artmıştır.. Bu durum, 2019 yılında Türkiye'ye yönelik düzensiz göçün önceki yıllara kıyasla artış göstermesinin de kısmi bir yansımasıdır. Bu nedenle, kamu istişarelerine paralel olarak, stratejik öneme sahip proje fikirlerini belirlemek için göç meselesine adanmış ayrı bir SÖİ kurumsal istişare turu uygulanmıştır. Bulgaristan ve Türkiye'den ilgili kolluk makamlarının temsilcileriyle yapılan görüşmeler, 2015'teki mülteci krizinin tetiklediği sürekli güncel tartışmalara rağmen, göç yönetiminin koordineli ve dayanışma temelli bir şekilde güçlendirilmesi için kurumsal ve işlevsel işbirliği eylemlerinin şimdiye kadar yeterince ortaklaşa uygulanmadığını göstermiştir. Böylece, Bulgar ve Türk kolluk makamları, göç yönetimi alanında kurumsal işbirliği düzeyini güçlendirmeyi amaçlayan stratejik öneme sahip ortak bir proje geliştirmeyi kabul etmiştir. AB Türkiye Mutabakatı, Avrupa'ya Açılan Doğu Akdeniz Rotası'nda düzensiz ve tehlikeli geçişleri azaltarak sonuç elde etmeye devam etmiş ve göç konusunda işbirliğinin temel çerçevesi olmaya devam etmiştir. Yakın zamanda önerilen Yeni Avrupa Göç ve İltica Paketi, kapsamlı ortaklıklarda göçün, AB ve ortak ülkelerin çıkarlarının değerlendirilmesine dayalı temel bir konu olarak yer alması gerektiğini vurgulamaktadır. Türkiye, Suriye ve diğer ülkelere gelen, dünyanın en büyük mülteci topluluğu olan yaklaşık 4 milyon mülteciye ev sahipliği yaparak takdire şayan çabalarını sürdürmektedir. AB ve Türkiye, AB dayanışmasının somut bir göstergesi olarak Türkiye'deki mültecilere ve ev sahipliği yaptığı topluluklara önemli ölçüde destek vermeye devam etmektedir. "AB Genişleme Politikasına ilişkin 2021 Bilgilendirmesi", düzensiz göçü Türkiye için kilit bir zorluk olarak vurgulamakta ve bölgede göç yönetiminde başarıya ulaşılması için kritik bir faktör olan sınır ötesi işbirliğine vurgu yapmaktadır. Bu nedenle, SÖİ programı kapsamında önerilen stratejik önemdeki proje, AB-Türkiye genişleme ilişkileri ile tam bir uyum içindedir. SÖİ programının stratejik projesinin sonuçlarının, düzensiz göçün yönetiminde AB ve Türkiye'nin ortak çabalarını, işbirliğini ve koordinasyonunu daha da güçlendirmesi beklenmektedir. Güvenilir bir genişleme politikası, tüm Avrupa'da barış, istikrar, güvenlik ve ekonomik büyüme için jeostratejik bir yatırımdır.

Ayrıca, programın stratejik ve tematik kapsamı, 4. alt kesim, Diğer Finansman Programları ve Araçları ile Tamamlayıcılık ve Sinerji'de örneklendirildiği üzere IPA III programlama çerçevesiyle tam olarak örtüşmektedir. Bu durum, işletmelere yeşil dönüşüm (enerji verimliliği ve döngüsellik açılarından) ve iç

bölgelerde tespit edilen düzensiz göçe karşı kurumsal sınır ötesi işbirliği desteği sağlama kararının aynı anda hem aşağıdan yukarıya (istişare sonuçları) hem de yukarıdan aşağıya (AB genişleme politikası, AB Yeşil Mutabakatı) yönlendirildiğini ve seçimini meşrulaştırdığını göstermektedir.

Bu nedenle, programın genişleme sürecine ve SÖİ bölgesinde hâlihazırda yaşanmakta olan sosyo-ekonomik karşıt eğilimleri dikkate alarak bölgesel uyumun güçlendirilmesine katkıda bulunması beklenmektedir. Tüm bunları ve her iki ülkenin bölgeleri arasındaki kültürel, sosyal ve ekonomik bağların korunması ihtiyacını göz önünde bulunduran Ortak Çalışma Grubu (OÇG), Programın aşağıdaki genel hedefi üzerinde mutabık kalmıştır:

Bulgaristan-Türkiye sınır ötesi bölgesinin bölgesel uyumunu güçlendirmek

Programın hedefi iddialıdır - sosyo-ekonomik gelişmişlik açısından farklı sınıflara sahip program bölgeleri arasında keskin bölgesel farklılıklar gözlemlenirken, bölgenin genel ekonomik performansı AB'de düşük ve ulusal ortalamanın altında kalmaktadır. Programın bu zorluğa yanıtı, (1) yerel ekonominin artan rekabet gücüne, dijital ve yeşil dönüşüme dayalı sürdürülebilir ekonomik büyümenin sağlanması ve (2) kirliliğin ve iklim değişikliğinin olumsuz etkilerinin azaltılması da dâhil olmak üzere genel çıkarlara yönelik hizmetlere erişimin genişletilmesi ve hizmet kalitesinin iyileştirilmesi için %65 bütçe ayrılarak "Sınır ötesi bölgenin bütünlük kalkınması" program önceliğinin belirlenmesidir. Önceliğin özel bir Bütünlük Bölgesel Strateji aracılığıyla uygulanması, yüksek işsizlik (özellikle gençler arasında) ve yoksulluk riski, düşük gelir, az gelişmiş sınır ötesi turizm, yeşil, dijital ve ağ oluşturma iş fırsatları gibi bölgesel zorlukları ele almaktadır. Her iki kavram da bölgesel aktörler arasında güçlü bir işbirliği gerektirdiğinden, bütünlük kalkınma program hedefiyle tam olarak örtüşmektedir. Bu öncelik kapsamında özgün işbirliğinin teşvik edilmesi üç kademe gerçekleştirilmiştir: programlama (OÇG), uygulama (yatırımların sınır ötesi boyutunu ön koşul olarak belirleyen Interreg göstergeleri aracılığıyla) ve yönetim (proje seçim sürecine katılmak üzere ortak komite/strateji kurulu oluşturulacaktır).

PO5'in seçilmesi ve sahip olduğu en büyük program bütçesi payı (%65), karşılıklı güvenin tesis edilmesinin (Komisyonun "Katılım sürecinin güçlendirilmesi - Batı Balkanlar için güvenilir bir AB perspektifi" Bildirimin'de vurgulanan katılım ilkesi) ve bölgesel aktörler arasındaki işbirliğinin program stratejisinde merkeze alındığını açıkça ortaya koymaktadır.

8. YATAY İLKELER 2021-2027

Program, her bir projenin burada açıklanan ilkelerle çelişip çelişmediğini dikkatle inceleyecektir. AB Temel Haklar Şartı, Avrupa genelinde eşitlik ve kapsayıcılığı teşvik eden temel ilke olmaya devam etmektedir. MA, OİK (JMC)'nin oluşumunda cinsiyet dengesini sağlamaya çalışacak ve proje girişimcilerinden AB Şartı'na uymalarını ve bunun için kanıt sunmalarını isteyecektir. MA, sosyal katılımı teşvik ederek ve AB Şartı'nın ilke ve hedeflerini kapsayarak ve programın hazırlanması, uygulanması, izlenmesi, raporlanması ve değerlendirilmesi yoluyla cinsiyet eşitliği, ayrımcılık yapmama ve erişilebilirlik ilkelerine saygı gösterilmesini sağlayarak yoksulluğun ortadan kaldırılması, sosyal dışlanma, eşitsizlik ve ayrımcılığı olumlu yönde etkilemek için mümkün olan her türlü tedbiri alacaktır. Desteklenen tüm proje faaliyetleri, sektörel odaklarına bakılmaksızın, program tarafından ele alınması en muhtemel olan seçilmiş 7 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefinden (SKH) en az birinin gerçekleştirilmesine katkıda bulunmalıdır. Bu SKH'ler şunlardır: (7) Düşük Maliyetli ve Temiz Enerji, (8) Elverişli İş ve Ekonomik Büyüme, (9) Sanayi, İnovasyon ve Altyapı, (10) Eşitsizliklerin Azaltılması, (12) Bilinçli Tüketim ve Üretim, (13) İklim Eylemi, (15) Karada Yaşam. Projelerin, BM Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri, Paris Anlaşması ve "Önemli Bir Zarar Vermeme"(DNHS) ilkesi dikkate alınarak, ABİA'nın (Avrupa Birliği'nin İşleyişi Hakkında Antlaşma) 11. maddesinde belirtilen sürdürülebilir kalkınmaya nasıl katkıda bulduklarına göre seçilmesi, tüm PO'lar için kullanılacak olan JEMS başvuru formu aracılığıyla sağlanmaktadır. Ayrıca, Yeşil Mutabakat'ın ilke ve hedeflerine azami bağlılığını sağlamak için, program tarafından desteklenen her proje, DNSH ilkesine uygunluk için program analizine dayalı olarak seçim sürecinde olumlu bir DNSH değerlendirmesinden geçmiş olmalıdır.

Programın uygulanması sırasında yönetim makamı, politika hedeflerini desteklemek için kamu ihalelerinin stratejik kullanımını teşvik edecektir (kapasite eksikliklerini gidermek için profesyonelleşme çabaları dâhil). Yararlanıcılar, kalite odaklı ve yaşam döngüsü maliyeti kriterlerini kullanmaya teşvik edilmelidir. Mümkün olduğunda, çevresel (örneğin yeşil kamu ihaleleri kriterleri) ve sosyal hususların

yanı sıra inovasyon teşvikleri de kamu ihale usullerine dâhil edilmelidir. Yatay ilkelerle ilgili gelişmelerin raporlanması ve takibi konusunda Program tarafından bir izleme mekanizması oluşturulacaktır. Genel ilerleme, tüm proje grupları hesaba katılarak Avrupa Komisyonu'na düzenli olarak rapor edilecektir. Son olarak, Program değerlendirmesinin özel bir bölümü bu konudaki eylemleri ele alacaktır.

Sürdürülebilirliğin çevresel boyutu programın tamamına yayılmıştır. Yeşil Mutabakat'ın ilke ve hedeflerine azami bağlılığı sağlamak için, program tarafından desteklenen her proje, Taksonomi Tüzüğü'nün 9. maddesinde belirtilen çevresel hedeflerden en az birine katkıda bulunan yeşil bir bileşene sahip olmalıdır. Bu yaklaşım, Önemli Zarar Vermeme (DNSH) İlkesinin geniş çapta tanıtılmasını ve uygulanabilirliğini sağlar.

Program ayrıca, başvuru sahiplerinin ve proje destekleyicilerinin, bu ilkenin hedefleri olan doğa ile uyumlu bir birtelilik, sosyal kapsayıcılık ve erişilebilirlik sağlamak amacıyla proje faaliyetlerini çevreleyen çevre ile uyumlu hale getirmelerini gerektirerek **Yeni Avrupa Bauhaus** ilkesini de teşvik edecektir. Desteklenen projeler ideal olarak çevrenin yenilenmesine, iklim nötrlüğü ve kültürel peyzajların sürdürülebilir yönetimine katkıda bulunmalıdır.

AB iklim ve biyolojik çeşitlilik hedeflerine programın katkısı öngörülmektedir. Program, biyolojik çeşitliliğin azalmasıyla mücadelenin önemini dikkate alacak ve ERDF (Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu-ABKF) tahsisatının yaklaşık %10,15'ini temsil eden (ilgili hesaplama metodolojisine dayalı olarak) biyolojik çeşitlilik hedeflerine gösterge niteliğinde bir tahmini katkı sağlayarak 2030 Biyolojik Çeşitlilik Stratejisi'ni ele alacaktır. Program, iklim değişikliği hedeflerini desteklemek için ERDF tahsisatının yaklaşık %30,00'unu ve çevresel hedefleri karşılamak için yaklaşık %41,55'ini temsil eden gösterge niteliğinde bir katkı öngörmektedir.

E-uyum konusunda, yararlanıcılar ve program otoriteleri arasındaki tüm alışverişlerin CPR'nin 69(8) maddesi ve Ek XIV'üne uygun olarak elektronik veri paylaşımı yoluyla gerçekleştirilmesini garanti eden tamamen işlevsel bir sistem (JEMS) kurulmuştur. Sistem, Programın başlamasıyla birlikte tamamen işlevsel hale gelecek ve yararlanıcıların idari yükünün azaltılmasını sağlayacaktır.

Program tarafından desteklenen tüm kurum ve kuruluşlar dijital dönüşüm dalgasını yakalamaya çalışmalı, "herkes için tek standart" kavramı altında dijital çözümler önermeli ve böylece **e-Uyum** ilkesinin uygulanabilirliğini açıklamalıdır.

Bulgaristan tarafında gerçekleştirilecek olan SÖİ programıyla ilgili her türlü Satın Alma uygulaması, ihaleyi gerçekleştiren kuruluşun türüne bakılmaksızın, Stratejik kamu alımları ilkesiyle uyumlu olacaktır. Bunun nedeni, yeni AB İhale Direktiflerinin hâlihazırda ulusal Kamu İhale mevzuatına aktarılmış olması ve dolayısıyla ihaleyi yapan kuruluşun kamu ihalelerinin verilmesinde yenilikçi, yeşil ve sosyal kriterlerin daha fazla dâhil edilmesini sağlamak için yasal olarak teşvik edilecek olmasıdır.

Sonuçların sürekliliği ilkesi, sağlanan finansmanın elde edilen sonuçların sürdürülebilirliği ile güçlü bir şekilde bağlantılı olduğundan ve istenen bölgesel etkiyi yarattığından emin olmak için düzenli izleme uygulamaları yoluyla bütünleştirilmiştir.

1.3. Politika hedefleri, Interreg programı özel hedefleri, bunlara ilişkin öncelikler, özel hedefler ve gerektiğinde sınır ötesi iş birliği altyapısı alanında eksik bağlantıları ele alan destek alanlarının seçimine ilişkin gerekçeler

Referans: 17(3) maddesinin (c) bendi

Tablo 1

Seçilen politika hedefi veya Interreg seçilmiş özel hedefi	Seçili özel hedef	Öncelik	Seçimin gerekçesi
2. Temiz ve adil enerji geçişini, yeşil ve mavi yatırımları, dögüsel ekonomiyi, iklim değışikliğinin azaltılması ve uyum risklerinin önlenmesi ve yönetimi ile sürdürülebilir kentsel hareketliliği teşvik ederek net sıfır karbon ekonomisine ve dirençli Avrupa'ya doğru daha yeşil, düşük karbonlu bir geçiş	RSO2.1. Enerji verimliliğinin teşvik edilmesi ve sera gazı emisyonlarının azaltılması	1. Çevre dostu sınır ötesi bölge	Türkiye ve Bulgaristan'ın ekonomileri Avrupa'da en yoğun enerji kullanan ekonomiler arasındadır. Enerji yoğunluğu endeksinde %17,4'lük bir düşüş kaydederek AB'deki ortalama iyileşmeyi (%14,5) geride bırakan son on yıldaki ilerlemeye rağmen Bulgaristan, birim GSYİH başına AB ortalamasından 3,6 kat daha fazla enerji kaynağı harcayarak en enerji yoğun ekonomiye sahip AB ülkesi olmaya devam etmektedir. OECD'nin 2019 yılı Türkiye Çevresel Performans İncelemesi, ülkenin önündeki iki temel çevresel zorluğu dikkat çekmektedir: (1) fosil yakıtlara dayanan yüksek düzeyde karbon yoğunluklu ekonomi ve (2) sera gazı emisyonlarının hızla artması. Türkiye, On Birinci Kalkınma Planı 2017-2023'te (OKP), 2005 yılına kıyasla 2015 yılında nihai kullanım enerji tüketiminin %32,4, birincil enerji tüketiminin ise %46 oranında arttığını bildirerek enerji yoğun ekonomik yönelimine işaret etmektedir. Karbonsuz dönüşümü sağlamak amacıyla her iki ülke de aynı stratejik rotayı takip etmektedir. Entegre Ulusal Enerji ve İklim Planı'nda (INECP) Bulgaristan hükümeti 2050 yılına kadar genel sera gazı azalımının %80 ila %95 arasında olması hedefine uygun olarak düşük karbon ekonomisi yolunda somut tedbirler belirlemiştir. AB'nin enerji verimliliği önceliklerine uygun olarak Bulgaristan'ın INECP belgesi 2030 yılına kadar birincil enerji tüketiminde %27,89'luk azalma ve nihai enerji

Seçilen politika hedefi veya Interreg seçilmiş özel hedefi	Seçili özel hedef	Öncelik	Seçimin gerekçesi
			<p>tüketiminde %31,67'lik azalma şeklinde ulusal hedefler belirlemiştir. Bulgaristan'ın geniş çaplı enerji verimliliği tedbirleri alma ihtiyacı, 2021-2027 Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler Ulusal Stratejisi'nde de kabul edilmektedir. Benzer şekilde Türkiye'nin 2017-2023 dönemini kapsayan Ulusal Enerji Verimliliği Eylem Plânı (UEVEP) ülkedeki birincil enerji tüketimini çeşitli sektörlerde olağan senaryoya göre %14 oranında azaltmayı hedeflemektedir. Türkiye, sektör öncülüğünde bir yaklaşım sergileyerek sera gazı emisyonlarındaki artışı sınırlama konusunda kararlıdır. Örneğin 2017-2023 UEVEP, sanayinin alt sektörlerinin tamamında enerji tüketimini en az %10 azaltma hedefini de belirlemiştir. 2017-2020 dönemi için enerji verimliliğine toplam 4,8 milyar dolar yatırım yapılmıştır. Buna karşılık kümülatif olarak 3,19 milyon ton petrol eşdeğeri ve 1,2 milyar dolar tasarruf sağlanmıştır. Bu Özel Hedef kapsamında desteklenen projeler, proje gruplarının niteliği (sınır ötesi boyut ve sınırlı bütçe) göz önünde bulundurularak hibe şeklinde olacaktır.</p>
<p>2. Temiz ve adil enerji geçişini, yeşil ve mavi yatırımları, dögüsel ekonomiyi, iklim değişikliğinin azaltılması ve uyum risklerinin önlenmesi ve yönetimini ve sürdürülebilir kentsel hareketliliği teşvik ederek net sıfır karbon ekonomisine ve dirençli Avrupa'ya doğru daha yeşil, düşük karbonlu bir geçiş</p>	<p>RSO2.6. Dögüsel ve kaynakların verimli kullanıldığı bir ekonomiye geçişin teşvik edilmesi</p>	<p>1. Çevre dostu sınır ötesi bölge</p>	<p>Doğrusal ekonomiyi karakterize eden, verimsiz, maliyetli ve doğal kaynakları tüketen “al-yap-kullan-at” modeli, yerini yavaş yavaş malzemelerin yeniden kullanılması gibi çevre dostu bir konsepte sahip olan kapalı dögü iş modellerine bırakmıştır. Bulgaristan ve Türkiye, dögüsel ekonominin tüm bileşenlerinde - kaynak verimliliği (örneğin 0,4 euro/kg - BG, 0,7 - TR, 2,3 - EU28), dögüsel malzeme kullanımı, atık yönetimi ile rekabetçilik ve yenilikçilik- AB'nin gerisinde kalırken, Bulgaristan atık yönetimi alanında daha iyi bir performans göstermiş ve Türkiye atık su yönetiminde önemli bir ilerleme kaydetmiştir (2019</p>

Seçilen politika hedefi veya Interreg seçilmiş özel hedefi	Seçili özel hedef	Öncelik	Seçimin gerekçesi
			<p>OECD Türkiye Çevre Raporu). Raporla ayrıca Türkiye'nin düşük karbonlu, döngüsel bir ekonomiye geçişte daha önemli bir ilerleme kaydetmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Eurobarometre 2017'nin KOBİ'ler, kaynak verimliliği ve yeşil pazara ilişkin Türkiye verileri, sektörde döngüsel ilkelerin sınırlı düzeyde benimsendiğini göstermektedir.</p> <p>Bulgaristan Entegre Ulusal Enerji ve İklim Planı'nın (INECP) temel varsayımı, ülkenin artık ve atık biokütle, endüstriyel atık ve belediye atığı kullanımına geçiş yapabilecek kapasitede olduğu ve bunun da yeni döngüsel iş modellerini destekleyeceğidir. Ekonomiyi doğrusaldan döngüsel dönüşürmenin bir koşulu olarak kaynakların sürdürülebilir kullanımı ve yönetimini sağlamak ve kaynak yoğunluğunu azaltmak için işletmeler düşük karbonlu, döngüsel teknolojilerin ve iş modellerinin tanıtımı, ürünlerin tüm yaşam döngüsü boyunca kaynakların verimli kullanımının teşvik edilmesi ve Bulgaristan'ın 2021-2027 Akıllı Uzmanlaşma için İnovasyon Stratejisi (SSSB) uyarınca döngüsel ekonomi alanında yeniliklerin geliştirilmesi ve uygulanması için destek alacaklardır. SÖİ alanının Bulgaristan tarafının tamamı, yeni SSSB'nin yeşil teknolojiler, döngüsel ve düşük karbonlu ekonomi tematik alanına girmektedir. Ancak her iki ülke de Ulusal Döngüsel Ekonomi Eylem Planlarını geliştirememiştir. Sanayi sürecinde döngüsel çözümlerin uygulanmasına yönelik ulusal rehberlik ve stratejik yönergelerin yokluğunda, program Avrupa Komisyonu'nun yeni Döngüsel Ekonomi Eylem Planı'nın temelleri üzerinde ilerleyecektir. Bu Özel Hedef kapsamında desteklenen projeler, proje</p>

Seçilen politika hedefi veya Interreg seçilmiş özel hedefi	Seçili özel hedef	Öncelik	Seçimin gerekçesi
			gruplarının niteliği (sınır ötesi ölçü ve sınırlı bütçe) göz önünde bulundurularak hibe şeklinde olacaktır.
5. Her türden bölgenin ve yerel girişimin sürdürülebilir ve bütünleşik kalkınmasını teşvik ederek vatandaşlara daha yakın bir Avrupa	RSO5.2. Kentsel alanlar dışındaki bölgelerde bütünleşik ve kapsayıcı sosyal, ekonomik ve çevresel yerel kalkınma, kültür, doğal miras, sürdürülebilir turizm ve güvenliğin teşvik edilmesi	2. Sınır ötesi bölgenin bütünleşik kalkınması	PO-PO4+ISO1 ve ISO2'nin tek tematik odağının aksine PO5'in çok tematik odağı, bölgesel istişareler sırasında paydaşların PO5 seçimini tercih etmeleri için en zorlu faktör olarak vurgulanmıştır. Bunun yanı sıra, bölgesel kalkınmaya yönelik politika yaklaşımlarında gelişmiş/az gelişmiş ikileminin aşılmasına ve SÖİ bölgesinin uyumunun daha da güçlendirilmesine şiddetle ihtiyaç duyulmaktadır. Bu da programa daha fazla bölgeselliğin getirilmesiyle mümkün görülmektedir ve PO5'in seçilmesinin ardındaki ana mantık da budur - bireysel projelerden ziyade bölgesel yaklaşımlara ve çözümlere doğru yeniden odaklanarak bölgesellikten işlevselliğe kademeli geçişin temelini atmak. Baskın sektörel yaklaşım (önceki iki program döneminde büyük ölçüde uygulanmış ve kavramsal olarak PO1-PO4'e dayanmaktadır) sınır ötesi bölgesel bağlantılar kurmada başarısız olmuştur. PO5, çok sektörlü müdahaleler yoluyla "kıt kaynakların akıllıca kullanımını" (Etkileşim) teşvik etmektedir. Bu, bölgesel uyumun ikili ilişkilerden oluştuğu yönündeki yaygın kanının aşılmasına yardımcı olacak ve bunun yerine geniş ortaklık ve çok düzeyli yönetişimi ortaya çıkaracaktır. SÖİ bölgesi halen kendi kolektif kimliğini inşa etmektedir. Bölgedeki aktörler aşağıdaki hususların nasıl gerçekleştirileceğini öğrenmelidir: 1) sektörler arası ve idari sınırların ötesine geçen daha geniş bir perspektifte işbirliği yapmak ve 2) sosyo-ekonomik farklılıkları kapatmak ve bölgesel ortaklıklardan en iyi şekilde yararlanmak için karşılıklı olarak sürdürülebilir SÖİ ağları ve karşılıklı dayanışma kurmak. PO5 kapsamındaki projeler, SÖİ kültürünü ve

Seçilen politika hedefi veya Interreg seçilmiş özel hedefi	Seçili özel hedef	Öncelik	Seçimin gerekçesi
			bölgesel varlıkların SÖİ ortak yönetimine ve ortaklaşa geliştirilen çözümlere yönelik olumlu tutumu geliştirecektir. Bu eylem sürecinde önemli bir kilometre taşı, PO5'in performansının temelini oluşturan Bölgesel stratejinin uygulanmasına öncülük edecek bir SÖİ Kurulunun oluşturulması olacaktır. Bu Özel Hedef kapsamında desteklenen projeler, SÖİ ölçüleri ve sınırlı bütçe göz önünde bulundurularak hibe şeklinde olacaktır.
7. Interreg: Daha güvenli ve emniyetli bir Avrupa	ISO7.2. Hareketlilik ve göç yönetimi	3. Daha güvenli sınır ötesi bölgesi	Bulgaristan ve Türkiye'de ikamet eden mülteci nüfusunun artmasıyla birlikte, iç yasadışı göç alanında eylemsel işbirliği amacıyla kurumsal koordinasyonun geliştirilmesi ihtiyacı belirgin hale gelmiştir. Her iki ülkedeki ilgili kurumlar AB'nin bu alandaki desteğinden izole edilmiş ve süreç bir göç işbirliği stratejisinin eksikliğiyle yönetilmektedir. Bu sebeple önerilen stratejik projenin temel amacı ilgili kurumların görev alanlarına giren bölgelerde düzensiz göçle, iş birliğine ve dayanışmaya dayalı bir anlayışla mücadele etmeleri için aralarındaki koordinasyonu güçlendirmektir. İlgili emniyet birimleri göç konusunda şu ana kadar hiç ortak eylemsel iş birliği faaliyetinde bulunmamıştır. Dolayısıyla, bu kurumlar arasındaki kurumsal işbirliği düzeyi zayıf kalmaktadır. Geçiş bölgelerindeki göç yönetim sistemlerindeki herhangi bir yetersizlik, AB'ye yönelik baskının artmasına sebep olabilir. AB sınırlarında tespit edilen düzensiz göçmen sayısındaki azalmaya rağmen, yapısal göç baskısı güçlü kalmaya devam etmektedir: gelecekteki krizlere karşı koyabilecek bir sistem inşa edilmesi gerekmektedir. Bu, geçici müdahalelerden kalıcı çözümlere geçmek anlamına gelmektedir ve tüm bunlar kilit kurumsal aktörlerin sürece dâhil olmasıyla mümkün olabilir. Bu

Seçilen politika hedefi veya Interreg seçilmiş özel hedefi	Seçili özel hedef	Öncelik	Seçimin gerekçesi
			<p>nedenle, stratejik projenin bir göç stratejisinin uygulanmasına destek sağlayabilmesi için, Türkiye Gümrükler Muhafaza Genel Müdürlüğü de ülke içine uzanan göç kontrol işlevleri nedeniyle projeye ortak olabilir.</p> <p>Düzensiz göç tespitinin (IRM) ana alanlarını ele almış olmak, IRM'nin döngüsünü kapatmamıza ve onu oluşturan kurumları bir araya getirerek kalıcı, işbirliğine ve dayanışmaya dayalı çözümler ve eylem standartları üretecek şekilde sınır ötesi operasyonel işbirliği kapasitelerini kolektif olarak güçlendirmemize olanak tanır. Proje, mevcut stratejik belgeler üzerine inşa edilmiştir: (1) Türkiye Düzensiz Göç Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planı 2021-2025, (2) Bulgaristan Cumhuriyeti Ulusal Güvenlik Stratejisi, (3) Bulgaristan Cumhuriyeti Ulusal Göç Stratejisi 2021-2025 ve (4) Sınır Ötesi İşbirliği Programı kapsamında Bulgaristan-Türkiye sınır ötesi bölgesinin bölgesel analizi. Stratejik projenin uygulanması, projenin niteliği göz önünde bulundurularak bir hibe şeklinde gerçekleştirilecektir.</p>

2. Öncelikler

Referans: 17(3) maddesinin (d) ve (e) bentleri

2.1. Öncelik: 1 - Çevre dostu sınır ötesi bölge

Referans: 17(3) maddesinin (d) bendi

2.1.1. Özel hedef: RSO2.1. Enerji verimliliğinin teşvik edilmesi ve sera gazı emisyonlarının azaltılması

Referans: 17(3) maddesinin (e) bendi

Enerji verimliliğinin teşvik edilmesi ve sera gazı emisyonlarının azaltılması

2.1.1.1.İlgili eylem türleri ve bunların özel hedeflere, makro bölgesel stratejilere ve uygunsa deniz havzası stratejilerine beklenen katkısı

Referans 17(3) maddesinin (e)(i) bendi, 17(9) maddesinin (c)(ii) bendi

Seçilen politika hedefinin temel amacı, sanayide enerji verimliliğini desteklemektir. Bulgaristan ve Türkiye'de, sanayi en fazla enerji tüketen sektördür. Bulgaristan'da bu sektörde enerji verimliliğine uyum açısından durgunluk gözlenmektedir, bunun nedenleri hem sanayi yapısında önemli değişikliklerin olmaması hem de kullanılan teknolojilerde ve üretim süreçlerinde de (Ulusal Toparlanma ve Dayanıklılık Planı) önemli bir gelişme olmamasıdır. Sonuç olarak, Bulgaristan sanayisinin kullandığı enerji yoğunluğu, AB ortalamasının neredeyse üç katı olarak AB'deki en yüksek seviye olmaya devam etmektedir..

Uluslararası Enerji Ajansı'na göre, Türkiye'nin Ulusal Enerji Verimliliği Eylem Planı'nda bugüne kadar kaydettiği ilerleme karışıktır ve 23,9 milyon ton petrol eşdeğeri (Mtoe) tasarruf sağlanması amacıyla yapılması planlanan 10,9 milyar dolar yatırım olarak ifade edilen 2023 hedefine ulaşılması için daha çok çaba harcanması gerekmektedir. Diğer faktörlerin yanı sıra ikincil mevzuattaki gecikmeler ve enerji verimliliği ürünleri ve hizmetlerine yönelik talep veya teşvik eksikliği nedeniyle politika ilerlemesinin yavaşlaması ile birlikte sektörler arasında ve sektörler içinde uygulama eksiklikleri devam etmektedir.

Bütün bunlar, iki ülkenin AB enerji verimliliği kazanımlarının çok gerisinde kaldığını göstermekte ve program desteğinin, düşük karbonlu bir ekonomiye geçişte enerji yoğun endüstrilerin rolüne odaklanması gereğini doğurmaktadır. 2050 Yılına Kadar İklim nötr, Döngüsel Ekonomiye sağlayan AB'deki Enerji Yoğun Endüstrilerin Rekabetçi Dönüşümüne yönelik Master Plan (Avrupa Komisyonu, 2019), enerji yoğun endüstrilerin tanımlanması için gerekli temeli sağlamaktadır. Bölgesel Analizin sonuçları, SÖİ sektörel uzmanlığında (2019 yılı Avrupa Komisyonu Master Planı'nda enerji yoğun endüstriler olarak tanımlanan) tekstil, yiyecek ve içecek, kimyasallar, perakende ticaret gibi enerji yoğun endüstrilerin baskın rolünü göstermektedir. AB Yeşil Mutabakatı, enerji yoğun endüstrilerin karbondan arındırılması ve modernizasyonu ihtiyacının önemini göstermektedir. Programın tüm enerji verimliliği tedbirleri ve yatırımlarının, SÖİ bölgesindeki kilit enerji yoğun endüstrilerin büyük enerji tasarruf potansiyelini ortaya çıkarması ve böylece yalnızca küresel karbonsuzlaştırma çabalarına ve uygulamalarına değil, aynı zamanda sınır ötesi bölgedeki hava kirliliği seviyelerinin düşürülmesine de katkıda bulunması beklenmektedir. Bununla birlikte, tam enerji yoğun endüstriler, program desteğinin güncel ihtiyaçlara uygun hale getirilmesi için başvuru sahiplerine yönelik Çağrı Rehberi hazırlanması aşamasında kesin olarak belirlenecektir.

KOBİ'ler enerji verimliliği yatırımlarına az ilgi göstermektedir, bu da Yeşil Mutabakat ve ulusal stratejik planlar doğrultusunda uygulama ve sınır ötesi bölgenin dengeli gelişimi karşısında büyük bir risk oluşturmaktadır. Sınır bölgelerindeki KOBİ'ler genellikle yenilenebilir enerji ile sık sık karıştırılan enerji verimliliği kavramı hakkında yeterince bilgi sahibi değildir. KOBİ'ler arasında enerji verimliliği bilinci çok düşüktür. Enerji verimliliği yatırımlarına yönelik veri ve belge hazırlama gereklilikleri KOBİ'ler için karmaşık ve zaman alıcıdır.

Yerel KOBİ'lerin düşük karbonlu ekonomiye geçişte aktif olarak katılma konusundaki bilgi ve hazırlık eksikliği, enerji verimliliği ve sera gazı emisyonlarının azaltılması tedbirleri için verilecek geniş

kapsamlı desteği gerekçelendirmektedir. . Ancak sınırlı program kaynakları; daha odaklı bir yaklaşım ve KOBİ'lerin bu yöndeki eylemlerinin önceliklendirilmesinin yanısıra aynı hedeflere ulaşmayı amaçlayan ve AB tarafından finanse edilen diğer programlardan ayrılmayı gerektirmektedir. Bulgaristan için bunlar "İşletmelerin Rekabet Edebilirliği ve Yenilik Programı 2021-2027" (yenilenebilir enerji kaynaklarına ve kamuya ait bina stokunun enerji verimliliğine odaklanarak) ve Ulusal Toparlanma ve Dayanıklılık Planı'dır (kentsel alanlardaki KOBİ'lere odaklanarak).

Finanse edilecek faaliyetlerin dar kapsamlı listesi şunları içerir:

- Eski ekipmanın yeni ve daha enerji verimli ekipmanla değiştirilmesi de dahil olmak üzere, tüm endüstri yaşam döngüsünde sera gazı emisyonlarının ve enerji tüketiminin azaltılmasına yönelik yatırımlar;

Üretim süreçlerinin gerçekleştiği işletmeye ait bina stokunun enerji verimliliğine yönelik yatırımlar;

Veriye dayalı karar verme süreçlerine yardımcı olmak amacıyla işletme düzeyinde sera gazı emisyonu ve enerji tüketimine ilişkin verilerin toplanması ve analiz edilmesi için dijital çözümlerin uygulanmasına yönelik yatırımlar;

Gerçek zamanlı enerji bilgi ve yönetim sistemlerinin ve enerjinin son kullanım uygulamalarının gerçekleştirilmesine yönelik yatırımlar;

- Endüstriyel süreçlerde enerji tüketimini azaltmaya yönelik teknolojik çözümlerin uygulanmasına ve işletmeye ait bina stokunun enerji verimliliği tedbirlerine yönelik yatırımlar;

- Enerji verimliliği ve sera gazı emisyonlarının azaltılması için yeni ortak teknolojik çözümlerin geliştirilmesi ve mevcut teknolojik çözümlere erişim sağlanması;

- Enerji verimliliği ve sera gazı emisyonlarının azaltılması alanında sınırın her iki tarafındaki ilgili yerel işletmeler arasında teknik bilgi, en iyi uygulama ve bilgi alışverişinin geliştirilmesi;

- İşletmelere enerji verimliliği konusunda ortak eğitimler verilmesi ve danışmanlık hizmetleri sağlanması;

İşletmelerin ihtiyaçlarına karşılık gelen desteğe kolay ve hızlı erişimi, için basitleştirilmiş başvuru ve uygulama fırsatları sağlayan Küçük Proje Fonu aracılığıyla uygulanabilir olduğunda, özel hedef, 2003/361/AT sayılı Komisyon Tavsiyesi kapsamında mikro, küçük ve orta ölçekli işletmelere doğrudan destek verilmesini öngörmektedir.

Eylem türleri, doğaları gereği önemli bir olumsuz çevresel etkiye sahip olmaları beklenmediğinden DNSH ilkesi ile uyumlu olarak değerlendirilmiş ve Kurtarma ve Dayanıklılık Tesisi (RRF) kapsamındaki yaklaşımdan sonra uyumlu olarak değerlendirilmiştir.

Mülkiyet haklarına bakılmaksızın, yeni bir altyapı inşa etmeyi veya mevcut altyapının iyileştirilmesini öngören tüm projeler, uygulama aşamasından önce ilgili ülkenin çevre mevzuatına uygun olmalıdır. Bu, başvuru aşamasında MA ve NA tarafından doğrulanır.

2003/87/AT sayılı Direktifin Ek I'inde listelenen faaliyetlerden kaynaklanan sera gazı emisyonlarının azaltılmasını sağlamaya yönelik yatırımlar destek için uygun olmayacaktır.

Karadeniz Havzası Stratejisi'nde enerji ile ilgili eylemler öngörülmemektedir, ancak bu özel hedefin uygulanması, Stratejinin çevresel hususlarıyla tam bir uyum içindedir.

Program, üç yıla indirilmiş bir sürdürülebilirlik süreci ile proje sonuçlarının sürdürülebilirliğini teşvik edecektir (CPR Madde 65). Program Makamları, desteklenen işletmelerin uzun vadede sonuç elde etme kapasitesini etkileyebilecek risk ve belirsizliklerin mevcut olduğunu kabul etmektedir. Aşağıdaki ana riskler tespit edilmiştir: devam eden COVID-19 küresel salgınının neden olduğu ekonomik rahatsızlıklar, SÖİ bölgesine yakın anlaşmazlıkların neden olduğu potansiyel piyasa dalgalanmaları ve gerilemeleri, sınır ötesi bir bağlamda çalışma deneyiminin yetersiz olması. Mikro KOBİ'lerin idari kapasitesi, Program makamlarının, yararlanıcının talebi üzerine paralel mentorluk ve danışmanlık ile desteklenecek yararlanıcıya özel eğitimler ve diğer özel etkinlikler sağlayarak ve ayrıca proje performanslarının ve izleme sonuçlarının potansiyel sorunlara işaret etmesi halinde ilgili yararlanıcılarla MA/NA/JS tarafından başlatılan çevrimiçi/çevrimdışı toplantılar yoluyla işletmeleri büyük ölçüde destekleyebileceği bir konudur.

2.1.1.1b. Tek bir yararlanıcının veya sınırlı bir yararlanıcı listesinin tanımı ve hibe usulü

Referans: 17(9) maddesinin (c)(i) bendi

2.1.1.2. Göstergeler

Referans: 17(3) maddesinin (e)(ii) bendi, 17(9) maddesinin (c)(iii) bendi

Tablo 2 - Çıktı göstergeleri

Öncelik	Özel hedef	Kimlik	Gösterge	Ölçüm birimi	Kilometre taşı (2024)	Hedef (2029)
1	RSO2.1	RCO116	Ortak geliştirilen çözümler	çözümler	0	11
1	RSO2.1	RCO02	Hibelerle desteklenen işletmeler	işletmeler	0	22
1	RSO2.1	RCO01	Desteklenen işletmeler (mikro, küçük, orta, büyük)	işletmeler	0	22
1	<u>RSO2.1</u>	<u>RCO84</u>	Ortak geliştirilen ve projelerde uygulanan pilot eylemler	pilot eylemler	0	11

Tablo 3 - Sonuç göstergeleri

Öncelik	Özel hedef	Kimlik	Gösterge	Ölçüm birimi	Referans Değeri	Referans yılı	Hedef (2029)	Veri kaynağı	Yorumlar
1	RSO2.1	RCR104	Kuruluşlar tarafından benimsenen veya ölçeği yükseltlen çözümler	Çözümler	0,00	2021	8,00	MA izleme sistemi	

2.1.1.3. Ana hedef gruplar

Referans: 17(3) maddesinin (e)(iii) bendi, 17(9)maddesinin (c)(iv) bendi

Enerji verimliliğinin teşvik edilmesi ve sera gazı emisyonlarının azaltılması özel hedefi için ana hedef gruplar şunlardır:

- Kooperatifler ve sosyal girişimler şeklinde örgütlenenler dâhil olmak üzere mevcut ve yeni mikro KOBİ'ler.

2.1.1.4. ITI (Bütünleşik Bölgesel Yatırım), CLLD (Toplumun Öncülüğünde Yerel Kalkınma) veya diğer bölgesel araçların plânlı biçimde kullanımını da kapsayacak şekilde hedef olarak belirlenen bölgelere dair açıklamalar

Referans: 17(3) maddesinin (e)(iv) bendi

Tüm program alanı hedef alınmıştır.

2.1.1.5. Finansal araçların planlı kullanımı

Referans: 17(3)maddesinin (e)(v) bendi

Destek yalnızca Hibeler ile gerçekleştirilecektir.

2.1.1.6. AB program kaynaklarının müdahale türüne göre gösterge niteliğindeki dağılımı

Referans: Madde 17(3)'ün (e)(vi) bendi, Madde 17(9)'un (c)(v) bendi

Tablo 4 - Boyut 1 - müdahale alanı

Öncelik	Özel hedef	Fon	Kodu	Tutar (EUR)
1	RSO2.1	IPA III	046. Düşük karbon ekonomisine ve iklim değişikliğine karşı dayanıklılığa katkıda bulunan hizmetler sunan kuruluşlara, farkındalık artırıcı tedbirler de dâhil olmak üzere destek	604 917,00
1	RSO2.1	IPA III	038. KOBİ'lerde enerji verimliliği ve demonstrasyon projeleri ve destekleyici tedbirler	1 925 869,00
1	RSO2.1	IPA III	171. Üye Devlet içindeki ve dışındaki ortaklarla işbirliğinin güçlendirilmesi	1 405 870,00

Tablo 5 - Boyut 2 - finansman şekli

Öncelik	Özel hedef	Fon	Kodu	Tutar (EUR)
1	RSO2.1	IPA III	01. Hibe	3 936 656,00

Tablo 6 - Boyut 3 - bölgesel dağıtım mekanizması ve bölgesel odak

Öncelik	Özel hedef	Fon	Kodu	Tutar (EUR)
1	RSO2.1	IPA III	33. Diğer yaklaşımlar - Bölgesel hedefleme yok	3 936 656,00

2.1.1. Özel hedef: RSO2.6. Döngüsel ve kaynakların verimli kullanıldığı bir ekonomiye geçişin teşvik edilmesi

Referans: 17(3) maddesinin (e) bendi

Döngüsel ve kaynakların verimli kullanıldığı bir ekonomiye geçişin teşvik edilmesi

2.1.1.1. İlgili eylem türleri ve bunların özel hedeflere, makro bölgesel stratejilere ve uygunsa deniz havzası stratejilerine beklenen katkısı

Referans: 17(3) maddesinin (e)(i) bendi, 17(9) maddesinin (c)(ii) bendi

Çevresel sürdürülebilirliğin yanı sıra döngüsel ekonominin ekonomik faydaları ve iş dünyası açısından önemi de giderek daha fazla kabul görmektedir. Döngüsel ekonominin sadece öncü aktörler değil tüm ekonomik aktörler arasında yaygınlaştırılması, 2050 yılına kadar iklim nötrlüğün sağlanmasına ve ekonomik büyümenin kaynak kullanımından ayrıştırılmasına kesin bir katkı sağlarken, AB'nin uzun vadeli rekabet gücünü de güvence altına alacak ve kimsenin geride kalmamasını sağlayacaktır. Avrupa Komisyonu'nun yeni Döngüsel Ekonomi Eylem Planı'nda belirtildiği gibi, AB'nin dünyaya aldığından daha fazlasını geri veren yenilenebilir bir büyüme modeline geçişi hızlandırması, kaynak tüketimini dünya sınırları içinde tutma yönünde ilerlemesi ve böylece önümüzdeki on yılda tüketim ayak izini azaltmak ve döngüsel malzeme kullanım oranını ikiye katlamak için çaba göstermesi gerekmektedir. Sınırın her iki tarafındaki girişimciler, üretim süreçlerinde döngüsel ilkelerin uygulanmasının yararları konusunda ilgili bilgi ve becerilere yeterince sahip değillerdir. Yakın zamanda yapılan bir araştırmaya göre (Cambridge Econometrics, Trinomics ve ICF'nin yaptığı "döngüsel ekonomi politikalarının işgücü piyasası üzerindeki etkileri" adlı çalışma), döngüsel ekonomi ilkelerinin AB ekonomisinde uygulanmasının 2030 yılına kadar AB GSYİH'sını %0,5 oranında artırarak yaklaşık 700.000 yeni iş imkânı yaratabileceği değerlendirilmektedir. Vatandaşlar için döngüsel ekonomi; verimli ve uygun maliyetli, daha uzun ömürlü ve yeniden kullanım, onarım ve kaliteli geri dönüşüm için tasarlanmış yüksek kaliteli, işlevsel ve güvenli ürünler sağlayacaktır. Tamamen yeni ve sürdürülebilir bir hizmet yapısı, ürün-hizmet modelleri ve dijital çözümler; daha iyi bir yaşam kalitesini, inovasyon işlerini ve gelişmiş bilgi ve becerileri beraberinde getirecektir.

Başlangıçtaki yetersizlikler (düşük dijitalleşme ve kaynak verimliliği, çok yüksek karbon yoğunluk seviyeleri) göz önüne alındığında, ikili geçiş hedefleri bağlamında sanayi sektörünün SÖİ alanında karşılaştığı zorluklar önemlidir. Bu nedenle, bölgedeki KOBİ'lerin ürünlerini iklim nötr, kaynakları verimli kullanan ve döngüsel ekonomiye uygun hale getirerek ve ürünlerin yaşam döngüsünde atıkları azaltarak, döngüsel ekonomi ilkelerini ve ilgili üretim uygulamalarını daha aktif bir şekilde benimsemeleri gerektiği açıkça görülmektedir.

KOBİ'lerin döngüsel ekonomiye geçişlerini sağlamak için hayata geçirilmesi önerilen faaliyetlerden bazıları şunlardır:

- İlgili teknolojik ekipmanların satın alınması da dâhil olmak üzere, daha uzun ömürlü ve yeniden kullanıma, onarıma ve geri dönüşüme uygun ürünlerin geliştirilmesi. Geri dönüştürülebilir tasarımlar, geri dönüşüm altyapısı göz önünde bulundurularak kapsamlı olmalıdır. Yasa Düzenleyiciler, geri dönüşüm kotalarını (örneğin, 2030 yılına kadar ambalaj atıklarının %75'i olarak hedeflenen AB geri dönüşüm oranı) bölgesel kapasitelerle eşleştirmeli ve geri dönüşüm alanlarının bu kotalarla koordineli olarak genişletilmesini planlamalıdır.
- Mal ve hizmetlerin kiralanması ve paylaşılmasına dayalı yeni iş modellerinin geliştirilmesi (ürünlerin hizmet olarak sunulduğu modeller diye adlandırılan modeller);
- B2B, B2C ve C2C işbirliği modelleri kullanılarak bölgesel kapalı döngü değer zincirinin kurulmasını destekleyecek döngüsel iş modellerinin geliştirilmesi;

- Döngüsel biyo-bazlı iş modellerinin, çözümlerinin ve ürünlerin geliştirilmesi;
- Döngüsel ürünlerin ve döngüsel üretim süreçlerini teşvik eden yaklaşımlar olarak bilgi paylaşımı, tasarım metodolojisi, inovasyon laboratuvarları/merkezleri, kümelenme tedbirlerinin desteklenmesi;
- Bölgesel ürünleri farklı sürdürülebilirlik performanslarına, çevresel etkilerine ve döngüsellik potansiyellerine göre ödüllendiren bölgesel sertifikasyon uygulamalarının geliştirilmesi.

Eylem türleri, daha önce belirtildiği şekilde DNSH ilkesiyle uyumlu olarak değerlendirilmiştir.

Mülkiyet haklarına bakılmaksızın, yeni bir altyapı inşa etmeyi veya mevcut altyapının iyileştirilmesini öngören tüm projeler, uygulama aşamasından önce ilgili ülkenin çevre mevzuatına uygun olmalıdır. Bu, başvuru aşamasında MA ve NA tarafından doğrulanır.

Özel hedef, 2003/361/AT sayılı Komisyon Tavsiyesi kapsamında mikro, küçük ve orta ölçekli işletmelere doğrudan destek verilmesini öngörmektedir; bu destek, işletmelerin desteğe kolay ve hızlı erişim ihtiyaçlarına karşılık gelen basitleştirilmiş başvuru ve uygulama fırsatları sağlayan Küçük Proje Fonu aracılığıyla uygulanabilir.

Karadeniz Havzası Stratejisi'nde enerji ile ilgili eylemler öngörülmemektedir ancak bu özel hedefin uygulanması, Stratejinin çevresel özellikleriyle tam bir uyum içindedir.

Program, üç yıla indirilmiş bir sürdürülebilirlik süreci ile proje sonuçlarının sürdürülebilirliğini teşvik edecektir (CPR Madde 65). Program makamları, desteklenen işletmelerin uzun vadede sonuç elde etme kapasitesini etkileyebilecek risk ve belirsizliklerin mevcut olduğunu kabul etmektedir. Aşağıdaki ana riskler tespit edilmiştir: süregelen COVID-19 küresel salgınının neden olduğu ekonomik rahatsızlıklar, SÖİ bölgesine yakın anlaşmazlıkların neden olduğu potansiyel piyasa dalgalanmaları ve gerilemeleri, sınır ötesi bir bağlamda çalışma deneyiminin yetersiz olması. Mikro KOBİ'lerin idari kapasitesi, Program Makamlarının, yararlanıcının talebi üzerine paralel mentorluk ve danışmanlık ile desteklenecek yararlanıcıya özel eğitimler ve diğer özel etkinlikler sağlayarak ve ayrıca proje performanslarının ve izleme sonuçlarının potansiyel sorunlara işaret etmesi halinde ilgili yararlanıcılarla MA/NA/JS tarafından başlatılan çevrimiçi/çevrimdışı toplantılar yoluyla işletmeleri büyük ölçüde destekleyebileceği bir konudur.

2.1.1.1b. Tek bir yararlanıcının veya sınırlı bir yararlanıcı listesinin tanımı ve hibe usulü

Referans: 17(9)maddesinin (c)(i) bendi

--

2.1.1.2. Göstergeler

Referans: 17(3)maddesinin (e)(ii) bendi, 17(9)maddesinin (c)(iii) bendi

Tablo 2 - Çıktı göstergeleri

Öncelik	Özel hedef	Kimlik	Gösterge	Ölçüm birimi	Kilometre taşı (2024)	Hedef (2029)
1	RSO2.6	RCO116	Ortak geliştirilen çözümler	çözümler	0	5
1	RSO2.6	RCO01	Desteklenen işletmeler (mikro, küçük, orta, büyük)	işletmeler	0	10
1	RSO2.6	RCO02	Hibelerle desteklenen işletmeler	işletmeler	0	10
1	RSO2.6	RCO84	Ortak geliştirilen ve projelerde uygulanan pilot eylemler	pilot eylemler	0	5

Tablo 3 - Sonuç göstergeleri

Öncelik	Özel hedef	Kimlik	Gösterge	Ölçüm birimi	Referans Değeri	Referans yılı	Hedef (2029)	Veri kaynağı	Yorumlar
1	RSO2.6	RCR104	Kuruluşlar tarafından benimsenen veya ölçeği yükseltile çözümler	çözümler	0,00	2021	4,00	MA izleme sistemi	

2.1.1.3. Ana hedef gruplar

Referans: 17(3) maddesinin (e)(iii) bendi, 17(9) maddesinin (c)(iv) bendi

Döngüsel ekonomiye geçişi teşvik eden Özel Hedefin ana hedef grupları, kooperatifler ve sosyal girişimler şeklinde örgütlenenler dâhil olmak üzere mevcut ve yeni mikro KOBİ'lerdir.

2.1.1.4. ITI (Bütünleşik Bölgesel Yatırım), CLLD (Toplumun Öncülüğünde KırsalYerel Kalkınma) veya diğer bölgesel araçların plânlı biçimde kullanımını da kapsayacak şekilde hedef olarak belirlenen bölgelere dair açıklamalar

Referans: 17(3) maddesinin (e)(iv) bendi

Tüm program alanı hedef alınmıştır.

2.1.1.5. Finansal araçların planlı kullanımı

Referans: 17(3) maddesinin (e)(v) bendi

Destek yalnızca Hibeler ile gerçekleştirilecektir.

2.1.1.6. AB program kaynaklarının müdahale türüne göre gösterge niteliğindeki dağılımı

Referans: 17(3) maddesinin (e)(vi) bendi, 17(9) maddesinin (c)(v) bendi

Tablo 4 - Boyut 1 - müdahale alanı

Öncelik	Özel hedef	Fon	Kodu	Tutar (EUR)
			069.Ticari, endüstriyel atık yönetimi: önleme, azaltma, ayrıştırma, yeniden kullanım, geri dönüşüm tedbirleri	
			Geri dönüştürülmüş malzemelerin verimlilik kriterlerine uygun hammadde olarak kullanılması	
			Üye Devlet içindeki ve dışındaki ortaklarla işbirliğinin güçlendirilmesi	
			KOBİ'lerde çevre dostu üretim süreçlerine ve kaynak verimliliğine destek	

Tablo 5 - Boyut 2 - finansman şekli

Öncelik	Özel hedef	Fon	Kodu	Tutar (EUR)
---------	------------	-----	------	-------------

Tablo 6 - Boyut 3 - bölgesel dağıtım mekanizması ve bölgesel odak

Öncelik	Özel hedef	Fon	Kodu	Tutar (EUR)
			Bölgesel hedefleme yok	

2.1. Öncelik: 2 - Sınır ötesi bölgenin bütünleşik kalkınması

Referans: 17(3) maddesinin (d) bendi

2.1.1. Özel hedef: RSO5.2. Kentsel alanlar dışındaki bölgelerde bütünleşik ve kapsayıcı sosyal, ekonomik ve çevresel yerel kalkınma, kültür, doğal miras, sürdürülebilir turizm ve güvenliğin teşvik edilmesi

Referans: 17(3) maddesinin (e) bendi

Kentsel alanlar dışındaki bölgelerde bütünleşik ve kapsayıcı sosyal, ekonomik ve çevresel yerel kalkınma, kültür, doğal miras, sürdürülebilir turizm ve güvenliğin teşvik edilmesi

2.1.1.1 İlgili eylem türleri ve bunların özel hedeflere, makro bölgesel stratejilere ve uygun olduğunda deniz havzası stratejilerine beklenen katkısı

Referans: 17(3) maddesinin (e)(i) bendi, 17(9) maddesinin (c)(ii) bendi

“8. Uyum Raporu: 2050'ye Doğru Avrupa'da Uyum” başlıklı raporda, az gelişmiş bölgeler ve çevre bölgelerin yeni bir kalkınma yaklaşımına ihtiyacı olduğu belirtilmektedir. Benzer şekilde, daha önce uygulanan programlardan elde edilen deneyimler ile gerçekleştirilen değerlendirmeden elde edilen tavsiyeler, program hedef ve amaçlarına ulaşma yaklaşımının, bölgesel uyumun derecesini belirleyen tüm kilit politika alanlarında koordinasyonsuz ve noktasal yatırımların yerine çok taraflı ve çok sektörlü çözümler getirecek şekilde değiştirilmesi gerektiğini göstermektedir. Yeni 2030 Bölgesel Gündeminde ana hatlarıyla belirtildiği gibi, konum temelli yaklaşımlara ve tüm yönetim düzeylerinin katılımına dayanan bütünleşik bölgesel kalkınmanın, program alanının potansiyelinden en iyi şekilde yararlanan yeni kalkınma yaklaşımı olduğuna inanılmaktadır. Öncelik 2, sınır bölgesinin ortak sorunlarının, farklı sektörler arasında bütünleşik tedbirler uygulayarak özel bir Bölgesel strateji (BS) aracılığıyla takip edilmesine fırsat verecektir. Bu ortak zorluklar, BS'nin hazırlanmasına katılan yerel paydaşlar tarafından kabul edildiği üzere üç politika grubunda özetlenebilir: (1) Sosyal uyum (demografik eşitsizlikleri, yüksek yoksulluk risklerini ve ekonomik açıdan avantajlı ve dezavantajlı olan kişiler arasındaki artan uçurumu ele almaktadır - lütfen bölüm 1.2'ye bakınız); (2) Ekonomik uyum (büyüme ve sınır ötesi işbirliği için ana itici güçler olarak, alan genelinde dağınık ve heterojen ekonomik faaliyetlere karşı koyabilecek KOBİ'lere ve turizme odaklanarak), (3) Çevrenin korunması (SÖİ alanının BS'nin tüm alanı boyunca çoklu çevresel risk faktörlerine daha fazla maruz kalmasını ele alan yatay bir politikadır).

BS'nin mevcut nihai taslak versiyonu, çeşitli özel hedeflerle desteklenen iki ana stratejik hedefi takip etmektedir:

1. Yerel ekonominin artan rekabet gücüne, dijital ve yeşil dönüşüme dayalı sürdürülebilir ve kapsayıcı ekonomik büyümenin sağlanması (ekonomik uyumun önündeki engellerin ve eksik bağlantıların ele alınması)
2. Genel çıkarılara yönelik hizmetlere daha iyi erişimin geliştirilmesi (sosyal uyum engellerinin ve eksik bağlantıların ele alınması)

Sembolik bir bakış açısıyla BS, araştırma ve geliştirme faaliyetleri; bilgi, birikim ve becerilerin oluşturulması ve yaygınlaştırılması; eğitimler; hizmetler; işbirliği ve ağ oluşturma; ortak politika ve karar alma; kamusal öneme sahip yol ve tesislerin küçük çaplı yenilenmesi, iyileştirilmesi ve bakımı; uygulanabildiği yerlerde çevresel düzenlemelere sıkı sıkıya bağlı kalarak kamu mallarına erişimin genişletilmesi gibi çok çeşitli eylemleri destekleyecektir. Geniş tematik engelleri ve zorlukları ele alacak olan tüm bu farklı eylemlerin kümülatif sonuçları, bölgesel kalkınma üzerinde bütünleşik bir etki yaratacaktır. Desteklenecek eylemlerin kapsamlı olmayan listesi şunları içerir:

- Girişimciliği, dijitalleşmeyi (Müşteri İlişkileri Yönetimi (CRM), Müşteri Veri Platformu (CDP), Kurumsal Kaynak Planlaması (ERP) gibi ICT tabanlı yönetim ve üretim çözümleri dâhil), teknolojik modernizasyonu, bölgesel değer zincirlerine katılımı ve uluslararasılaşmayı teşvik etmek için ortak ve işbirliğine dayalı eylemler, yeni iş ve teknolojik inovasyon modellerinin uygulanması, üretim ve sosyal yardım stratejilerinin artırılması, döngüsellik ilkelerinin, çözümlerinin ve modellerinin daha geniş bir şekilde benimsenmesi ve uygulanması; pazarlama ve araştırma. Bu desteği öncelik 1 kapsamındaki destekten ayırmak için, bu öncelik kapsamında mikro KOBİ'lerin döngüsel ekonomi modellerini uygulamak için doğrudan destek almayacağı potansiyel başvuru sahiplerine açıkça bildirilecektir. Mikro KOBİ'ler dışındaki tüzel kişiler, döngüsel ekonominin önemine ilişkin bütünlük projelere ortak olarak başvurabilir veya katılabilir...
- Yerel çalışanların ve Ne Eğitimde Ne İstihdamda Olanların becerilerinin geliştirilmesi ve yeni bilgi oluşturulması; uzaktan çalışma için yeni veya mevcut ortamların ortak geliştirilmesi ve uygulanması; genç nesillerle ilgilenmek için yeni insan kaynakları yönetimi uygulamalarının benimsenmesi;
- Sektördeki mevsimselliğin üstesinden gelmek, ziyaretçi sayısını ve geçirilen geceleri artırmak, bisiklet yolu ağının sınır ötesi genişletilmesi de dahil olmak üzere sınırın her iki tarafındaki doğal ve kültürel alanlar arasındaki bağlantıları güçlendirerek turizm altyapısının erişimini ve kalitesini iyileştirmek amacıyla sıfır çevresel ayak izi ile uygulanabilir olduğunda yeni bütünlük bölgesel turistik ürünlerin ortak geliştirilmesi; pazarlama ve markalaşma uygulamalarının artırılması;
- Turizm potansiyeli olan doğal varlıkların yönetiminde ekosistem uygulamalarının ve hizmetlerinin geliştirilmesine yönelik ortak eylemlerin teşvik edilmesi;
- Genel çıkarılara yönelik hizmetlerin sağlanmasında tüketici odaklı yaklaşımların geniş çapta uygulanmasının yanı sıra sınır ötesi bir ortamda hizmet için dijital ve yeşil çözümlerin dâhil edilmesini amaçlayan ortak eylemlerin desteklenmesi;
- Kirliliği ve ekolojik ayak izini azaltmak, temiz hava, su ve gıda sağlamak, iklim değişikliğini hafifletmek ve buna uyum sağlamak, doğal ve insan kaynaklı afetlerin sonuçlarını önlemek ve hafifletmek için ortak eylemlerin uygulanması.

Eylem türleri, daha önce belirtildiği şekilde DNSH ilkesiyle uyumlu olarak değerlendirilmiştir.

Mülkiyet haklarına bakılmaksızın, yeni bir altyapı inşaatmeyi veya mevcut altyapının iyileştirilmesini öngören tüm projeler, uygulama aşamasından önce ilgili ülkenin çevre mevzuatına uygun olmalıdır. Bu, başvuru aşamasında MA ve NA tarafından doğrulanır.

Yeşil ve dijital çözümlerin yatay ilkeler olarak benimsenerek bütünlük bölgesel strateji kapsamında desteklenen tüm projelerin ayrılmaz bir parçası olacağına dikkat edilmelidir. Bu karar, yeni uyum politikasının teşvik edilmesine yönelik bir program aracı olarak görülmektedir.

Bütünlük bölgesel strateji çok sektörlü bir stratejidir ve denizcilik sektörüne verilen destek, bütünlük bölgesel kalkınma için öngörülen süreçte merkezi olmasa da önemli bir role sahiptir. Bu nedenle, sağlıklı deniz ve kıyı ekosistemlerinin sürdürülmesi amacıyla özellikle yeni bilgilerin artırılması, bilgiye erişimin iyileştirilmesi ve su ürünleri yetiştiriciliği ve turizm de dâhil olmak üzere denizle ilgili faaliyetlerde verimli ve sürdürülebilir bir yönetim sağlanması açısından, bütünlük bölgesel strateji kapsamında planlanan tüm eylemler özellikle Karadeniz için Ortak Denizcilik Gündemi ve Karadeniz Stratejik Araştırma ve Yenilikçilik Gündemi (her ikisi de AB Mavi Büyüme Stratejisinin bileşenleridir) ile etkileşim halindedir ve bunlara katkıda bulunması beklenmektedir.

2.1.1.1b. Tek bir yararlanıcının veya sınırlı bir yararlanıcı listesinin tanımı ve hibe usulü

Referans: 17(9) maddesinin (c)(i) bendi

--

2.1.1.2. Göstergeler

Referans: 17(3) maddesinin (e)(ii) bendi, 17(9) maddesinin (c)(iii) bendi

Tablo 2 - Çıktı göstergeleri

Öncelik	Özel hedef	Kimlik	Gösterge	Ölçüm birimi	Kilometre taşı (2024)	Hedef (2029)
2	RSO5.2	RCO116	Ortak geliştirilen çözümler	çözümler	0	18
2	RSO5.2	RCO74	Entegre bölgesel kalkınma stratejileri çerçevesinde projelerin kapsadığı nüfus	kişiler	0	850000
2	RSO5.2	RCO75	Entegre bölgesel kalkınma için desteklenen stratejiler	strateji katkıları	0	1
2	RSO5.2	RCO58	Desteklenen özel bisiklet altyapısı	km	0	16
2	RSO5.2	RCO84			0	18
2	RSO5.2	RCO77			0	18
2	RSO5.2	RCO28			0	588 200
2	RSO5.2	RCO76			0	20

Tablo 3 - Sonuç göstergeleri

Öncelik	Özel hedef	Kimlik	Gösterge	Ölçüm birimi	Referans Değeri	Referans yılı	Hedef (2029)	Veri kaynağı	Yorumlar
2	RSO5.2	RCR104	Kuruluşlar tarafından benimsenen veya ölçeği yükseltilem çözümler	çözümler	0.00	2021	14,00	MA izleme sistemi	
2	RSO5.2	RCR77	Desteklenen kültür ve turizm alanı ziyaretçileri	ziyaretçiler/yıl	45 000 00	2021	48.000,00	MA izleme sistemi	
2	RSO5.2	RCR36	Orman yangınlarına karşı koruma tedbirlerinden yaralanan nüfus	kişiler	0,00	2021	290.000,00	MA izleme sistemi	
2	RSO5.2	RCR64	Özel bisiklet altyapısının yıllık kullanıcıları	kullanıcılar/yıl	0.00	2021	1.000,00	Saha araştırması	

2.1.1.3. Ana hedef gruplar

Referans: 17(3) maddesinin (e)(iii) bendi, 17(9)maddesinin (c)(iv) bendi

Özel Hedef 2.1 Kentsel alanlar dışındaki alanlarda bütünleşik ve kapsayıcı sosyal, ekonomik ve çevresel yerel kalkınma, kültür, doğal miras, sürdürülebilir turizm ve güvenliğin güçlendirilmesi için ana hedef gruplar şunlardır

- Sınır ötesi işbirliği bölgesindeki nüfus (Burgaz, Hasköy ve Yanbolu ile Edirne ve Kırklareli illerinde yaşayanlar)
- Yerel/bölgesel kurum ve yönetimler, merkezi kamu otoritelerinin bölgesel yapıları;
- Sivil toplum;
- STK'lar;
- Ar-Ge, akademik kurumlar ve eğitim kurumları;
- Sosyal kurumlar;
- Mikro KOBİ'ler.

2.1.1.4. ITI (Bütünleşik Bölgesel Yatırım), CLLD (Toplumun Öncülüğünde Yerel Kalkınma) veya diğer bölgesel araçların plânlı biçimde kullanımını da kapsayacak şekilde hedef olarak belirlenen bölgelere dair açıklamalar

Referans: 17(3) maddesinin (e)(iv) bendi

Yerel olarak geliştirilen ve uygulanan Bölgesel Strateji (BS), CPR Tüzüğü 28 (c) maddesi uyarınca, Öncelik 3'ün uygulanmasını destekleyecektir. BS, iş alanında işleyen sınır ötesi bağlantılar üzerine inşa edilen bölgesel kalkınma eksenlerini daha da güçlendirmek için bütünleşik yaklaşımı güçlendirmeye çalışacaktır. BS, tüm program bölgesini işlevsel bir alan haline getiren sınır bölgesi boyunca mevcut sosyo-ekonomik ve yönetim akışlarını incelemektedir. Program alanı, aşağıdaki özellikler nedeniyle işlevsel olarak tutarlı kabul edilmektedir:

- Program bölgesinin küçüklüğü - (Interreg VI-A) IPA SÖİ programları ortalamasının altında. Daha küçük boyut, bölgenin alt kümeleri için işlevsel alanların tanımlanmasının ekonomik rasyonelitesini sorgulamaktadır;
- Ortak bölgesel varlıkların ve ekonomik faaliyetlerin tüm program alanına düzensiz bir şekilde yayılması ve bunun sonucunda dağınık işlevsel bağlantıların ortaya çıkması. Sınırın her iki tarafının da Karadeniz'e erişimi olmasına rağmen, bu stratejik bölgesel varlık tek başına işlevsel bir alanı tanımlayamaz. Münhasıran deniz turizmine odaklanan ve sahip olduğu mükemmel bağlantılardan tam anlamıyla faydalanan SÖİ alanının Bulgar tarafının aksine, Türk tarafı, bölgesel mimarisi (düşük nüfus yoğunluğunu ve sınırlı altyapı tedarikini önceden belirleyen yeşil alanlar hakimdir) nedeniyle aynı özelliklerden yararlanmamaktadır. Hâlihazırda, SÖİ alanının deniz alt bölgesinde kıyı şeridinden 100 km uzaklıkta bulunan tek bir BCCP bulunmaktadır. Her iki ülkeyi birbirine bağlayan deniz ulaşımı yoktur;
- Geniş katılım, seçilen yaklaşımı meşrulaştırır - BS'yi geliştiren yerel paydaşlardan oluşan bir Görev Gücü Grubu (GGG), değerlendirilen bölgesel özellikler ve işlevler üzerinde zaten anlaşmaya varmıştır.

SÖİ bölgesi geleneksel olarak ekonomik işbirliği, turizm (makro iş fonksiyonunun bir alt fonksiyonu olarak) ve yakın zamanda da akademik araştırma alanlarında iyi sınır ötesi ilişkilere sahiptir. Mevcut sınır ötesi bağlantılar, karayolu ve demiryolu taşımacılığı ile sınırlı olsa da, bölgede iyi bir SÖİ bağlantısına sahiptir; dört ulaşım şekli (karayolu, demiryolu, hava, deniz) sadece program alanının Bulgaristan tarafında bir arada bulunmaktadır. 1991 yılından bu yana, SÖİ bölgesinde iş birliği ve güçlü turizm odaklı uzmanlığı, kademeli olarak genişlemekte ve değişen teknolojik ve rekabetçi faktörlere uyum sağlamakta ve nihayetinde iş işlevini tanımlamaktadır. Bu alanın sergilediği işlevsel bağlantılar, Edirne, Kırklareli, Burgaz, Hasköy ve Yanbolu olmak üzere beş bölgesel merkez arasında eşit olmayan bir şekilde yayılmış olup, bu merkezler sıklıkla birbirleriyle kesişmektedir. Bu durum, halen KDZ'nin düşük katma değerli segmentlerine kilitlenmiş durumda olan iş ağı yapılarının ortaya çıkmasına yol açmıştır. Devlet ve iş dünyası aktörleri ekonomik ve bölgesel kalkınma konusunda ortak bir menfaate sahip olmadıkça - MA/NA'nın bütünleşik bölgesel kalkınmayı teşvik etmeyi tetikleyeceği olasılığı - lokavt zordur. Ayrıca, bu 5 bölgesel merkezin şehirlerarası ilişkilerini, çoğunlukla Edirne ve Burgaz metropol merkezleri çevresindeki kentsel ve kırsal alanlar arasındaki işlevsel bağlantılarını daha da geliştirmek için ölçeklendirilmesi ve bir tür hiyerarşik düğüm ve merkez ağlarının kurulması gerekmektedir. Ne yazık ki, iş ve turizm alanındaki sınır etkileşimlerinin kesin derecesini göstermek için SÖİ düzeyinde güvenilir ve sağlam istatistikler bulunmamaktadır. Bunun yerine, bu değerlendirme için bir gösterge, ilgili ulusal düzeydeki istatistiklerle desteklenen program geçmiş verileridir (aşağıya bakınız). Tümdengelim yaklaşımını takiben, sağlanan ulusal düzeydeki veriler bölgesel düzeye indirgenebilir ve turizme iş geliştirmenin bir alt fonksiyonu olarak öncelik vererek (öncelik bütçesinin %26'sı) program bölgesi genelinde işlevsel iş alanının tanımlanmasını (öncelik bütçesinin %31'i) destekleyen güçlü argümanlar çıkarılabilir. Her ikisi de öncelik bütçesinin toplam %57'lik kümülatif payına sahiptir. Türkiye, Bulgaristan'ın en büyük beş ticaret ortağından biridir (toplam ihracatın %7,3'ü, toplam ithalatın %6,5'i) . Son beş yılda Bulgaristan'ın Türkiye'ye toplam ihracatı %10 artarken, tersine veriler

Türkiye'nin Bulgaristan'a ihracatında %36'lık daha büyük bir büyüme oranı olduğunu göstermektedir. Sınır ticareti de çok aktiftir. İkili ziyaretlerin çoğu günlük veya hafta sonu alışveriş ve gezme amaçlı ziyaretleridir. Ziyaretlerin yönü iki ülke arasındaki döviz kuruna göre belirlenir. Son dönemde BGN'nin TL karşısında değer kazanması, Türkiye'deki ürünleri ucuzlatırken, sınır kenti Edirne'yi gününbirlik Bulgar turistler için bir cazibe merkezi ve gözde alışveriş noktası haline getirmiştir. Her bir Bulgar turistinin ziyaret başına ortalama 100 avro harcadığı tahmin edilmektedir. Böylece, 2019 yılında 2,7 milyon Bulgar turist alışveriş ziyaretleri sırasında 270 milyon avro harcamıştır. En son program verileri (2014-2020), turizm finansman ihtiyaçları açısından bu olumlu eğilimi teyit etmektedir. Tüm proje tekliflerinin yaklaşık %57'si ve tüm sözleşmeli başvuru sahiplerinin %66'sı turizm programı önceliği dâhilinde olmuştur. Turizmin bölge üzerinde en büyük ekonomik etkiye sahip sektör olduğu göz önünde bulundurulduğunda, BS bütçe ödeneklerinin yaklaşık olarak aynı oranda sınır bölgesindeki iş birliğine (toplam 7.260.000 avro, hizmet sunumuna yönelik iş odaklı çözümleri de içermektedir) ve turizme (toplam 8.000.500 avro) odaklanması katma değeri bölge içi işlevleri artırır ve bölgenin uyumunu daha da güçlendirir. GGG'nin oluşumu da bölgesel tutarlılık kavramı üzerine inşa edilmiştir, yani paydaşların BS evrimine fiili katılımı, GGG üyeleri için tüm program alanından kişilerin aday gösterilmesi yoluyla gerçekleştirilir. Bu kişiler çeşitli çıkar gruplarının temsilcileri olarak hareket ederler. BS'nin geliştirilmesi tamamlandıktan sonra, GGG Strateji Kuruluna (SB) dönüştürülecektir. GGG'nin SB'ye dönüşümü, BS'nin yerel sahipliğini sürdürmenin ve aynı zamanda yönetiminde geniş halk temsilini sağlamanın bir yolu olarak görülmektedir. Dolayısıyla SB, sınırın her iki tarafındaki ilgili aktörleri içeren ortaklık ilkesini yansıtmaktadır. SB: (1) program organlarıyla ortaklaşa geliştirilen seçim kriterlerine dayalı olarak proje tekliflerini seçecek, (2) başvuru paketinin içeriği üzerinde anlaşacak ve (3) program organlarını belirli bir zaman dilimi içerisinde BS'nin ilerleyişi hakkında bilgilendirmek suretiyle BS'nin tüm uygulamasını yönetecektir. BS, hem SB hem de OİK tarafından onaylanacak ve MA/NA tarafından kontrol edilecektir - tüm bunlar 2022'nin sonu/2023'ün başına kadar yapılacaktır.

2.1.1.5. Finansal araçların planlı kullanımı

Referans: 17(3)maddesinin (e)(v) bendi

Destek yalnızca Hibeler ile gerçekleştirilecektir.

2.1.1.6. AB program kaynaklarının müdahale türüne göre gösterge niteliğindeki dağılımı

Referans: 17(3)maddesinin (e)(vi) bendi, 17(9)maddesinin (c)(v) bendi

Tablo 4 - Boyut 1 - müdahale alanı

Öncelik	Özel hedef	Fon	Kodu	Tutar (EUR)
2	RSO5.2	IPA III	083. Bisiklet altyapısı	2 000 000,00
2	RSO5.2	IPA III	134. İstihdama erişimin iyileştirilmesine yönelik tedbirler	540 000,00
2	RSO5.2	IPA III	158. Kaliteli, sürdürülebilir ve uygun maliyetli hizmetlere eşit ve zamanında erişimin artırılmasına yönelik tedbirler	540 000,00
2	RSO5.2	IPA III	028. İşletmeler, araştırma merkezleri ve yükseköğretim sektörü arasında teknoloji transferi ve işbirliği	540 000,00
2	RSO5.2	IPA III	136. Genç istihdamı ve gençlerin sosyo-ekonomik entegrasyonu için özel destek	250 000,00
2	RSO5.2	IPA III	167. Natura 2000 alanları dışındaki doğal mirasın ve eko-turizmin korunması, geliştirilmesi ve teşvik edilmesi	2 420 000,00
2	RSO5.2	IPA III	013. KOBİ'lerin dijitalleştirilmesi (e-Ticaret, e-İş ve ağa bağlı iş süreçleri, dijital inovasyon merkezleri, yaşayan laboratuvarlar, internet sayfası girişimcileri ve ICT yeni girişimleri (start-up'ları), B2B dahil)	540 000,00
2	RSO5.2	IPA III	016. Kamu ICT çözümleri, e-hizmetler, uygulamalar	1 340 000,00
2	RSO5.2	IPA III	021. Üretken yatırımlar da dâhil olmak üzere KOBİ iş geliştirme ve uluslararasılaştırma	540 000,00
2	RSO5.2	IPA III	058. İklim değişikliği tedbirlerine uyum ve iklimle ilgili risklerin önlenmesi ve yönetimi: seller ve toprak kaymaları (farkındalık yaratma, sivil koruma ve afet yönetim sistemleri, altyapılar ve ekosistem temelli yaklaşımlar dâhil)	1 000 000,00
2	RSO5.2	IPA III	059. İklim değişikliğine uyum tedbirleri ve iklimle ilgili risklerin önlenmesi ve yönetimi: yangınlar (farkındalık yaratma, sivil koruma ve afet yönetim sistemleri, altyapılar ve ekosistem temelli yaklaşımlar dâhil)	3 000 000,00
2	RSO5.2	IPA III	067. Evsel atık yönetimi: önleme, azaltma, ayrıştırma, yeniden kullanım, geri dönüşüm tedbirleri	1 500 000,00

Öncelik	Özel hedef	Fon	Kodu	Tutar (EUR)
2	RSO5.2	IPA III	079. Doğa ve biyoçeşitliliğin korunması, doğal miras ve kaynaklar, yeşil ve mavi altyapı	400 000.00
2	RSO5.2	IPA III	165. Kamu turizm varlıklarının ve turizm hizmetlerinin korunması, iyileştirilmesi ve tanıtılması	2 000 000,00
2	RSO5.2	IPA III	166. Kültürel mirasın ve kültürel hizmetlerin korunması, iyileştirilmesi ve tanıtılması	540 000.00
2	RSO5.2	IPA III	146. Çalışanların, işletmelerin ve girişimcilerin değişime uyum sağlaması için destek	540 000.00
2	RSO5.2	IPA III	171. Üye Devlet içindeki ve dışındaki ortaklarla işbirliğinin geliştirilmesi	652 473.00

Tablo 5 - Boyut 2 - finansman şekli

Öncelik	Özel hedef	Fon	Kodu	Tutar (EUR)
2	RSO5.2	IPA III	01. Hibe	18 342 473,00

Tablo 6 - Boyut 3 - bölgesel dağıtım mekanizması ve bölgesel odak

Öncelik	Özel hedef	Fon	Kodu	Tutar (EUR)
2	RSO5.2	IPA III	24. Diğer bölgesel araç türleri - Hedeflenen diğer bölge türleri	18 342 473,00

2.1. Öncelik: 3 - Daha güvenli sınır ötesi bölge

Referans: 17(3) maddesinin (d) bendi

2.1.1. Özel hedef: ISO7.2. Hareketlilik ve göç yönetimi

Referans: 17(3) maddesinin (e) bendi

Göç yönetiminin iyileştirilmesi

2.1.1.1. İlgili eylem türleri ve bunların özel hedeflere, makro bölgesel stratejilere ve uygun olduğunda deniz havzası stratejilerine beklenen katkısı

Referans:

17(3) maddesinin (e)(i) bendi, 17(9) maddesinin (c)(ii) bendi

Düzensiz göçle işbirliği ve dayanışma yoluyla mücadele etmek amacıyla sınırın her iki tarafında da görev yapan kolluk makamlarının kapasitesinin güçlendirilmesi konulu stratejik bir proje INTERREG programının 2 no'lu "Daha Güvenli ve Emniyetli Avrupa" adlı özel hedefi kapsamında daha güvenli sınır bölgesi başlıklı önceliğine yönelik e olacaktır. Proje ortakları Bulgaristan tarafından İçişleri Bakanlığı Hasköy Bölge Müdürlüğü, İçişleri Bakanlığı Burgaz Bölge Müdürlüğü ve İçişleri Bakanlığı Yanbolu Bölge Müdürlüğü, Türkiye tarafından ise Edirne Valiliği ve Kırklareli Valiliği olacaktır.

SÖİ bölgesinde devam eden göç baskısının bir sonucu olarak Bulgaristan ve Türkiye'de ikamet eden mülteci nüfusunun artmasıyla birlikte, ülke içinde tespit edilen yasadışı göç alanında operasyonel işbirliği için kurumsal koordinasyonun geliştirilmesi ihtiyacı belirgin hale gelmiştir. İçişleri Bakanlığının Hasköy, Burgaz ve Yanbolu'daki (Bulgaristan) bölge müdürlükleri ile Edirne ve Kırklareli il emniyet müdürlükleri (Türkiye) AB'nin sınır makamlarına yönelik yasa dışı göçle mücadele alanında sunduğu geniş kapsamlı kurumsal ve finansal desteğin şu ana kadar dışında kalmıştır. Düzensiz göç konusunda kapsamlı bir iş birliği stratejisi ve bu stratejiyi uygulamaya yönelik koordinasyon olmamasına rağmen ilgili ülkenin sınırları içerisinde yakalanan düzensiz göçmenlerle (ülke içi tespit) yukarıda bahsi geçen kurumlar ilgilenmektedir.

Bu proje kapsamında öngörülen proje faaliyetleri her iki ülkenin kolluk kapasitesini ve sınır ötesi işbirliğinin etkisini artırmayı hedeflediği için göç yönetiminin iyileştirilmesi özel hedefi ile ilgilidir ve bu faaliyetlerin tamamı özel hedefin gerçekleştirilmesine katkı sağlayacaktır. Planlanan eğitimler, uluslararası alanda ve Avrupa düzeyindeki düzenlemeler hakkındaki bilgiyi artıracak ve ayrıca dil becerilerini geliştirerek dilden kaynaklanan engellerin azaltılmasında önemli bir rol oynayacaktır. Özel ekipman temini sayesinde kolluk makamları, düzensiz göçle daha etkili mücadele etmek için gereken ekipmana sahip olacaktır. Proje, krizlere müdahale durumunda kullanılacak ve anlık çözümler yerine kalıcı çözümlere yönelecek bir sistem oluşturulmasına yardımcı olacaktır. Bütün bunların yapılması için düzensiz göçün tespit edildiği sınırları ve ülke genelini kapsayacak şekilde, kilit rol oynayan tüm kurumsal aktörler sürece dâhil edilmelidir.

Desteklenecek faaliyet örnekleri aşağıdakilere ilişkindir:

- Kurumsal işbirliği ve kapasitenin artırılması için eğitimler düzenlenmesi, bilgi ve örnek uygulama alışverişi ve çalışma ziyaretleri;
- Sınır ötesi işbirliği bölgesinin kent ve banliyö alanlarında güvenliği artıracak tedbirler;
- Sınır bölgesindeki kolluk makamlarının fiziksel ve teknik kapasitesinin artırılmasına yönelik özel ekipman/cihaz temini

Eylem türleri, daha önce belirtildiği şekilde DNSH ilkesiyle uyumlu olarak değerlendirilmiştir.

Mülkiyet haklarına bakılmaksızın, yeni altyapı inşasını veya mevcut altyapının rehabilitasyonunu öngören tüm projeler, uygulama aşamasından önce ilgili ülkenin çevre mevzuatına uygun olmalıdır. Bu, başvuru aşamasında MA ve NA tarafından doğrulanır.

2.1.1.1b. Tek bir yararlanıcının veya sınırlı bir yararlanıcı listesinin belirlenmesi ve hibe usulü

Referans: 17(9) maddesinin (c)(i) bendi

--

2.1.1.2. Göstergeler

Referans: 17(3)maddesinin (e)(ii) bendi, 17(9)maddesinin (c)(iii) bendi

Tablo 2 - Çıktı göstergeleri

Öncelik	Özel hedef	Kimlik	Gösterge	Ölçüm birimi	Kilometre taşı (2024)	Hedef (2029)
3	ISO7.2	RCO81	Sınır ötesi ortak eylemlere katılımlar	katılımlar	91	367

Tablo 3 - Sonuç göstergeleri

Öncelik	Özel hedef	Kimlik	Gösterge	Ölçüm birimi	Referans Değeri	Referans yılı	Hedef (2029)	Veri kaynağı	Yorumlar
3	ISO7.2	RCR85	Proje tamamlandıktan sonra sınır ötesi ortak eylemlere katılım	katılımlar	0,00	2021	50,00	MA izleme sistemi	

2.1.1.3. Ana hedef gruplar

Referans: 17(3)maddesinin (e)(iii) bendi, 17(9)maddesinin (c)(iv) bendi

Bu öncelik kapsamında desteklenen eylemlerin aşağıdaki hedef gruplara fayda sağlaması beklenmektedir:

- Sınır ötesi işbirliği bölgesi nüfusu (Burgaz, Hasköy ve Yanbolu bölgesinde ve Edirne ve Kırklareli illerinde yaşayanlar);
- Sınır ötesi işbirliği bölgesi ziyaretçileri;
- Göçmenler ve sığınmacılar;
- Kamu makamları ve hizmet sağlayıcılar;
- İşletmeler;
- Potansiyel yatırımcılar ve yerel iktisadi işletmeler;
- Sınır bölgesindeki kolluk birimleri;

Potansiyel yararlanıcılar:

- İçişleri Bakanlığının Hasköy, Burgaz ve Yanbolu'daki bölge müdürlükleri;
- Edirne ve Kırklareli illerindeki kolluk birimi;
- Diğer kolluk makamları.

2.1.1.4. ITI (Bütünleşik Bölgesel Yatırım), CLLD (Toplumun Öncülüğünde Yerel Kalkınma) veya diğer bölgesel araçların plânlı biçimde kullanımını da kapsayacak şekilde hedef olarak belirlenen bölgelere dair açıklamalar

Referans: 17(3) maddesinin (e)(iv) bendi

Tüm program alanı hedef alınmıştır.

2.1.1.5. Finansal araçların planlı kullanımı

Referans: 17(3) maddesinin (e)(v) bendi

Destek yalnızca Hibeler ile gerçekleştirilecektir.

2.1.1.6. AB program kaynaklarının müdahale türüne göre gösterge niteliğindeki dağılımı

Referans: 17(3) maddesinin (e)(vi) bendi, 17(9) maddesinin (c)(v) bendi

Tablo 4 - Boyut 1 - müdahale alanı

Öncelik	Özel hedef	Fon	Kodu	Tutar (EUR)
3	ISO7.2	IPA III	174. Interreg: sınır geçiş yönetimi ile hareketlilik ve göç yönetimi	1 471 093,00

Tablo 5 - Boyut 2 - finansman şekli

Öncelik	Özel hedef	Fon	Kodu	Tutar (EUR)
3	ISO7.2	IPA III	01. Hibe	1 471 093,00

Tablo 6 - Boyut 3 - bölgesel dağıtım mekanizması ve bölgesel odak

Öncelik	Özel hedef	Fon	Kodu	Tutar (EUR)
3	ISO7.2	IPA III	33. Diğer yaklaşımlar - Bölgesel hedefleme yok	1 471 093,00

3. Finansman planı

Referans: 17(3) maddesinin (f) bendi

3.1. Yıllara göre mali ödenekler

Tablo 7

Referans: 17(3) maddesinin (g)(i) bendi, 17(4) maddesinin (a) ila (d) bentleri

Fon	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	Toplam
IPA III SÖİ	0,00	4.951.987,00	5.059.219,00	5.133.571,00	5.226.674,00	4.396.747,00	4.484.765,00	29.252.963,00
Toplam	0,00	4.951.987,00	5.059.219,00	5.133.571,00	5.226.674,00	4.396.747,00	4.484.765,00	29.252.963,00

3.2.Fon ve ulusal eş finansmana göre toplam mali ödenekler

Referans: 17(3) maddesinin (f)(ii) bendi, 17(4) maddesinin (a) ila (d) bentleri

Tablo 8

Politika hedefi	Öncelik	Fon	Hesaplama esası AB desteği (toplam uygun maliyet veya kamu katkısı)	AB katkısı (a)=(a1)+(a2)	AB katkısının gösterge niteliğindeki dağılımı		Ulusal katkı payı (b)=(c)+(d)	Ulusal muadilin gösterge niteliğindeki dökümü		Toplam (e)=(a)+(b)	Eş finansman oranı (f)=(a)/(e)	Üçüncü ülkelerden gelen katkılar
					27(1) (a1) maddesi uyarınca teknik yardım olmaksızın	27(1) (a2) maddesi uyarınca teknik yardım için		Ulusal kamu (c)	Ulusal özel (d)			
2	1	IPA III SÖİ	Toplam	6.467.362,00	5.623.793,00	843.569,00	1.141.300,00	1.141.300,00	0,00	7.608.662,00	% 84.9999908000	0,00
5	2	IPA III SÖİ	Toplam	21.093.844,00	18.342.473,00	2.751.371,00	3.722.444,00	3.722.444,00	0,00	24.816.288,00	% 84.9999967763	0,00
7	3	IPA III SÖİ	Toplam	1.691.757,00	1.471.093,00	220.664,00	298.546,00	298.546,00	0,00	1.990.303,00	% 84.9999723660	0,00
	Toplam	IPA III SÖİ		29.252.963,00	25.437.359,00	3.815.604,00	5.162.290,00	5.162.290,00	0,00	34.415.253,00	% 84.9999940433	0,00
	Genel Toplam			29.252.963,00	25.437.359,00	3.815.604,00	5.162.290,00	5.162.290,00	0,00	34.415.253,00	% 84.9999940433	0,00

4. Interreg programının hazırlanmasına dâhil olan ilgili program ortaklarını sürece katmak için gerçekleştirilen eylemler ve uygulama, izleme ve değerlendirmede program ortaklarının rolü

Referans: 17(3) maddesinin (g) bendi

(AB) 2021/1060 sayılı CPR Tüzüğü'nün 8. maddesi uyarınca, her Üye Devlet, çok düzeyli yönetim ilkesine uygun olarak, programın hazırlanması ve uygulanması boyunca bu ortakları dâhil etmek için yetkili bölgesel ve yerel makamlarla bir ortaklık düzenlemiştir.

Bölgesel istişareler

İstişare süreci, paydaşların sınır ötesi bölgenin zorlukları ve ihtiyaçları hakkındaki görüşlerini almak, politikanın stratejik önceliklendirilmesi ve özel hedefler üzerinde anlaşmaya varmak ve her bir öncelik ekseninde elde edilecek sonuçların ve bu bağlamda uygulanacak stratejik müdahalelerin tanımlanmasına paydaşları dâhil etmek üzere tasarlanmıştır. Faydalı sonuçlar elde etmek ve sınır ötesi bölgesindeki ilgili paydaşların taleplerini karşılamak amacıyla söz konusu paydaşlar tüm program hazırlık sürecine dahil edilmiştir. Bu, program geliştirme sürecinin farklı aşamalarında düzenlenen çeşitli istişare faaliyetleri aracılığıyla gerçekleştirilmiştir.

Bu istişare ve toplantılar hem Türkiye hem de Bulgaristan tarafında Ağustos-Ekim 2019 tarihleri arasında düzenlenmiştir. Türkiye'de Edirne'de 2 (29.07.2019 ve 30.07.2019 tarihlerinde) ve Kırklareli'nde 4 (31.07.2019 ve 01.08.2019 tarihlerinde) olmak üzere altı bölgesel odak grup toplantısı ve Bulgaristan'da (Ekim 2019'da Burgaz'da) geniş bir bölgesel istişare toplantısı gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen bölgesel istişarelerin amacı, aşağıdan yukarıya yaklaşımını izleyerek yerel ihtiyaçları belirlemek ve paydaşların politika hedeflerinin ve olası müdahalelerin önceliklendirilmesine ilişkin önerilerini dâhil etmek olmuştur. Toplantılara, aralarında SÖİ bölgesinden yerel ve bölgesel yetkililer, eğitim kurumları, yerel iş dünyası ve STK'ların da bulunduğu paydaş temsilcileri katılmıştır.

Kapsamlı sınır ötesi bölgesel istişarelere katılanlar, bölgenin kullanılmayan potansiyelini göz önünde bulundurarak ve bölgenin daha sürdürülebilir bir şekilde kalkınmasına katkıda bulunmak için yer temelli yaklaşımlar uygulayarak ortak tedbirler önerme ihtiyacı konusunda mutabık kalmışlardır.

PO 5 "Vatandaşlara daha yakın Avrupa", sınır bölgesindeki ortak ve çeşitli zorlukların çözümüne katkıda bulunabilecek bütünlük tedbirlerinin uygulanması için en uygun yol olarak katılımcı paydaşlar tarafından desteklenmiştir. Yeni tür yararlanıcılar, ortaklıklar ve faaliyetler dâhil edilerek sürdürülebilirlik sağlanacak ve iki ülke arasındaki işbirliği deneyiminden yararlanılacaktır.

Enerji verimliliği, sera gazı emisyonlarının azaltılması ve döngüsel ekonomiye yönelik olan ve sınır bölgesindeki insanların ve ekonominin yararına olacak şekilde çevrenin durumunu iyileştirecek tedbirlerin PO 2 "Daha yeşil, düşük karbonlu Avrupa" kapsamında uygulanması bölgesel istişarelerde de ele alınmıştır.

İstişare sürecinde sınır bölgesinde güvenlik ve devam eden göç baskısı ele alınmıştır. Katılımcılar, ülke içinde tespit edilen yasadışı göç alanında sınırın her iki tarafındaki sorumlu kurumların kapasitelerinin güçlendirilmesi için ortak çaba gösterilmesi gerektiği konusunda mutabık kalmışlardır.

Bölgesel istişarelerin ardından katılımcılara, bölgenin sosyo-ekonomik kalkınma açısından karşılaştığı zorlukları ve programın katma değer sağlayabileceği müdahale alanlarını belirttikleri bir anket gönderilmiştir. Katılımcılar, programın sınır bölgesindeki yerel zorluklara ve ihtiyaçlara daha fazla odaklanmasını güçlü bir şekilde desteklemiştir.

Programlama üzerine ortak çalışma grubu (OÇG)

Kasım 2019'da Programın detaylandırılması için bir OÇG kurulmuştur. Söz konusu çalışma grubunun başlıca görevlerinden biri, programlama sürecini periyodik olarak gözden geçirip öneri ve tekliflerde bulunmanın yanı sıra program hazırlığının ana aşamalarını ve nihayetinde bir bütün olarak Programı onaylamak olmuştur.

Ortaklık ilkesine saygı gösteren OÇG, kamu makamları (ulusal, bölgesel ve yerel), çevre ortakları da dahil olmak üzere ekonomik ve sosyal ortaklar ve sosyal kapsama, cinsiyet eşitliği ve ayrımcılık yapmamayı teşvik etmekten sorumlu organların temsilcileri de dahil olmak üzere iki ortak ülkenin

dengeli sayıda temsilcisinden oluşur. OÇG'de sivil toplumun şeffaf ve dengeli bir şekilde temsil edilmesini sağlamak amacıyla MA, sivil toplum kuruluşları arasında bir seçim süreci yürütmüştür. Sunulan tekliflerin değerlendirilmesinin ardından eğitim, ekoloji ve sosyal entegrasyon alanlarında faaliyet gösteren çeşitli STK'lar OÇG üyesi olmuştur.

Aşağıdaki belgeler kabul edilmiştir:

- OÇG'nin ilk toplantısı 12.11.2019 tarihinde Edirne'de gerçekleştirilmiş ve OÇG'nin usul kuralları ile programlama sürecine ilişkin zaman çizelgesini içeren Kavram Belgesi onaylanmıştır;
- OÇG'nin ikinci toplantısı 24.09.2020 tarihinde (çevrimiçi) gerçekleştirilmiş ve bu toplantıda Bölgesel analiz ve gelecekteki programın Müdahale mantığının ilk taslağı onaylanmıştır;
- 24.02.2021 tarihinde OÇG, yazılı usul yoluyla programın revize edilmiş Müdahale Mantığını onaylamıştır (Interreg Tüzüğü taslağı ve tematik odaklanmaya dair gereklilikler de dâhil olmak üzere taslak uyum politikası düzenlemeleri üzerinde 2020 sonunda yapılan kurumlar arası anlaşmanın ardından);
- OÇG, 14.09.2021 tarihli çevrimiçi toplantıda programın ilk taslağını - program stratejisi ile ilgili bölümler - bölgesel ihtiyaçlar ve potansiyeller, programın hedefleri ve öncelikleri, gösterge niteliğindeki eylemler, iletişim tedbirleri - onaylamıştır;
- 8.04.2022 tarihinde OÇG yazılı usul yoluyla nihai programı onaylamıştır.

SÖİ bölgesi için Bölgesel Stratejinin (BS) hazırlanmasına ilişkin görev gücü (GG)

PO 5'in uygulanması amacıyla, MA ve NA, bir Bölge Stratejisinin detaylandırılması için yerel paydaşları desteklemiştir. Stratejinin hazırlanması ve uygulanmasıyla ilgili tüm ilgili bölgesel ve yerel makam ve organların yanı sıra diğer yerel paydaşları temsil eden bir GG kurulmuştur (CPR'nin 29. maddesi uyarınca). GG'nin ana sorumluluğu, BS'nin PO5 kapsamında hazırlanması sırasında Danışman ile işbirliği yapmak ve ilgili paydaşlarla diyalogların sonuçlarını, veri tabanlarını, uzman pozisyonlarını vb. beslemektir. Stratejinin ilk taslağı, yerel paydaşlardan alınan tavsiyelerin belgenin revize edilmiş versiyonuna dahil edilmesiyle 14.04.2021 tarihinde istişareler için yayımlanmıştır.

Bölgesel Strateji kapsamında proje fikirlerinin toplanması için kamu kampanyası

"Aşağıdan yukarıya" yaklaşımını sağlamak ve stratejik planlama sürecine daha geniş bir paydaş yelpazesini dâhil etmek amacıyla, Kasım-Aralık 2021'de sınırın her iki tarafında BS'nin bir parçası olan faaliyet listesini oluşturacak proje fikirlerinin toplanması için geniş bir kampanya başlatılmıştır. Kampanya süresince 140'tan fazla katılımcının iştirak ettiği 4 eğitim internet tabanlı seminer düzenlenmiş ve bu seminerlerde katılımcılara PO5'in karmaşıklığına ve BS ile programın planlama ve uygulama aşamasındaki işlevsel alan yaklaşımına değinen proje fikirlerini sunmaları konusunda eğitim ve destek verilmiştir. MA/NA, dijital (programın internet sitesi) ve yüz yüze interaktif iletişim (toplantılar, kampanyalar, bilgi günleri, güncel eğitimler, istişareler gibi çeşitli program etkinlikleri) yoluyla bu konuda sürekli eğitim ve eğitim desteği sağlayacaktır.

Programın Çevresel değerlendirme raporu (ÇDR) ve SÖİ bölgesi için Bölgesel stratejinin kamu istişareleri

Programın ÇDR'nin ve SÖİ bölgesi için BS'nin hazırlanmasının bir parçası olarak iki tur kamu istişaresi gerçekleştirilmiştir. İlk istişareler Temmuz 2021'de (Bulgaristan'da) ve Ağustos 2021'de (Türkiye'de) ÇDR'nin kapsam ve içeriğinin belirlenmesine yönelik kapsam belirleme raporu üzerine düzenlenmiştir. İkinci tur istişareler Aralık 2021 - Ocak 2022 döneminde (Bulgaristan'da) ve Ocak 2021'de (Türkiye'de) ÇDR üzerinde gerçekleştirilmiştir. Her iki ülkeden tüm kurum ve paydaşlardan alınan yorumlar ÇDR'ye yansıtılmıştır.

2021-2027 taslak program belgesine ilişkin kamu istişareleri

IPA III programının nihai versiyonunun hazırlanmasına ilişkin olarak, Ocak-Mart 2022 döneminde kamu istişareleri başlatılmıştır. Bulgaristan ve Türkiye'den bölgesel ve belediye yönetimleri, sivil toplum kuruluşları, şirketler, meslek örgütleri, akademi, medya ve diğer paydaşlardan çeşitli temsilciler, kamuoyu tartışması ve kamu istişarelerinin son turuna katılmıştır. Sadece nihai program taslağı üzerinde

değil, aynı zamanda gelecekteki uygulama için en önemli mesajlar üzerinde de verimli tartışmalar yapılmıştır.

Uygulama, izleme ve değerlendirme

(AB) 2021/1059 sayılı Tüzük'ün 28. maddesi uyarınca, Programın onaylanmasından sonraki üç ay içerisinde programın uygulanmasını izlemek üzere bir Ortak İzleme Komitesi (OİK) kurulacaktır. OİK'in oluşumu katılımcı ülkeler tarafından kararlaştırılacak ve Interreg Tüzüğü'nün 29. maddesinin hükümlerine uygun olacaktır. Oluşum, ortaklık ve çok düzeyli yönetim ilkelerine saygı gösterecek ve kamu makamlarını (bölgesel, yerel ve diğer); ekonomik ve sosyal ortakları; çevre ortakları, sivil toplum kuruluşları ve sosyal kapsamayı, temel hakları, engelli haklarını, cinsiyet eşitliğini ve ayrımcılık yapmamayı teşvik etmekten sorumlu organlar gibi sivil toplum temsilcilerini; araştırma kuruluşlarını ve üniversiteleri vb. içerecektir. OİK'nin oluşumunda cinsiyet dengesinin sağlanmasına çalışılacaktır. OİK ayrıca bölgesel istişarelerden gelen paydaşları ve OÇG üyelerini de dâhil edecektir. Bu yaklaşım, projelerin belirlenmesi, uygulamanın izlenmesi ve programın değerlendirilmesi süreçlerinde döngünün kapatılmasını ve sürekliliği sağlayacaktır. OİK, Teknik Destek faaliyetleri hakkında usulüne uygun olarak bilgilendirilecektir.

OİK'nin temel yetki ve sorumlulukları (AB) 2021/1059 sayılı Tüzük'ün 30. maddesi uyarınca belirlenecektir.

Program, istişare için tüm önemli belgeleri Programın internet sitesinde yayınlayarak şeffaflığı teşvik etmeye devam edecektir. İlgili tüm taraflar gözlemlerini göndermeye davet edilecektir. PO 5'in uygulanmasında, PO 5'in başarılı bir şekilde uygulanmasını sağlamak için Programın OİK'si ile yakın bir şekilde çalışacak olan sınır bölgesinin BS'nin yönetim birimine önemli bir rol düşmektedir.

Programın yerel düzeyinde, her zaman önceki programlama deneyimlerinden yararlanılarak çeşitli eylemler uygulanacaktır. Bununla birlikte, Program ile potansiyel yararlanıcılar arasındaki bağı güçlendirmek amacıyla yeni girişimler de kendine yer bulacaktır. Çalıştaylar, anketler, toplantılar ve ikili değişimler, söz konusu bilgilerin belirlenmesi ve görüşlerin geri bildirim için en yaygın araçlardır.

Üçüncü taraf ortakların Programın uygulanmasına katılımını geliştirmek ve pekiştirmek amacıyla, MA/JS tarafından yılda bir kez "İstişare Günleri" düzenlenmesi de önerilmektedir. Böylece, belirli tematik konularda deneyim/yeterlilik/beceriye sahip sivil toplum temsilcilerinden toplanan dışarıdan plansız bilgi ve tavsiyelerin sağlanması yoluyla OİK'nin karar alma mekanizması güçlendirilmektedir (örneğin, teklif çağrılarının hazırlanması, süreçlerin aktarılması, vb.) Söz konusu "Günler" internet üzerinden seminerler şeklinde düzenlenebilir ve OİK gündem(ler)ini ilgilendiren konulara göre farklı kitleleri ve kuruluşları hedefleyebilir.

Tanımlanan eylem türlerinin çeşitliliği, Program ortaklığının, ortak ülkelerin yerel düzeyinde, yaşamının her kilit aşamasında (hazırlık, uygulama, izleme ve değerlendirme) çok düzeyli olarak harekete geçirilmesini sağlar.

5. Interreg programı kapsamında iletişim ve görünürlük yaklaşımı (amaç, hedef kitle, sosyal medyaya erişimi de kapsayan iletişim kanalları ve uygun olduğunda plânlanan bütçe ve izleme ve değerlendirme ile ilgili göstergeler)

Referans: 17(3) maddesinin (h) bendi

Program, iletişim alanındaki iyi uygulamaları değerlendirecek ve hedeflenen kitleye ulaşmak için esnek bir yaklaşım sergileyecektir.

Tüm bunlar, Program yaşam döngüsünün her bir aşamasına ve her bir hedef gruba özgü iletişim ihtiyaçları dikkate alınarak aşağıdaki iletişim hedeflerine dönüştürülmüştür:

- Programa yönelik genel farkındalığı artırmak
- potansiyel yararlanıcıların ilgisini çekmek
- yararlanıcıları proje uygulamasında desteklemek
- Programın başarılarını yaygınlaştırmak ve AB finansmanının katma değerini vurgulamak

Her bir iletişim hedefi belirli iletişim faaliyetlerine aktarılacaktır. Faaliyetlerin odak noktasında potansiyel başvuru sahipleri, yararlanıcılar, paydaşlar ve uygulamada yer alan kurumlar yer almaktadır.

İletişim stratejisi aşağıdaki ana hedef grupları tanımlamaktadır: başvuranlar, yararlanıcılar, ulusal, bölgesel ve yerel yönetim ve/veya hükümet dışı aktörler, KOBİ'ler ve onların mesleki kuruluşları, Ar - Ge, eğitim ve öğretim kurumları, AB kurumları, her iki ülkeden medya.

İletişim kanallarının karışımı, programın tematik hedeflerini dikkate almaktadır. Hem dijital enstrümanlar hem de etkinlikler var.

PO2 için özel hedef kitle yerel nüfus ve KOBİ'lerdir. "Yeşil" öncelik olarak ana iletişim mesajı, projelerin üretim süreçlerinin karbonsuzlaştırılması ve akıllı enerji teknolojilerinin devreye sokulmasıyla sağladığı katkı ve çarpım etkilerine odaklanacaktır. Yeni bir yararlanıcı türü olarak, KOBİ'ler kapsamlı yardım ve eğitimler alacaktır.

PO5 için özel hedef gruplar yerel halk, idare, STK'lar, Ar-Ge, akademik, eğitim kurumları ve sosyal kurumlar ve KOBİ'lerdir. En yüksek bütçe payına sahip öncelik olan iletişim faaliyetlerine, tüm paydaşları kapsayan geniş katılımlı bir yaklaşımla stratejinin hazırlanması sırasında başlamıştır. ITS (bütünleşik bölgesel strateji)'nin uygulanmasına bilgilendirme kampanyaları ve eşleştirme etkinlikleri eşlik edecektir.

ISO2 için özel hedef gruplar yerel nüfus ve idaredir. Göçmen yönetimine odaklanan stratejik öneme sahip bir proje olarak iletişim faaliyetleri, uygulamanın tüm aşamalarında sosyal medyaya yüklenen güncel fotoğraf ve video hikâyeleri olan "güvenlik" ışığında olacaktır. Projenin tamamlanması için, Avrupa Komisyonu da dahil olmak üzere çok çeşitli paydaşların katılımıyla yeni ekipman ve edinilen becerilerin sergileneceği bir etkinlik düzenlenecektir.

İletişim Kanalları:

1. Dijital

Ana bilgi kaynağı olarak yeni internet sitesi, 2014-2020 dönemindeki ana yapısını koruyacaktır. Bulgaristan'ın tüm programlarına erişim sağlayan tek bir internet sitesi portalına bağlanacaktır.

Program temel sosyal medya kanalı olarak Facebook ve YouTube'u kullanacaktır. MA, maksimum kitleye ulaşmak için Arama Motoru Optimizasyonu (SEO) ve Google (Google Ads), Facebook ve YouTube'da reklamlar kullanacaktır.

Diğer iletişim faaliyetleri arasında basın bültenleri, yayımlar, röportajlar, video ve fotoğraf hikâyeleri, e-broşür/bültenler, bilgi grafikleri, MA, NA, JS binalarında Program logosu ve AB bayrağı bulunan levhalar yer almaktadır.

2. Etkinlikler/eğitimler

Avrupa İşbirliği Günü ve sınır bölgesindeki bayramların kutlanması için, Program hedefleri ve uygulanan projelerle tematik olarak ilgili etkinlikler öngörülmektedir. Eşleştirme etkinlikleri ve kamuya açık tartışmalar için toplantılar düzenlenecektir. Projelerin uygulanması aşamasında tüm yararlanıcılara düzenli olarak eğitimler verilecektir. Tüm öğrenim materyallerine internet sitesinden ve sosyal medyadan erişim sağlanabilecektir. Halka açık etkinliklerde tanıtım materyalleri dağıtılacaktır.

BÜTÇE

İletişim bütçesi toplam program kaynaklarının %0,3'ünü oluşturmakta ve dijital iletişim (%57), etkinlikler ve eğitimler (%32) ile tanıtım materyalleri (%11) için dağıtılmıştır.

İZLEME VE DEĞERLENDİRME

İletişim görevlisi, ilgili usul izlenerek atanacaktır. İletişim ve görünürlük tedbirlerinin izlenmesi ve koordinasyonundan sorumlu olacaktır.

MA, OİK'ye yılda bir kez iletişim faaliyetlerinin uygulanmasındaki ilerleme ve göstergelerin başarısı hakkında rapor verecektir. Tüm eylemler düzenli olarak değerlendirilecek ve sonuçlar OİK'nin onayına sunulacaktır.

İzleme ve değerlendirme için veri kaynakları MA, NA ve JS veri tabanları, Google Analytics, sosyal medya platformları için özel izleme araçları ve anketler olacaktır.

İletişim stratejisinin değerlendirilmesi de program değerlendirmesinin bir parçası olacaktır.

Faaliyet türü | Çıktı göstergesi | Hedef 2029 | Sonuç göstergesi | Hedef 2029

1. **Etkinlikler** | Etkinlik sayısı | **25** | Etkinliğin genel faydası | **%75 CSAT**
2. **Etkinlikler** | Katılımcı sayısı | **1300** | Katılımcılar için etkinliğin genel faydası | **%75 CSAT**
3. **Yayınlar** | Yayın sayısı (Sosyal medya dâhil) | **350** | Yayınların genel kullanılabilirliği | **%75 CSAT**
4. **Program internet sitesi** | Ziyaret sayısı | **70000** | Sitenin/sayfanın okuyucular için genel kullanılabilirliği | **%75 CSAT**
5. **Sosyal medya** | Takipçi/abone sayısı | **700** | Paylaşım, beğeni, görüntüleme, yorum ve sosyal medya etiketi (hashtag), kullanıcı adı etiketleme (mention) sayısı | **1000**

6. Küçük proje fonları kapsamındaki küçük projeler de dâhil olmak üzere küçük ölçekli projelere destek göstergesi

Referans: 17(3) maddesinin (i) bendi, 24. madde

Program, ETC Tüzüğü'nün 24. maddesine uygun olarak sınırlı mali hacme sahip projelerin uygulanmasına izin vermektedir.

Program, enerji verimliliği ve döngüsel ekonomi gibi yeşil dönüşümle ilgili yeni AB kalkınma politikalarından kaynaklanan yeni zorlukların üstesinden gelmeleri için bölgesel KOBİ'lere doğrudan destek sağlayacaktır. Program, de-minimis kurallarının ((AB)1407/2013 sayılı Tüzük) sıkı bir şekilde uygulanmasını gerektiren yasal olarak tanımlanmış destek çerçevesine tam olarak uyarak işletmelere destek sağlayacaktır. İlgili yasal hükümler, program finansmanı için uygun olan KOBİ projelerine mali sınırlamalar (3 yıllık bir dönem boyunca her bir girişim için 200.000 EUR) getirmektedir. Bu nedenle, Öncelik 1 'Çevre dostu sınır ötesi bölge' (program bütçesinin %20'si) kapsamındaki işletmelere yönelik destek, işletme başına 200.000 EUR'a kadar (yararlanıcıları ve ortakları içeren) küçük ölçekli projeler şeklinde olacaktır.

Küçük bir proje fonu aracılığıyla KOBİ'lere destek (ETC hakkında (AB) 2021/1059 sayılı Tüzük'ün 25. maddesinde tanımlandığı üzere), uygulanabilirliği incelenecek ve uygulanabilir olması halinde uygulanacak bir seçenek olarak değerlendirilmektedir. Bir proje olarak Küçük Proje Fonu(SPF)'nin olası seçimi OİK'nin takdirine bağlı olacaktır.

7. Uygulama hükümleri

7.1. Program otoriteleri

Referans: 17(6) maddesinin (a) bendi

Tablo 9

Program makamları	Kurumun adı	İrtibat kişisi adı	Konum	E-posta
Yönetim makamı	Bulgaristan Cumhuriyeti Bölgesel Kalkınma ve Bayındırlık Bakanlığı Bölgesel İşbirliği Yönetim Müdürlüğü	Desislava Georgieva	Bölgesel İşbirliği Müdürlüğü Yöneticisi	D.G.Georgieva@mrrb.government.bg
Denetim makamı	Yürütme Ajansı Avrupa Birliği Fonlarının Denetimi, Maliye Bakanlığı	Liydmila Rangelova	İcra Direktörü	aeuf@minfin.bg
Ulusal Otorite(katılımcı üçüncü veya ortak ülkelere sahip programlar için)	Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı bünyesindeki Avrupa Birliği Başkanlığı	Bülent Özcan	Avrupa Birliği Başkanlığı Mali İşbirliği ve Proje Uygulama Genel Müdürü	bozcan@ab.gov.tr
Denetçiler grubu temsilcileri	Hazine Kontrolörleri Kurulu, Türkiye Cumhuriyeti Hazine ve Maliye Bakanlığı, Türkiye Cumhuriyeti	Murat Erinc Bayrakci	Denetim Makamı Başkan Yardımcısı	erinc.bayrakci@hmb.gov.tr
Komisyon tarafından ödemelerin yapılacağı kuruluş	Ulusal Fon Müdürlüğü, Maliye Bakanlığı	Manuela Milosheva	Ulusal Fon Müdürlüğü Yöneticisi	natfund@minfin.bg
Muhasebe işlevi ile görevlendirilen (yönetim makamı dışındaki) birim	Ulusal Fon Müdürlüğü, Maliye Bakanlığı	Manuela Milosheva	Ulusal Fon Müdürlüğü Yöneticisi	natfund@minfin.bg

7.2. Ortak sekretaryanın kurulmasına ilişkin usul

Referans: 17(6) maddesinin (b) bendi

(AB) 2021/1059 sayılı Tüzük'ün 46 (2) maddesi uyarınca,

Yönetim Makamı, Ulusal Otorite ile işbirliği içinde, program ortaklığını dikkate alarak personelden oluşan bir Ortak Sekretarya (JS) kurmalıdır.

Ortak Sekretarya, Yönetim Makamı ve İzleme Komitesine kendi görevlerini yerine getirmelerinde yardımcı olur. Ortak Sekretarya ayrıca potansiyel yararlanıcılara finansman fırsatları hakkında bilgi sağlar ve projelerin uygulanmasında yararlanıcılara ve ortaklara yardımcı olur. Uygun olduğu hallerde, Denetim Makamına da yardımcı olur.

Önceki iki programlama döneminde edinilen olumlu deneyimlere dayanarak, program Ortak Sekretarya'nın Hasköy Bulgaristandakimevcut yerini koruyacak ve Edirne'deki destek ofisi de devam edecektir. Bu sayede 2014-2020 ve 2021-2027 programları arasında sorunsuz bir geçiş sağlanacak ve teklif çağrılarını hızlı bir şekilde başlatılacaktır. Hasköy ve Edirne ofisleri, kolaylıkla güncellenebilen denetlenmiş çalışma usulleri ile tamamen işlevsel ve deneyimli yönetim yapılarına sahiptir.

Personel alımı program ortaklığını dikkate almalı ve işe alım usulleri şeffaflık, ayrımcılık yapmama ve fırsat eşitliği ilkelerine uygun olmalıdır. Yeni çalışanların (ana ofis ve şube ofisi) işe alımı, iki ülkeden dengeli sayıda uzmanın katılımını sağlayacak şekilde, kamuya açık bir usulle gerçekleştirilecektir. Seçim usulü, ilgili ulusal mevzuata uygun olarak MA veya NA tarafından yürütülecektir. Personel sayısı ve görev tanımları OİK'nin onayına tabi olacaktır. JS, İngilizcenin yanı sıra ortak ülkelerin resmi dillerinden birini (Bulgarca veya Türkçe) akıcı bir şekilde konuşabilen bir personele sahip olacaktır.

Ortak Sekretarya, teknik destek bütçesinden finanse edilecektir.

7.3. Yönetim makamı veya Komisyon tarafından mali düzeltmelerin uygulanması durumunda, katılımcı Üye Devletler ve uygulanabilir olduğu hallerde üçüncü veya ortak ülkeler ve Deniz Aşırı Bölgeler arasında yükümlülüklerin paylaşılması

Referans: 17(6) maddesinin (c) bendi

(AB) 2021/1060 sayılı Tüzük'ün (CPR) 69 (2) maddesine göre, Ortak Ülkeler Komisyona sunulan hesaplarda yer alan harcamaların hukuka uygunluğunu ve düzenliliğini sağlar ve dolandırıcılık da dâhil olmak üzere usulsüzlükleri önlemek, tespit etmek, düzeltmek ve raporlamak için gerekli tüm tedbirleri alır. Her bir ortak devlet, kendi topraklarında bulunan yararlanıcılar tarafından yapılan usulsüzlüklerin soruşturulmasından sorumludur. Mali düzeltme, Komisyona beyan edilen harcamaların usulsüz olduğu tespit edilen bir proje veya programa Fonlardan sağlanan desteğin tamamının veya bir kısmının iptal edilmesini içerir. Mali düzeltmeler, iptalin kararlaştırıldığı hesap yılı için Yönetim Makamı tarafından yıllık hesaplara kaydedilir.

Yönetim Makamı, bir usulsüzlük sonucu ödenen herhangi bir tutarın ana yararlanıcı veya tek ortaktan geri alınmasını sağlar. Ortaklar, haksız yere ödenen tutarları ana yararlanıcıya geri öder. Usulsüzlüğe konu olan tutarların geri ödenmesine ilişkin özel hükümler hem ana yararlanıcı ile imzalanacak sözleşmede hem de yararlanıcılar arasında imzalanacak ortaklık anlaşmasında yer alır.

Ana yararlanıcı diğer ortaklardan geri ödeme almayı başaramazsa veya Yönetim Makamı ana yararlanıcıdan geri ödeme alamazsa yararlanıcının topraklarında bulunduğu ortak ülke, bu ortağa haksız yere ödenen miktarı Yönetim Makamına geri öder. Ortak ülkenin bir ortağa haksız yere ödenen tutarları Yönetim Makamına geri ödememesi halinde, bu tutarlar Komisyon tarafından verilen bir geri alma talimatına tabi olur ve mümkün olan hallerde ilgili ortak ülkeye mahsup edilmek suretiyle yerine getirilir.

Yönetim Makamı, ilgili meblağları, işbirliği programında belirtildiği ve iki taraflı Uygulama Mutabakatında belirtildiği üzere, katılımcı ülkeler arasında yükümlülüklerin paylaşılmasına uygun olarak Birlik'in genel bütçesine geri ödemekle sorumludur.

(AB) 2021/1060 sayılı Tüzük'ün- CPR 104. maddesi uyarınca Komisyon, yönetim ve kontrol sistemlerinin etkili işleyişindeki eksiklikler de dâhil olmak üzere, yürürlükteki Birlik hukuku ve ulusal hukuka aykırı olan harcamaları Birlik finansmanından çıkarmak amacıyla, Fonlardan bir programa verilen desteği azaltarak ve ortak devletlerden geri alım gerçekleştirerek mali düzeltmeler yapma hakkına sahiptir.

Komisyon tarafından herhangi bir mali düzeltme yapılması durumunda, iki ortak ülke, mali düzeltmeden etkilenen sırasıyla Bulgar ve Türk yararlanıcılar tarafından onaylanan proje bütçeleri ve gerçekleştirilen faaliyetlerle orantılı olarak tutarı geri ödemeyi taahhüt eder. Rastgele veya anormal usulsüzlükler nedeniyle Komisyon tarafından mali düzeltmeler yapılması durumunda, iki ortak Devlet vaka bazında soruşturma yapmayı taahhüt eder. Komisyon tarafından yapılan mali düzeltme, ortak ülkelerin uygulanan Avrupa Tüzükleri hükümleri uyarınca geri ödemeleri takip etme yükümlülüğüne halel getirmez.

Ortaklar arasındaki iki taraflı Uygulama Mutabakatı, yükümlülüklerin paylaşılması ve borçların tahsiline ilişkin ayrıntılı hükümler içerir.

8. Birim maliyetlerin, götürü tutarların, sabit oranların ve maliyetlerle bağlantılı olmayan finansmanın kullanılması

Referans: (AB) 2021/1060 sayılı Tüzük'ün (CPR) 94 ve 95. maddeleri

Tablo 10: Birim maliyetlerin, götürü tutarların, sabit oranların ve maliyetlerle bağlantılı olmayan finansmanın kullanılması

CPR'nin 94 ve 95. maddelerinin kullanım amacı	Evet	Hayır.
Kabul edilmesinden itibaren program, CPR'nin 94. maddesine göre öncelik kapsamında birim maliyetler, götürü tutarlar ve sabit oranlar esasında Birlik katkısının geri ödemesinden yararlanacaktır	☐	☒
Kabul edilmesinden itibaren program, CPR'nin 95. maddesi uyarınca maliyetlerle bağlantılı olmayan finansman esasında Birlik katkısının geri ödemesinden yararlanacaktır	☐	☒

Açıklayıcı Ek 1

A. Ana unsurların özeti

Öncelik	Fon	Özel hedef	Basitleştirilmiş maliyet seçeneğinin uygulanacağı öncelik dâhilindeki toplam mali tahsisin tahmini % oranı	Kapsam dâhilindeki faaliyet tür (leri)		Geri ödemeyi başlatan gösterge		Geri ödemeyi başlatan göstereye ilişkin ölçüm birimi	Basitleştirilmiş maliyet seçeneğinin türü (birim maliyetlerin standart ölçeği, götürü tutarlar veya sabit oranlar)	Basitleştirilmiş maliyet seçeneğinin tutarı (EUR cinsinden) veya yüzdesi (sabit oranlar olması durumunda)
				Kod (1)	Açıklama	Kod (2)	Açıklama			

(1) CPR'nin I. Ekinde yer alan I. Tablo'daki müdahale alanı boyutuna ilişkin koda atıfta bulunmaktadır.

(2) Uygulanabilir olduğunda,, ortak bir göstergenin koduna atıfta bulunmaktadır

Açıklayıcı Ek 1

B. Faaliyet türüne göre ayrıntılar

C. Birim maliyetlerin, götürü tutarların veya sabit oranların standart ölçeğinin hesaplanması

1. Birim maliyetlerin, götürü tutarların veya sabit oranların standart ölçeğini hesaplamak için kullanılan verilerin kaynağı (verileri kimin ürettiği, topladığı ve kaydettiği, verilerin nerede saklandığı, son tarihler, doğrulama, vb:)

--

2. 94(2) maddesi esasında önerilen yöntem ve hesaplamann neden proje türüyle ilgili olduğunu belirtiniz:

3. Kalite veya miktarlar açısından yapılan varsayımlar başta olmak üzere, hesaplamaların nasıl yapıldığını belirtiniz. İlgili olduğu durumlarda, istatistiksel kanıtlar ve kıyaslamalar kullanılmalı ve talep edilmesi halinde Komisyon tarafından kullanılabilir bir formatta sunulmalıdır:

--

4. Standart birim maliyet, götürü tutar veya sabit oran ölçeğinin hesaplanmasına yalnızca uygun harcamaların dâhil edilmesini nasıl sağladığınızı açıklayınız:

5. Hesaplama metodolojisi ve tutarları ile verilerin doğrulanması, kalitesi, toplanması ve saklanmasıyla ilgili düzenlemelerin denetim makamı veya makamları tarafından değerlendirilmesi:

--

Açıklayıcı Ek 2

A. Ana unsurların özeti

Öncelik	Fon	Özel hedef	Maliyetlerle bağlantılı olmayan finansman tarafından karşılanan tutar	Kapsam dâhilindeki faaliyet tür (leri)		Komisyon tarafından geri ödemeyapılmasını başlatmak için yerine getirilmesi gereken koşullar/ulaşılması gereken sonuçlar	Gösterge		Komisyon tarafından geri ödeme yapılmasını başlatmak için yerine getirilmesi gereken koşullar/ulaşılması gereken sonuçlara ilişkin ölçü birimi	Yararlanıcı veya yararlanıcılara geri ödeme yapmak için kullanılması öngörülen geri ödeme yöntemi türü
				Kod (1)	Açıklama		Kod (2)	Açıklama		

(1) CPR'nin I. Ekinde yer alan 1. Tablo'da ve EMFAF Tüzüğü'nün IV. Ekinde yer alan müdahale alanı boyutuna ilişkin koda atıfta bulunmaktadır

(2) Uygulanabilir olduğunda,, ortak bir göstergenin koduna atıfta bulunmaktadır

B. Faaliyet türüne göre ayrıntılar

Açıklayıcı Ek 3: Zaman çizelgesi ile birlikte stratejik öneme sahip planlanan projelerin listesi – CPR'nin 22(3) maddesi

Proje adı: Daha güvenli ve emniyetli bir Avrupa ve Komşular için Hasköy, Burgaz ve Yanbolu İdari bölgeleri, Edirne ve Kırklareli İlleri topraklarında kolluk makamlarının göç yönetimi alanındaki kapasite ve işbirliğinin artırılması

Proje özeti:

Sınır bölgesinde devam eden göç baskısı, ülke içinde tespit edilen yasadışı göç alanında operasyonel işbirliğine yönelik kurumsal koordinasyonun geliştirilmesi ihtiyacını doğurmaktadır. İçişleri Bakanlığının Hasköy, Burgaz ve Yanbolu'daki (Bulgaristan) bölge müdürlükleri ve Edirne ve Kırklareli il emniyet müdürlükleri (Türkiye) AB'nin sınır makamlarına yönelik yasa dışı göçle mücadele alanında sunduğu geniş kapsamlı kurumsal ve finansal desteğin şu ana kadar dışında kalmıştır. Yukarıda listelenen kurumlar, ilgili ülkenin sınırları içinde yakalanan düzensiz göçmenlerle ilgilenmektedir (ülke içi tespit). Planlanan eğitimler, uluslararası alanda ve Avrupa düzeyindeki düzenlemeler hakkındaki bilgiyi artıracak ve ayrıca dil becerilerini geliştirerek dilden kaynaklanan engellerin azaltılmasında önemli bir rol oynayacaktır. Özel ekipman temini sayesinde kolluk makamları düzensiz göçle daha etkili mücadele etmek için gereken ekipmana sahip olacaktır. Proje krizlere müdahale durumunda kullanılacak ve anlık çözümler yerine kalıcı çözümlere yönelecek bir sistem oluşturulmasına yardımcı olacaktır. Bütün bunların yapılması, düzensiz göçün tespit edildiği iki temel alan olan sınır ve ülke içini kapsayacak şekilde, tüm kurumsal kilit aktörlerin sürece dâhil edilmesiyle mümkündür. İletişim faaliyetleri, uygulamanın tüm aşamalarında sosyal medyaya yüklenen güncel fotoğraf ve video hikâyeleri olan "güvenlik" ışığında olacaktır. Projenin tamamlanması için, Avrupa Komisyonu da dahil olmak üzere çok çeşitli paydaşların katılımıyla yeni ekipman ve edinilen becerilerin sergileneceği bir etkinlik düzenlenecektir.

Zaman çizelgesi:

Stratejik proje teklif çağrısının başlatılması - 2022

Proje teklifinin değerlendirilmesi ve sözleşme öncesi usuller - 2023

Ortak İzleme Komitesi Kararı - 2023

Sözleşme- 2023

Uygulama-24-36 ay

BELGELER

Doküman başlığı	Doküman Türü	Belge tarihi	Yerel referans	Komisyon referansı	Dosyalar	Gönderildiği tarih	Gönderen
Program alanı haritası	Program Alanı Haritası	24 - Ağustos -2022	Program alanı haritası	Ares(2022) 6185088	Program alanı haritası	07 - Eylül - 2022	Georgieva, Desislava
Program anlık görüntüsü 2021TC16IPCB005 1.1	Göndermeden önce verilerin anlık görüntüsü	07 - Eylül - 2022		Ares(2022) 6185088	Programme_snapshot_2021TC16IPCB005_1.0_en.pdf	07 - Eylül - 2022	Georgieva, Desislava

Kısaltmalar Dizini

BS	Bölgesel Strateji
ÇDR	Çevresel Değerlendirme
DNSH	Önemli Zarar Vermeme
ERDF	Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu
GGG	Görev Gücü Grubu
INECP	Entegre Ulusal Bütünleşik Enerji ve İklim Planı
IRM	Düzensiz Göç Tespiti
JEMS	Ortak Elektronik İzleme Sistemi
MA	Yönetim Makamı
NA	Ulusal Otorite
OÇG	Ortak Çalışma Grubu
OİK	Ortak İzleme Komitesi
OKP	11. Kalkınma Planı
SB	Strateji Kurulu
SÖİ	Sınır Ötesi İşbirliği
UEVEP	Ulusal Enerji Verimliliği Eylem Planı

